ΦΟΙΤΗΤΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ • ΦΥΛΛΟ 25• ΜΑΪΟΣ- ΙΟΥΝΙΟΣ 2021 • nomikospalmos2014@gmail.com

Νομικός ΠΑΛΜΟΣ

ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟ ΦΟΙΤΗΤΙΚΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

1821-2021

WHO is WHO?

ΤΟ WHO IS WHO ΤΟΥ ΝΟΜΙΚΟΥ ΠΑΛΜΟΥ

Ο Νομικός Παλμός είναι ένα βαθιά πολιτικό με την ευρεία έννοια του όρου, αλλά κομματικά ανεξάρτητο, φοιτητικό περιοδικό που δραστηριοποιείται από το 2009, συγκροτούμενο από πολιτικά ετερόκλητους φοιτητές. Το Νοέμβριο του 2012 ο Νομικός Παλμός αναγνωρίσθηκε και επισήμως από την Πρυτανεία του Πανεπιστημίου Αθηνών. Τα θέματα τα οποία φιλοξενεί δεν είναι μόνο νομικά, αλλά αφορούν σε κάθε τομέα του επιστητού. Στόχος μας, πρωτίστως, είναι να συμβάλουμε στη διαμόρφωση ενός δημοκρατικότερου Πανεπιστημίου μέσω της προώθησης όλων των απόψεων, στις οποίες δίνουμε βήμα, αλλά και να αναδεικνύουμε διάφορες παθογένειες, ώστε να καταστούν γνωστές και να εξαλειφθούν. Η δράση μας, όμως, δεν περιορίζεται μόνο σε αυτό το «δημοσιογραφικό» επίπεδο, αλλά παράλληλα πλαισιώνουμε το έργο μας με ημερίδες και εκδηλώσεις, όπως αυτή την οποία διοργανώσαμε διαδικτυακά την 31η Μαρτίου 2021 με θέμα: «Από το Πολιτικόν Σύνταγμα της Εθνοσυνέλευσης της Τροιζήνας και τον Κυβερνήτη Καποδίστρια στον Όθωνα και στην ελέω Θεού μοναρχία: Μια ιστορική διαδρομή στις απαρχές του Συνταγματισμού στην Ελλάδα (1827-1832)».

ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΞΙΑ:
ΝΙΚΟΣ ΜΑΛΑΜΑΣ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ:
ΝΙΚΟΣ ΜΑΛΑΜΑΣ

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ - ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ:
www.behance.net/geomitilineos

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ:
Ιωάννα Βάρρα
Κωνσταντίνος Βιέννας
Κωνσταντίνα Καλούτσα
Δήμητρα Καπρούλια
Αντώνης Μιχελόγγονας
Λυδία Νίκα
Ευαγγελία Παπαδοπούλου
Δάφνη Πολιτικού
Κωνσταντίνος Πρεμέτης
Βασίλης Τσιλιγιάννης

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Η Καθηγήτρια Ιστορίας του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, Μαρία Ευθυμίου, μιλά στο Νομικό Παλμό. 3

Το συμφέρον του τέκνου: Πυξίδα για το νέο καθεστώς της γονικής μέριμνας; 4

Το δικαίωμα στη λήθη: Κριτική προσέγγιση θεωρίας και νομολογίας. 7

Αναγνώριση και εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων από το Ηνωμένο Βασίλειο στη μετά Brexit εποχή. 8

Παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων: Η περίπτωση της Μιανμάρ. 10

Ο Νόμος 4706/2020 για την εταιρική διακυβέρνηση. 11

Όταν ο Χρήστος Καψάλης έβαλε με το δαυλό του φωτιά στις φιλελληνικές συνειδήσεις! 12

40 χρόνια στην Ευρωπαϊκή Ένωση: Στοχασμοί για το ρόλο της Ελλάδας στην προώθηση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. 14

Η αντίστροφή μας μέτρηση. 16

Η γνώση είναι δύναμη κίνδυνος. 18

Ο θάνατος του Λεβιάθαν... Μέρος Γ΄: Κβαντικός νομαδισμός. 20

Ψηφιοποίηση: Ευκολότερη ζωή για τους πολίτες! 22

Μπορείς να μας βρεις:

Νομικός Παλμός

Νομικός Παλμός

Νομικός Παλμός

nomikospalmos2014@gmail.com

nomikospalmos.wordpress.com

Τα άρθρα απηχούν τις προσωπικές απόψεις των συντακτών τους και δεν υιοθετούνται απαραίτητα από το σύνολο της συντακτικής ομάδας.

Η Καθηγήτρια Ιστορίας του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, Μαρία Ευθυμίου, μιλά στο Νομικό Παλμό.

Του Νίκου Μάλαμα

1) Πώς κρίνετε το ρόλο της Εκκλησίας κατά την προετοιμασία και κατά τη διάρκεια της Επανάστασης;

Η Φιλική Εταιρεία είχε εγκαίρως προσεγγίσει και μυήσει επιφανείς κληρικούς, οι οποίοι, στη συνέχεια, έπαιξαν ρόλο στην πολιτική, κυρίως, πλευρά της Επανάστασης. Μεταξύ αυτών ήταν ο Άνθιμος Γαζής, ο Βρεσθένης Θεοδώρητος, ο Παλαιών Πατρών Γερμανός, ο Θεόκλητος Φαρμακίδης και πολλοί άλλοι. Το Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως μπορεί να αφόρισε την Επανάσταση, αλλά κατά τόπους ιερείς ήταν έτοιμοι για συμμετοχή στα επικείμενα γεγονότα, κάτι το οποίο έπραξαν αποφασιστικά και μέχρι τέλους.

2) Ήταν ενισχυτικός των σχεδίων για ανεξαρτησία ο ρόλος των Μεγάλων Δυνάμεων πριν τη Ναυμαχία του Ναυαρίνου και ποια η συμβολή τους στην ίδρυση του ελληνικού κράτους;

Η συμβολή των τριών Μεγάλων Δυνάμεων στη δημιουργία εθνικού ελληνικού κράτους υπήρξε καίρια από το 1823, οπότε η Αγγλία άρχισε να γίνεται φιλική υπέρ των Ελλήνων, μέχρι το Φεβρουάριο του 1830, όταν υπογράφηκε το Πρωτόκολλο του Λονδίνου με το οποίο αναγνωρίσθηκε το ανεξάρτητο κράτος με το όνομα «Ελλάς».

3) Θεωρείτε ότι τα τρία πρώτα επαναστατικά Συντάγματα ήταν αρκετά προοδευτικά σε σχέση με όσα ίσχυαν στην ελεύθερη Ευρώπη την εποχή εκείνη;

Ήταν, αναλογικά, εντυπωσιακά προοδευτικά, στη γραμμή εκείνων της Αμερικανικής και της Γαλλικής Επανάστασης.

4) Στο βιβλίο "Τα ψιλά γράμματα της ιστορίας" ο πρώην δικαστικός και ιστορικός Θεόδωρος Παναγόπουλος αναφέρεται σε πτυχές της ελληνικής Επανάστασης οι οποίες κλονίζουν το κυρίαρχο ρομαντικό αφήγημα. Είναι γνωστές, άλλωστε, οι αντιδράσεις τις οποίες προκάλεσε ο χαρακτηρισμός του κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια ως δικτάτορα από τον Καθηγητή Αριστείδη Χατζή. Θεωρείτε ότι υφίσταται ένα κύμα αναθεωρητισμού το οποίο αποσκοπεί σε μια ρεαλιστικότερη αφήγηση της ιστορίας του Αγώνα; Υπάρχουν «σκελετοί στην ντουλάπα» της πρόσφατης ελληνικής ιστορίας τους οποίους οφείλει να αντιμετωπίσει η ελληνική κοινωνία μετά από δύο αιώνες κρατικής ανεξαρτησίας;

Πάντα υπάρχουν τέτοιοι «σκελετοί», σχεδόν σε κάθε χώρα και κοινωνία, και είναι καλό να ανοίγουμε τις «ντουλάπες» μας και να απαλλασσόμαστε από αυτούς.

5) Πιστεύετε ότι οι κοινωνικές διαστάσεις της Επανάστασης έχουν αναδειχθεί λιγότερο από την ιστορική έρευνα;

Όχι. Και αυτές, όπως και άλλες πτυχές της Επανάστασης, βρίσκονται κάθε τόσο στο κέντρο ερευνών και συζητήσεων μεταξύ των ειδικών.

6) Ποια η αξία της ιστορίας στον κόσμο σε μια εποχή κατά την οποία οι κοινωνίες έχουν το βλέμμα στραμμένο προς το μέλλον, λόγου χάριν, επικεντρούμενες στην τεχνολογική πρόοδο;

Η αξία της ιστορίας παραμένει τεράστια. Τίποτε δεν μπορεί να την μειώσει. Αντίθετα, γίνεται όλο και πιο σημαντική, αφού κανείς δεν μπορεί να καταλάβει το παρόν και το μέλλον του, εάν δεν έχει καταλάβει το παρελθόν του.

7) Υπάρχει κάποια περίοδος ή γεγονός της ιστορίας, ελληνικής ή παγκόσμιας, που απολαμβάνετε περισσότερο να διδάσκετε και γιατί;

Με ενδιαφέρουν πολλές περίοδοι, όπως, για παράδειγμα, ο Ευρωπαϊκός, Ανατολικοασιατικός και Αμερικανικός Μεσοπόλεμος. Εάν έπρεπε να αναφέρω μία, αυτή θα ήταν η ιστορία των θαλασσινών ανακαλύψεων των Ευρωπαίων κατά τους 15ο έως 19ο αιώνα και, συναφώς, οι πολιτισμικές και πολιτικές αλλαγές τις οποίες αυτές συνεπέφεραν στον κόσμο, ιδιαίτερα στην Αμερική και στην Αυστραλία, και οι οποίες συνδυάζονται με τη μετέπειτα Εμπορική, Επιστημονική, Βιομηχανική και Ηλεκτρονική Επανάσταση.

8) Τόσο το πρόσφατο βιβλίο σας "Μόνο λίγα χιλιόμετρα: Ιστορίες για την Ιστορία" όσο και οι διαλέξεις σας έχουν έντονο το στοιχείο της διεπιστημονικής έρευνας. Επικαλείστε συχνά, για παράδειγμα, πορίσματα της ανθρωπολογίας, της θεολογίας, της ψυχιατρικής, ακόμα και των φυσικών επιστημών. Στο πλαίσιο αυτό, ποια θεωρείτε ότι είναι η σημασία και θέση της νομικής για την κατανόηση της ιστορίας; Θα μπορούσατε να αναφερθείτε σε κάποια χαρακτηριστικά παραδείγματα;

Η έννοια του Δικαίου και οι εκφάνσεις της μέσα στην ανθρώπινη ιστορία, από τη βαθιά αρχαιότητα μέχρι σήμερα, είναι συναρπαστικό πεδίο μελέτης, γιατί, μέσω αυτής, μπαίνει κανείς βαθιά στον πυρήνα του πολιτισμού της εκάστοτε κοινωνίας, από τους αρχαίους Σουμέριους και Αιγύπτιους, τους Πέρσες και τους Έλληνες μέχρι τους Ρωμαίους, τους Κινέζους και, φυσικά, το δυτικό κόσμο, με κορυφαία την Ολλανδία του 17ου αιώνα μέχρι και σήμερα, την Αγγλία του 17ου, 18ου και 19ου αιώνα και τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής του 18ου, 19ου και 20ού αιώνα.

9) Είστε ένας άνθρωπος ο οποίος δε διστάζει να εκφράσει δημοσίως τις θέσεις του. Ποια είναι, λοιπόν, η άποψή σας για την κατάσταση η οποία επικρατεί στο ελληνικό Πανεπιστήμιο;

Είναι η ύστατη ώρα να αντιμετωπισθεί η βία, η ανομία και η βαρβαρότητα η οποία παρατηρείται από δεκαετίες, υπό δήθεν «ιδεολογικό» προσωπείο, σε πεδία της ελληνικής ζωής, συμπεριλαμβανομένης της εκπαίδευσης, δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας. Θεωρώ πως δεν υπάρχουν άλλα περιθώρια.

10) Το 2013 τιμηθήκατε με το Βραβείο Εξαίρετης Πανεπιστημιακής Διδασκαλίας «Βασίλη Ξανθόπουλου-Στέφανου Πνευματικού». Τι πιστεύετε ότι σας ξεχωρίζει στα μάτια των φοιτητών;

Δε γνωρίζω να σάς πω. Εκείνο το οποίο ξέρω είναι ότι αγαπώ τη δουλειά μου, αγαπώ την ιστορία και πιστεύω σε αυτήν. Ίσως, την ώρα κατά την οποία διδάσκω, αυτό γίνεται άρρητα κατανοητό από τους φοιτητές μου και, έτσι, καταλήγουμε να απολαμβάνουμε με άφατο τρόπο, μαζί, μία συναρπαστική διανοητική διαδικασία, ένα πνευματικό ταξίδι.

Το συμφέρον του τέκνου: Πυξίδα για το νέο καθεστώς της γονικής μέριμνας;

Των: Ευαγγελίας Παπαδοπούλου, Δάφνης Πολιτικού

Έντονος διάλογος αναπτύχθηκε στο νομικό χώρο από τη στιγμή κατά την οποία τέθηκε στη δημοσιότητα το καινοτόμο κείμενο του νομοσχεδίου με το οποίο εισάγονται ρηξικέλευθες αλλαγές στη ρύθμιση της γονικής μέριμνας μετά τη λύση ή ακύρωση του γάμου αλλά και κατά το διάστημα διαστάσεως μεταξύ των συζύγων. Τα επιχειρήματα υπέρ και κατά του νομοσχεδίου πυροδοτήθηκαν έτι περαιτέρω, όταν αυτό συζητείτο από την αρμόδια Επιτροπή και στη συνέχεια από την Ολομέλεια της Βουλής. Στην αιτιολογική έκθεση προκρίνεται η περίφημη αόριστη νομική έννοια «συμφέρον του τέκνου», της οποίας το περιεχόμενο ανά τις δεκαετίες μπορεί να λάβει πλήθος ερμηνειών από τους εφαρμοστές των κανόνων δικαίου, αλλά ταυτόχρονα είναι αισθητή η νομοθετική απαίτηση ειρηνικής, «αναίμακτης» και κυρίως εξωδικαστικής επίλυσης των διαμαχών μεταξύ των διαζευγμένων ή εν διαστάσει συζύγων προς όφελος της ομαλής ανάπτυξης του τέκνου. Το χρόνιο αίτημα θεωρίας και νομολογίας για μη επίδραση της κρίσης της σχέσης των γονέων στις σχέσεις των τελευταίων προς το τέκνο φαίνεται πως παύει να είναι πλέον ευχολόγιο. Ή μήπως όχι;…

Για να καταστούν κατανοητές οι νέες διατάξεις, κρίνεται αναγκαίο να αποσαφηνισθεί και να προσδιορισθεί, κατ' αρχάς, το περιεχόμενο του νομικού όρου «γονική μέριμνα», όπως αυτός προβλέπεται στο άρθρο 1510 του Αστικού Κώδικα. Γονική μέριμνα είναι το απόλυτο, προσωποπαγές, λειτουργικό, απαράγραπτο, διαρκές και αναγκαστικού δικαίου δικαίωμα το οποίο περιλαμβάνει: α) την επιμέλεια του τέκνου, β) τη διοίκηση της περιουσίας του, γ) τη νομική του εκπροσώπηση. Συνιστά, μάλιστα, θεσμό του Οικογενειακού Δικαίου με προστασία βάσει του άρθρου 21 του Συντάγματος. Η γονική μέριμνα μπορεί να αφορά σε άγαμο ή έγγαμο ανήλικο -ακόμη και κυοφορούμενο- αλλά όχι σε ενήλικο τέκνο. Κρίσιμο, επίσης, να επισημανθεί είναι ότι υπάρχει μεγαλειώδης διαφορά μεταξύ της κτήσης της γονικής μέριμνας και της άσκησης του δικαιώματος αυτού. Με τον όρο «άσκηση» νοείται η αξιοποίηση των εξουσιών, οι οποίες απορρέουν από τη γονική μέριμνα. Με διαφορετικές λέξεις, ο γονέας ο οποίος ασκεί τη γονική μέριμνα έχει την εξουσία να ανατρέφει το τέκνο, να το επιβλέπει, να το μορφώνει, να διαχειρίζεται και να διοικεί την περιουσία του, αλλά και να το εκπροσωπεί δικαστικά και εξώδικα. Αντίθετα, ο άλλος γονέας, αν υπάρχει και εφόσον έχει αποκτήσει το δικαίωμα της γονικής μέριμνας χωρίς να δικαιούται να το ασκεί, δεν έχει ούτε λόγο ούτε δικαίωμα επέμβασης στα παραπάνω θέματα. Τα μόνο ζητήματα για τα οποία μέχρι τώρα γινόταν δεκτό από τη νομολογία ότι τις αποφάσεις ελάμβαναν από κοινού οι δύο γονείς, ακόμα και αν το δικαίωμα άσκησης της γονικής μέριμνας ανήκε αποκλειστικά στον έναν, ήταν: α) το όνομα του τέκνου, β) το θρήσκευμά του, γ) η υγεία του. Φυσικά σε περίπτωση διαφωνίας, το ζήτημα επιλυόταν από το δικαστήριο. Πλέον, ο κανόνας αυτός, της από κοινού συναπόφασης μεταξύ των δύο γονέων, επεκτείνεται και στα ζητήματα εκπαίδευσης τα οποία επιδρούν αποφασιστικά στο μέλλον του τέκνου, όπως προβλέπεται ρητά στο νέο άρθρο 1519 του Αστικού Κώδικα με τίτλο: «Σημαντικά ζητήματα επιμέλειας τέκνου».

Η πρακτική σημασία της προαναφερθείσας διάκρισης μεταξύ κτήσης και άσκησης της γονικής μέριμνας φανερώνεται στις περιπτώσεις αφενός της έκπτωσης και παύσης (άρθρα 1537 και 1538 Α.Κ.), αφετέρου της αφαίρεσής της (άρθρα 1532 παρ. 2 και 1535 Α.Κ.). Όταν ένας γονέας εκπίπτει και, εν τέλει, παύει ως προς αυτόν το δικαίωμα της γονικής μέριμνας, δεν έχει προοπτική και ελπίδα ανάκτησής του. Είναι αυτονόητο ότι οι προϋποθέσεις έκπτωσης και παύσης είναι αρκετά αυστηρές και ακραίες, καθώς, για να επέλθει αυτό το αποτέλεσμα, θα πρέπει ο γονέας να έχει καταδικασθεί τελεσίδικα σε φυλάκιση για αδίκημα το οποίο διέπραξε με δόλο και αφορά στη ζωή, στην υγεία ή στα ήθη του τέκνου. Παύση της γονικής μέριμνας επέρχεται άνευ ετέρου και στην περίπτωση θανάτου του γονέα ή του τέκνου ή κήρυξής τους σε αφάνεια. Αντιθέτως, στην περίπτωση της αφαίρεσης της γονικής μέριμνας, η οποία, ενδεικτικά, διατάσσεται από το δικαστήριο όταν συντρέχει κακή άσκησή της, ο γονέας δεν αποκλείεται να την ανακτήσει μελλοντικά και να την ασκεί (άρθρο 1536 Α.Κ.).

Υπάρχουν, βεβαίως, και άλλες περιπτώσεις, στις οποίες διαφαίνεται ακόμη εναργέστερα η διάκριση μεταξύ φορέων του δικαιώματος της γονικής μέριμνας και του δικαιώματος απλώς άσκησής της.

Πιο συγκεκριμένα, συνηθισμένη περίπτωση είναι αυτή του τέκνου το οποίο έχει γεννηθεί εκτός γάμου, αλλά έχει αναγνωρισθεί εκουσίως ή δικαστικώς από τον πατέρα του. Τότε η μητέρα είναι η αποκλειστική δικαιούχος άσκησης της γονικής μέριμνας και, άρα, μόνο αυτή αξιοποιεί τις εξουσίες της, ενώ ο πατέρας είναι, κατ' αρχήν, μόνο φορέας (άρθρο 1515 Α.Κ.). Επίσης, εάν ένας γονέας αδυνατεί να ασκήσει τη γονική μέριμνα για πραγματικούς λόγους (π.χ. λόγω σοβαρής ασθένειας) ή επειδή είναι ανίκανος ή περιορισμένα ικανός για δικαιοπραξία (π.χ. λόγω δικαστικής συμπαράστασης), τότε φορείς του δικαιώματος παραμένουν και οι δύο γονείς, αλλά μόνο ο σύζυγος στον οποίο δε συντρέχουν οι σοβαροί λόγοι αδυναμίας έχει το δικαίωμα άσκησης της γονικής μέριμνας (άρθρο 1510 παρ. 3 Α.Κ.).

Οι τροποποιήσεις των διατάξεων ως προς την άσκηση της γονικής μέριμνας μετά τη λύση ή ακύρωση του γάμου και κατά τη διάρκεια της διακοπής της έγγαμης συμβίωσης επιτάσσουν την εξέταση του μέχρι σήμερα ισχύοντος νομικού καθεστώτος, προκειμένου να καταστεί εύληπτη τόσο η θετική αξιολόγηση, η οποία έχει σημειωθεί, όσο και η δριμεία κριτική, η οποία εξακολουθεί να ασκείται, ακόμα και μετά την ψήφιση του Νόμου 4800/2021.

Πιο αναλυτικά, είναι καίριο να αποσαφηνισθεί εξ αρχής ότι, κατά την κρατούσα άποψη, η ρύθμιση της γονικής μέριμνας από το δικαστήριο και η παρέμβαση αυτού είχε ανέκαθεν επικουρικό χαρακτήρα. Αν, δηλαδή, οι γονείς, ενόσω βρίσκονταν σε διάσταση ή μετά τη λύση του γάμου τους δεν κατέφευγαν με αίτημά τους στο δικαστήριο, η άσκηση της γονικής μέριμνας εξακολουθούσε να γίνεται όπως και πριν την «κρίση» του γάμου. Επομένως, ίσχυε η από κοινού άσκηση. Το γεγονός ότι στο άρθρο 1513 του Αστικού Κώδικα αναφέρεται ότι «Στις περιπτώσεις διαζυγίου ή ακύρωσης του γάμου και εφόσον ζουν και οι δύο γονείς, η άσκηση της γονικής μέριμνας ρυθμίζεται από το δικαστήριο» δεν αναιρεί ότι προϋποτίθεται αίτηση των γονέων για τη ρύθμιση του συγκεκριμένου ζητήματος. Ωστόσο, εκ των πραγμάτων, κρινόταν ανέφικτο να συναποφασίζουν οι γονείς όπως πριν για όλα τα ζητήματα σχετικά με το τέκνο, εφόσον έπαυαν πλέον να συμβιώνουν κάτω από την ίδια στέγη. Για αυτόν το λόγο, η προσφυγή στο δικαστήριο εθεωρείτο μονόδρομος και τα άρθρα 1513 και 1514 του Αστικού Κώδικα ρύθμιζαν το σχετικό ζήτημα.

Όσον αφορά στο συναινετικό διαζύγιο, με το νέο Νόμο δεν επέρχεται κάποια αλλαγή ως προς τη ρύθμιση της γονικής μέριμνας. Σημαντικό να αναφερθεί είναι ότι πλέον εξοικονομείται περαιτέρω χρόνος για τους συζύγους και αποφεύγεται η ταλαιπωρία στις γραμματείες των δικαστηρίων, καθώς έχουν την δυνατότητα να λύσουν το γάμο τους όχι μόνο με έγγραφη συμφωνία ενώπιον συμβολαιογράφου αλλά και με κοινή άυλη ψηφιακή δήλωση (άρθρο 1441 Α.Κ.). Όποιο μονοπάτι κι αν διαλέξουν, θα πρέπει να ρυθμίζεται η κατανομή της γονικής μέριμνας και ιδίως η επιμέλεια των τέκνων, ο τόπος διαμονής τους, ο γονέας με τον οποίο διαμένουν, η επικοινωνία τους με τον άλλον γονέα και η διατροφή τους.

Το πρόβλημα το οποίο ανακύπτει με αυτή τη διάταξη είναι ότι ο συμβολαιογράφος, σε αντίθεση με το δικαστή (άρθρο 1511 παρ. 2 Α.Κ.), προβαίνει απλώς σε τυπικό έλεγχο. Δηλαδή, πλην της ύπαρξης συμφωνίας των γονέων, καθώς και των συμβολαιογραφικών πληρεξουσίων των δικηγόρων τους, δεν ελέγχεται ουσιαστικά το περιεχόμενο της συμφωνίας και το κατά πόσο αυτή εξυπηρετεί το συμφέρον του τέκνου. Δυστυχώς, ούτε ο νέος Νόμος κατάφερε να καλύψει το εν λόγω κενό και, ως εκ τούτου, αυτό προσδιορίζεται από συμφωνίες των γονέων και από τη βούλησή τους, η οποία, ενδεχομένως και κατά περίπτωση, μπορεί να μην είναι γνήσια.

Ως προς το κατ' αντιδικία διαζύγιο, οι δυνατότητες του δικαστηρίου, εφόσον οι γονείς προσέφευγαν σε αυτό, ήταν: α) η ανάθεση της άσκησης της γονικής μέριμνας σε έναν από τους δύο γονείς (άρθρο 1513 παρ. 1 εδ. β' Α.Κ.), β) η ανάθεση της άσκησης της γονικής μέριμνας και στους δύο γονείς, εφόσον υπήρχε συμφωνία τους για την από κοινού ανάθεση και τον τόπο διαμονής (άρθρο 1513 παρ. 1 εδ. β' Α.Κ.), γ) η λειτουργική ή χρονική κατανομή της άσκησης της γονικής μέριμνας (άρθρο 1513 παρ. 1 εδ. γ' Α.Κ.), δ) η ανάθεση της άσκησης της γονικής μέριμνας σε τρίτον (άρθρο 1513 παρ. 1 εδ. γ' Α.Κ.), δηλαδή, η ενεργοποίηση του προστατευτικού θεσμού της επιτροπείας (άρθρο 1589 Α.Κ.). Παρά το εύρος των δυνατοτήτων, στο 90% των περιπτώσεων τα δικαστήρια διέτασσαν την απονομή της άσκησης της γονικής μέριμνας στον ένα γονέα και συγκεκριμένα στη μητέρα. Σύμφωνα με την Καθηγήτρια της Νομικής Σχολής Θεσσαλονίκης, Αικατερίνη Φουντεδάκη, και τον Αναπληρωτή Καθηγητή της Νομικής Σχολής Αθηνών, Γεώργιο Γεωργιάδη, μόνο το 8-9% των πατέρων ζητούσε την αποκλειστική επιμέλεια, καθώς ήταν σχεδόν αυτόματο να δίνεται η επιμέλεια στην μητέρα, όπως χαρακτηριστικά αναφέρουν στο Podcast της εφημερίδας «Η Καθημερινή», στις 9 Απριλίου 2021, με τίτλο: «Οι γκρίζες ζώνες της συνεπιμέλειας». Ο Γεώργιος Γεωργιάδης επισημαίνει, επίσης, ότι, αν και ο Νόμος του 1983 δεν κάνει διάκριση στο φύλο των γονέων, είχε διαμορφωθεί νομολογιακή πρακτική και, για αυτόν το λόγο, το ποσοστό των πατέρων οι οποίοι τολμούσαν να ζητήσουν την αποκλειστική επιμέλεια ήταν ελάχιστο και, μάλιστα, με αντίθετα, συνήθως, αποτελέσματα.

Σύμφωνα, πάντως, με το άρθρο 1513 παρ. 2 του Αστικού Κώδικα, τα κριτήρια έκδοσης της δικαστικής αποφάσεως ήταν οι δεσμοί του τέκνου με τους γονείς και τους αδελφούς του, καθώς και τυχόν συμφωνίες των γονέων μεταξύ τους, οι οποίες, όμως, δε δέσμευαν το δικαστήριο. Με βάση το άρθρο 1511 παρ. 3 του Αστικού Κώδικα λαμβανόταν, επίσης, υπ' όψιν, όπως εξακολουθεί να ισχύει, η γνώμη του ανηλίκου αναλόγως με την ωριμότητά του, κατά την ανέλεγκτη κρίση του δικαστηρίου. Τέλος, κρίσιμος παράγοντας για τη δικαστική απόφαση ήταν και παραμένει αναμφισβήτητα το «συμφέρον του τέκνου».

Πώς προσδιορίζεται, όμως, αυτή η περιβόητη αόριστη νομική έννοια; Ως συμφέρον του τέκνου νοείται το σωματικό, υλικό, πνευματικό, ψυχικό, ηθικό και γενικότερα κάθε είδους συμφέρον το οποίο στοχεύει στην ολοκληρωμένη και πολυεπίπεδη ανάπτυξη της προσωπικότητας του τέκνου. Προσδιορίζεται σε μεγάλο βαθμό από την προσωπικότητα, την ηλικία, τους δεσμούς, τους οποίους ήδη έχει διαμορφώσει το τέκνο με καθέναν από τους δύο γονείς και το περιβάλλον του, τη σταθερότητα των συνθηκών ανάπτυξής του, τα πρότυπα τα οποία προβάλλουν οι γονείς τους και πολλές άλλες πτυχές. Πρέπει να είναι ανεξάρτητο από το φύλο, την καταγωγή, τις πεποιθήσεις και την υπαιτιότητα του κάθε γονέα για τη λύση του γάμου, εκτός, βεβαίως, αν η υπαιτιότητα σχετίζεται με το τέκνο, για παράδειγμα, σε περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας. Το δικαστήριο, μάλιστα, πρέπει να σέβεται την ισότητα μεταξύ των γονέων και να μην κάνει διακρίσεις εξαιτίας ιδίως του φύλου, του σεξουαλικού προσανατολισμού, της φυλής, της γλώσσας, της θρησκείας, των πολιτικών ή όποιων άλλων πεποιθήσεων, της ιθαγένειας, της εθνικής ή κοινωνικής προέλευσης ή της περιουσίας (άρθρο 1511 παρ. 2 εδ. β' Α.Κ.). Η πρόβλεψη αυτή διατηρήθηκε και στο νέο Νόμο.

Υπήρχε, ωστόσο, μέχρι τώρα ειλικρινής σεβασμός ως προς την ισότητα μεταξύ των γονέων ή τα δικαστήρια έτειναν να μεροληπτούν υπέρ της μητέρας, ακολουθώντας τη στερεοτυπική φράση: «Μάνα είναι μόνο μία!»; Η αλήθεια είναι ότι υπάρχουν ελάχιστες δικαστικές αποφάσεις οι οποίες απονέμουν την άσκηση της γονικής μέριμνας στον πατέρα, όχι μόνο επειδή, όπως προαναφέρθηκε, είναι μικρό το ποσοστό των πατέρων οι οποίοι την αιτούνται και την διεκδικούν, αλλά και επειδή, όταν όντως αυτό συμβαίνει, τα δικαστήρια δεν εξετάζουν εις βάθος τις καλύτερες συνθήκες ζωής τις οποίες δύναται ενδεχομένως να διασφαλίσει στο τέκνο ο πατέρας, σε σύγκριση με τη μητέρα, επαναπαυόμενα σε ορισμένες θεωρίες οι οποίες προκρίνουν τη θέση της τελευταίας στη ζωή του τέκνου.

Πράγματι, υπάρχουν ορισμένες ιατρικές, ψυχολογικές και παιδαγωγικές έρευνες, σύμφωνα με τις οποίες η άσκηση της γονικής μέριμνας των μικρής ηλικίας τέκνων πρέπει να ανατίθεται στη μητέρα τους, επειδή έχουν την ανάγκη της μητρικής στοργής και των ιδιαίτερων περιποιήσεων τις οποίες μπορεί να τούς παρέχει. Πάντως, μόνο για τη νηπιακή ηλικία αναγνωρίζεται σαφής βιοκοινωνική υπεροχή της μητέρας, ενώ για το μεταγενέστερο χρόνο επισημαίνεται και ο κρίσιμος ρόλος του πατέρα στην όλη διαμόρφωση των διαπροσωπικών σχέσεων του τέκνου.

Στο πλαίσιο αυτό, ξεχωρίζει η απόφαση 463/2019 του Μονομελούς Εφετείου Πειραιώς η οποία απένειμε την άσκηση της γονικής μέριμνας στον πατέρα λόγω των ποιοτικότερων συνθηκών ζωής, τις οποίες μπορεί να έχει το τέκνο, αλλά και των καλύτερων σχολικών επιδόσεων, τις οποίες σημειώνει, ενόσω διαμένει μαζί με τον πατέρα του. Επίσης, η απόφαση 126/2018 του Αρείου Πάγου, σε συμφωνία με την απόφαση 393/2017 του Μονομελούς Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης, απένειμε την άσκηση της γονικής μέριμνας στον πατέρα, καθώς αφενός το περιβάλλον διαμονής ήταν καταλληλότερο, αφετέρου η ζωή, την οποία διήγε ο πατέρας, ήταν πιο σταθερή και συνετή σε σύγκριση με αυτήν της μητέρας. Τέλος, η απόφαση 662/2017 του Μονομελούς Πρωτοδικείου Χαλκίδας απένειμε την άσκηση της γονικής μέριμνας στον πατέρα, όχι επειδή αμφισβητείται η αγάπη της μητέρας προς το τέκνο και η επιθυμία για ανάληψη της ευθύνης του, αλλά για να μη διαταραχθεί ο τρόπος ζωής του τέκνου, για να διατηρηθεί η ψυχική του ηρεμία και για να μην απομακρυνθεί από πρόσωπα με τα οποία είναι άμεσα συνδεδεμένο, όπως ο πατέρας του και οι συγγενείς του από την πατρική γραμμή.

Ενόψει των ανωτέρω, καθίσταται σαφές ότι η έως σήμερα σχεδόν μονοδιάστατη στάση των δικαστηρίων για απόδοση της άσκησης της γονικής μέριμνας στη μητέρα, πλην ελαχίστων εξαιρέσεων, με επιχείρημα την υπέρτερη θέση της στην ανάπτυξη του τέκνου καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του είναι αβάσιμη και επιστημονικά. Αναντίλεκτα, αυτό δε συνεπάγεται ότι η διαβίωση του τέκνου μόνο με τον πατέρα θα οδηγήσει αναμφίβολα στην ομαλή ανάπτυξη της προσωπικότητάς του. Αυτήν ακριβώς την ανισορροπία είχε ως στόχο να αντιπαλέψει και ο νέος Νόμος. Σύμφωνα, μάλιστα, με κείμενο του Κλάδου Κλινικής Ψυχολογίας και Ψυχολογίας της Υγείας της Ελληνικής Ψυχολογικής Εταιρείας, η βέλτιστη κρίση του δικαστηρίου θα ήταν να ανατίθεται η άσκηση της γονικής μέριμνας και στους δύο. Και αυτήν ακριβώς την άκρως ευεργετική επίδραση της συνεπιμέλειας στις σχέσεις των γονέων με το τέκνο τους αλλά και στις σχέσεις των γονέων μεταξύ τους επεδίωξε η Νομοπαρασκευαστική Επιτροπή. Φυσικά, πολλά μέλη αυτής, αλλά και πλήθος νομικών, όπως ο Καθηγητής της Νομικής Σχολής Αθηνών, Αντώνης Καραμπατζός, σε άρθρο του στην εφημερίδα «ΤΑ ΝΕΑ», στις 24 Μαρτίου 2021, με τίτλο: «Συνεπιμέλεια: Κράμερ μαζί με Κράμερ;», έτειναν να υπογραμμίσουν και να υπερτονίσουν ότι για να επιτευχθεί η ομαλή ανάπτυξη της προσωπικότητας του τέκνου μέσω και λόγω της συνεπιμέλειας θα πρέπει πρώτα οι ίδιοι οι γονείς να έχουν κατακτήσει ένα minimum συνεννόησης και συνεργασίας.

Επιγραμματικά, οι βασικότερες καινοτομίες του νέου Νόμου είναι: α) η από κοινού άσκηση της γονικής μέριμνας, β) ο θεσμός της διαμεσολάβησης με δικηγόρο ή ψυχολόγο, γ) η αύξηση του χρόνου φυσικής παρουσίας του γονέα ο οποίος δε διαμένει με το παιδί, δ) η πρόβλεψη αντικειμενικών κριτηρίων κακής άσκησης της γονικής μέριμνας, ε) η επιμόρφωση δικαστών οι οποίοι θα αναλαμβάνουν υποθέσεις Οικογενειακού Δικαίου.

Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, σύμφωνα με τα μέχρι τώρα ισχύοντα, η από κοινού άσκηση της γονικής μέριμνας αφενός εξακολουθούσε να ισχύει μέχρι την υποβολή αιτήματος των γονέων προς δικαστική ρύθμιση αυτής, αφετέρου ήταν μία από τις δυνατότητες τις οποίες διέθετε, κατά διακριτική

ευχέρεια, το δικαστήριο, εφόσον υπήρχε συμφωνία των γονέων για την από κοινού ανάθεση και τον τόπο διαμονής. Επειδή, όμως, τα δικαστήρια κατά κανόνα δεν ακολουθούσαν το «μονοπάτι» της από κοινού ασκήσεως, η Νομοπαρασκευαστική Επιτροπή έκρινε ότι θα πρέπει να προκύψει μία παιδαγωγικής φύσεως αλλαγή-σοκ για να μεταβληθεί η έως σήμερα νομολογιακή πρακτική. Σύμφωνα, λοιπόν, με το νέο Νόμο, μετά τη λύση ή ακύρωση του γάμου ή κατά το χρόνο της διαστάσεως, εξακολουθεί -όπως και πριν- και ισχύει η από κοινού άσκηση της γονικής μέριμνας (άρθρο 1513 Α.Κ.). Εξακολουθεί, μάλιστα, να ισχύει όχι μόνο η από κοινού αλλά και η εξίσου άσκηση της γονικής μέριμνας. Η νέα διάταξη χαρακτηρίστηκε από πολλούς ως κακότεχνη. Έχει επικριθεί ως αορίστως διατυπωμένη σε τέτοιο βαθμό ώστε να ανοίγει «πονηρά» το παραθυράκι της εναλλασσόμενης κατοικίας, η οποία έχει κριθεί, με βάση και την απόφαση 1016/2019 του Αρείου Πάγου, ως μη συμφέρουσα το τέκνο, το συμφέρον του οποίου επιβάλλει σαφήνεια ρόλων και σταθερό περιβάλλον. Σύμφωνα με άρθρο της Αικατερίνης Φουντεδάκη, στην εφημερίδα «Η Καθημερινή», στις 22 Μαρτίου 2021, με τίτλο «Συνεπιμέλεια: Βρείτε τα λάθη», «είναι τόσο αδύναμη και αντισυστηματική η όλη ρύθμιση, που εντέλει θα διευκολυνθεί η μόνη δυνατή και σκόπιμη ερμηνεία του «εξίσου», δηλαδή ότι σημαίνει «ισότιμα» και όχι ισόχρονα -αν και βέβαια το «ισότιμα» είναι νομικά αυτονόητο.». Μάλιστα, ο Γεώργιος Γεωργιάδης, σε διαδικτυακή εκδήλωση του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών, στις 9 Μαρτίου 2021, με τίτλο: «Σχέδιο Νόμου για τη Γονική Μέριμνα», επεσήμανε ότι η εναλλασσόμενη κατοικία εν ουδεμία περιπτώσει συνιστά μορφή συνεπιμέλειας, αφού υπό αυτό το καθεστώς οι γονείς δεν αναλαμβάνουν από κοινού τις αποφάσεις, όπως είναι ευκταίο με το νέο Νόμο, αλλά ο καθένας είναι ο απόλυτος άρχων στις μέρες οι οποίες τού αναλογούν.

Πάντως, η από κοινού άσκηση της γονικής μέριμνας δεν αποτελεί αναγκαστικό δίκαιο (άρθρο 1514 Α.Κ.). Οι γονείς δύνανται να ρυθμίσουν διαφορετικά την κατανομή της γονικής μέριμνας. Σε περίπτωση διαφωνίας, ο νομοθέτης τους υποχρεώνει να καταβάλουν προσπάθεια για την εξεύρεση κοινά αποδεκτών λύσεων (άρθρο 1512 Α.Κ.) και τους παροτρύνει να προσφύγουν σε διαμεσολάβηση. Η διαμεσολάβηση είναι ένας επικουρικός τρόπος επίλυσης των συγκρούσεων μέσω της παρέμβασης ενός ειδικού, δικηγόρου ή ψυχολόγου. Εάν και αυτή η δίοδος αποβεί άκαρπη, τότε τελευταίος σταθμός είναι το δικαστήριο. Γενικότερα, ολόκληρο το νομοθετικό κείμενο διαπνέεται από τη βούληση του νομοθέτη να αποφεύγονται οι δικαστικές διενέξεις και να καταβάλλονται προσπάθειες συνεργασίας και συμφιλίωσης. Παρά, πάντως, την παιδαγωγική αξία του νέου Νόμου, είναι αλήθεια ότι σε πολλές περιπτώσεις διαζυγίων η κρίση στις σχέσεις των γονέων δεν μπορεί να αφήσει ανεπηρέαστη τη θέση των τέκνων και αυτή η προτροπή στην από κοινού άσκηση της γονικής μέριμνας, όταν οι σχέσεις εξακολουθούν να είναι ταραγμένες και συγκρουσιακές, ενδεχομένως να φέρει ανεπιθύμητα αποτελέσματα.

Με το νέο Νόμο προσετέθη μια ακόμα διάταξη, η οποία καθιερώνει ως προς τO χρόνο επικοινωνίας του τέκνου με φυσική παρουσία με το γονέα με τον οποίο δε διαμένει το μαχητό τεκμήριο του 1/3 του συνολικού χρόνου. Μπορεί, βέβαια, το ίδιο ποσοστό στην περίπτωση της αξίωσης συμμετοχής στα αποκτήματα (άρθρο 1400 Α.Κ.) να συμβάλει στην αποφυγή αποδεικτικών δυσχερειών για το δικαιούχο σύζυγο και να κρίνεται βοηθητικό, καθώς σχετίζεται με περιουσιακά δικαιώματα, στην προκειμένη, όμως, περίπτωση η «ποσοτικοποίηση» του χρόνου επικοινωνίας και συναναστροφής του γονέα με το τέκνο μπορεί, τελικά, να αποβεί και σε βάρος του τέκνου, αφού θα πρέπει, για παράδειγμα, δέκα ημέρες το μήνα να αλλάζει περιβάλλον για να συμπληρώνεται αυτός ο χρόνος. Σύμφωνα με τη διάταξη, το ποσοστό μπορεί να μειωθεί μόνον εάν είτε ο γονέας ζητεί λιγότερο χρόνο, αν και η επικοινωνία είναι υποχρεωτική (το δικαίωμα της γονικής μέριμνας είναι λειτουργικό), είτε δεν εξυπηρετείται το συμφέρον του τέκνου. Αποκλεισμός ή περιορισμός είναι δυνατός μόνο για σοβαρούς λόγους, ιδίως όταν ο γονέας με τον οποίον δε διαμένει το τέκνο, κριθεί ακατάλληλος να ασκεί το δικαίωμα επικοινωνίας. Οι περιπτώσεις αυτές θα είναι πανομοιότυπες με όσες συνιστούν κακή άσκηση της γονικής μέριμνας (άρθρο 1532 παρ. 2 Α.Κ.), δηλαδή: α) η υπαίτια μη συμμόρφωση προς αποφάσεις και διατάξεις δικαστικών και εισαγγελικών αρχών οι οποίες αφορούν στο τέκνο ή προς την υπάρχουσα συμφωνία των γονέων για την άσκηση της γονικής μέριμνας, β) η διατάραξη της συναισθηματικής σχέσης του τέκνου με τον άλλο γονέα και την οικογένειά του και η με κάθε τρόπο πρόκληση διάρρηξης των σχέσεων του τέκνου με αυτούς, γ) η υπαίτια παράβαση των όρων της συμφωνίας των γονέων ή της δικαστικής απόφασης για την επικοινωνία του τέκνου με το γονέα με τον οποίο δε διαμένει και η με κάθε άλλο τρόπο παρεμπόδιση της επικοινωνίας, δ) η κακή άσκηση και η υπαίτια παράλειψη της άσκησης του δικαιώματος επικοινωνίας από το δικαιούχο γονέα, ε) η αδικαιολόγητη άρνηση του γονέα να καταβάλλει τη διατροφή η οποία επιδικάστηκε στο τέκνο από το δικαστήριο ή συμφωνήθηκε μεταξύ των γονέων, στ) η καταδίκη του γονέα, με οριστική δικαστική απόφαση, για ενδοοικογενειακή βία ή για εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας ή για εγκλήματα οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής.

Εν προκειμένω, διαφαίνεται, για ακόμη μια φορά, η καθοδηγητική και παιδευτική λειτουργία του νέου Νόμου, ο οποίος προτρέπει τους γονείς να τηρούν τις δικαστικές αποφάσεις και τις μεταξύ τους συμφωνίες, καθώς ο παραγκωνισμός τους θα μπορούσε να χαρακτηρισθεί ως κακή άσκηση της γονικής μέριμνας και τελικά να οδηγήσει στην αφαίρεση αυτής από το δικαστήριο. Πρόκειται, δηλαδή, για ένα "point system" κυρώσεων για τους ανεύθυνους και παραβατικούς γονείς.

Εν κατακλείδι, είναι γεγονός ότι, παρά τις προσπάθειες να συνταχθεί ένα κείμενο το οποίο θα είχε ως πυξίδα το συμφέρον του τέκνου, το τελικό κείμενο του ψηφισθέντος Νόμου δεν ήταν αυτούσιο σε σχέση με το προταθέν από τη Νομοπαρασκευαστική Επιτροπή. Για αυτό, άλλωστε, αρκετά μέλη της εκφράζουν τις διαφωνίες τους για ορισμένα σημεία, τα οποία μπορεί να μην αποβούν, εν τέλει, προς όφελος του τέκνου. Το πιο ουσιώδες πρόβλημα, το οποίο διογκώθηκε μέσω των νέων διατάξεων και κυρίως του μαχητού τεκμηρίου του 1/3 της επικοινωνίας, είναι ότι η ρύθμιση είναι οριζόντια, με αποτέλεσμα πάλι να καθίσταται αναγκαία η επέμβαση του δικαστηρίου για μια in concreto και ad hoc εξέταση των συνθηκών διαβίωσης, του περιβάλλοντος και της προσωπικότητας του τέκνου αλλά και των γονέων του. Με διαφορετικές λέξεις, οι αποφάσεις φαίνεται να είναι προειλημμένες για την κάθε υπόθεση και να εξυπηρετούν περισσότερο το «γονικό συμφέρον», παρά το συμφέρον του τέκνου. Η εξειδίκευση των δικαστών για ζητήματα Οικογενειακού Δικαίου είναι περισσότερο αναγκαία από κάθε άλλη φορά. Ακόμη πιο απαραίτητη, ωστόσο, μπορεί να είναι η πρόβλεψη Οικογενειακών Δικαστηρίων, με αντικείμενο αποκλειστικά οικογενειακής φύσεως υποθέσεις, τις οποίες θα κρίνουν και θα εξετάζουν δικαστές εξειδικευμένοι και προσηλωμένοι άνευ ετέρου στο συμφέρον του τέκνου.

Το δικαίωμα στη λήθη: Κριτική προσέγγιση θεωρίας και νομολογίας.

Της Δήμητρας Καπρούλια

Ενόψει των καταιγιστικών τεχνολογικών εξελίξεων, ανέκυψαν τα τελευταία έτη ζητήματα, ως επί το πλείστον νομικού χαρακτήρα, τα οποία άπτονται των δικαιωμάτων των ατόμων έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Η Ευρωπαϊκή Ένωση, στο πλαίσιο της συνεργασίας της με τα κράτη-μέλη και στο βαθμό που οι ίδιες οι Συνθήκες το επέτρεψαν, έλαβε σειρά μέτρων, ώστε να εξασφαλίσει τη μέγιστη δυνατή προστασία των υποκειμένων των δικαιωμάτων, λαμβάνοντας, ωστόσο, πρόνοια και για την οικονομική και κοινωνική ολοκλήρωση των κρατών-μελών, τα οποία διευκολύνονται από την ελεύθερη κυκλοφορία των εν λόγω δεδομένων. Όπως αναφερόταν ρητώς και στην Οδηγία 95/46 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών, οι στόχοι της Ευρωπαϊκής Ένωσης δε συνίστανται απλώς στην προώθηση της Δημοκρατίας με βάση τα θεμελιώδη δικαιώματα, όπως αυτά κατοχυρώνονται σε εθνικά και υπερεθνικά νομοθετικά κείμενα, αλλά εκτείνονται και στην εξασφάλιση της οικονομικής και κοινωνικής προόδου των κρατών-μελών.

Καθίσταται, ωστόσο, σαφές πως η ταυτόχρονη ικανοποίηση των εν λόγω στόχων απαιτεί σταθμίσεις και ενδελεχή αναζήτηση των καλύτερων δυνατών λύσεων. Εξ αυτού του λόγου, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, δια της ως άνω Οδηγίας, έθεσαν τη νομική βάση για τα κράτη-μέλη, ώστε να επιτευχθεί ένας ικανοποιητικός βαθμός προστασίας των πολιτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προβλέποντας σειρά δικαιωμάτων για τα υποκείμενα των δεδομένων, λαμβάνοντας υπ' όψιν τους κινδύνους οι οποίοι ελλοχεύουν από την άνευ περιορισμών επεξεργασία των δεδομένων. Θεμελιώδες δικαίωμα των υποκειμένων αποτελεί το δικαίωμα πρόσβασης του άρθρου 12 της Οδηγίας, εκδήλωση του οποίου συνιστά η δυνατότητα του υποκειμένου να ζητήσει από τον υπεύθυνο επεξεργασίας τη διαγραφή ενός δεδομένου του, εφόσον η επεξεργασία του δεν είναι σύμφωνη προς τις διατάξεις της Οδηγίας. Δυνάμει του εν λόγω κειμένου, οι εθνικοί νομοθέτες προνόησαν, ώστε, προς εκπλήρωση των υποχρεώσεων οι οποίες απορρέουν από την Οδηγία, να θεσπίσουν ένα επαρκές προστατευτικό πλαίσιο για τα υποκείμενα των δεδομένων. Ζήτημα, εν τούτοις, ανέκυψε, αναφορικά με το δικαίωμα της διαγραφής των δεδομένων, εφόσον κάτι τέτοιο αιτηθεί το υποκείμενο.

Προς επίλυση τυχόν ζητημάτων και ασαφειών, οι οποίες γεννούσαν ανασφάλεια δικαίου, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο προέβησαν στη θέσπιση του Κανονισμού 2016/679 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών (Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων), ο οποίος και τέθηκε σε εφαρμογή στις 25 Μαΐου 2018. Η πρόταξη του νομικού ενδύματος του Κανονισμού έναντι της Οδηγίας συνιστά σκόπιμη επιλογή του ενωσιακού νομοθέτη, αφού ο Κανονισμός έχει άμεση εφαρμογή σε όλα τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, χωρίς να απαιτείται η συνδρομή της κρατικής νομοθεσίας. Το άρθρο 17 του εν λόγω Κανονισμού, μάλιστα, περιέλαβε ρύθμιση και για το δικαίωμα στη λήθη ή, άλλως αναφερόμενο σε θεωρία και νομολογία, δικαίωμα στη διαγραφή. Το δικαίωμα αυτό συνιστά καινοτομία του Κανονισμού και επιτρέπει στο υποκείμενο των δικαιωμάτων -μεταξύ άλλων- να αιτηθεί τη διαγραφή από μηχανές αναζήτησης δεδομένων, τα οποία κρίνει ότι δεν έχουν πλέον λόγο ύπαρξης στους καταλόγους των εν λόγω μηχανών αναζήτησης.

Απόφαση ορόσημο, η οποία συνετέλεσε ώστε να ληφθεί πρόνοια από τα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την πρόβλεψη του εν λόγω δικαιώματος, αποτελεί εκείνη της υπόθεσης Mario Costeja González του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (C-131/12, 13.05.2014). Η εν λόγω αίτηση προδικαστικής απόφασης αφορούσε στην ερμηνεία των άρθρων 2, 4, 12 και 14 της Οδηγίας 95/46. Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ, αφενός της Google Spain και της Google Inc., αφετέρου της ισπανικής Αρχής Προστασίας Δεδομένων και του Mario Costeja González, με αντικείμενο την απόφαση της Αρχής αυτής, με την οποία έγινε δεκτή η καταγγελία την οποία υπέβαλε ο ως άνω διάδικος κατά των δύο εταιριών. Αποτέλεσμα της διαδικασίας ήταν αφενός η επιβολή στην Google Inc. της υποχρέωσης να λάβει τα αναγκαία μέτρα για τη διαγραφή από το ευρετήριό της των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, τα οποία αφορούσαν στο Mario Costeja González, και αφετέρου η υποχρέωση να καταστήσει ανέφικτη τη μελλοντική πρόσβαση στα δεδομένα αυτά. Ο προσφεύγων στην Αρχή είχε υποβάλει καταγγελία κατά καθημερινής εφημερίδας μεγάλης κυκλοφορίας, καθώς και κατά της Google Spain και της Google Inc, για το λόγο ότι, όταν ένας χρήστης του διαδικτύου εισήγε το ονοματεπώνυμό του στη μηχανή αναζήτησης της Google, εμφανίζονταν σύνδεσμοι προς δύο σελίδες της ως άνω εφημερίδας στις οποίες το ονοματεπώνυμό του συνδεόταν με πλειστηριασμούς ακινήτων κατόπιν κατασχέσεων οι οποίες τού είχαν επιβληθεί προ πολλών ετών λόγω οφειλών.

Το Δικαστήριο έκρινε μη σύννομο το χαρακτήρα της επεξεργασίας των προσωπικών δεδομένων και αναγνώρισε δικαίωμα στη διαγραφή, επί τη βάσει της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων του προσώπου και ιδίως του δικαιώματος στο σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής και του δικαιώματος στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, τα οποία κατοχυρώνονται στα άρθρα 7 και 8 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αντίστοιχα. Επίσης, τόνισε ότι, σε κάθε περίπτωση, κατά τις διατάξεις της Οδηγίας, η επεξεργασία των δεδομένων πρέπει να γίνεται νόμιμα, για καθορισμένους σκοπούς και με βάση τη συγκατάθεση του ενδιαφερομένου.

Η ως άνω κρίση του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι ορθή, ιδίως αν ληφθεί υπ' όψιν ότι το δικαίωμα επεξεργασίας και ιδίως διατήρησης των προσωπικών δεδομένων οφείλει να μη συγκρούεται με έτερα, υψίστης σημασίας, θεμελιώδη δικαιώματα, όπως ο σεβασμός στην ιδιωτική ζωή. Ύστερα από στάθμιση των συγκρουόμενων δικαιωμάτων, καθίσταται σαφές ότι η εν λόγω πληροφορία, ειδικά μετά την πάροδο τόσων ετών, δεν μπορεί να θεωρηθεί αναγκαίο να παραμένει στις μηχανές αναζήτησης προσωπικό δεδομένο ούτε ικανοποιεί πλέον το σκοπό για τον οποίο είχε δημοσιοποιηθεί. Ως εκ τούτου, δικαιούται το υποκείμενο να ζητήσει από τον υπεύθυνο επεξεργασίας ή τον εκτελούντα την επεξεργασία να αφαιρέσει το εν λόγω υλικό, ειδικά εφόσον, μετά από έλεγχο για την εξισορρόπηση των αντιτιθέμενων συμφερόντων, κριθεί ότι θίγονται τα θεμελιώδη δικαιώματα του προσώπου για λόγους οικονομικού συμφέροντος της επιχείρησης.

Σύμφωνα, μάλιστα, με τις Κατευθυντήριες Γραμμές του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Προστασίας Δεδομένων, το δικαίωμα αίτησης διαγραφής, όπως κατοχυρωνόταν στην Οδηγία 95/46, συνεπάγεται δύο δικαιώματα, το δικαίωμα εναντίωσης και το δικαίωμα διαγραφής, επί τη βάσει των άρθρων 21 και 17, αντίστοιχα, του Γενικού Κανονισμού για την Προστασία Δεδομένων.

Το άρθρο 17 του Γενικού Κανονισμού για την Προστασία Δεδομένων κατοχυρώνει το δικαίωμα του υποκειμένου να ζητήσει από τον υπεύθυνο επεξεργασίας τη διαγραφή δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, τα οποία το αφορούν, εφόσον διαζευκτικά:

α) δεν είναι πλέον απαραίτητα σε σχέση με τους σκοπούς για τους οποίους συλλέχθηκαν ή υποβλήθηκαν κατ' άλλο τρόπο σε επεξεργασία,

β) το υποκείμενο ανακάλεσε τη συγκατάθεση επί της οποίας βασίζεται η επεξεργασία τους χωρίς να υπάρχει άλλη νομική βάση για την επεξεργασία,

γ) το υποκείμενο αντιτίθεται στην επεξεργασία και δεν υπάρχουν επιτακτικοί και νόμιμοι λόγοι για αυτή,

δ) υποβλήθηκαν σε επεξεργασία παράνομα,

ε) πρέπει να διαγραφούν, ώστε να τηρηθεί νομική υποχρέωση βάσει του ενωσιακού δικαίου ή του δικαίου κράτους-μέλους στην οποία υπόκειται ο υπεύθυνος επεξεργασίας,

στ) έχουν συλλεχθεί σε σχέση με την προσφορά υπηρεσιών της κοινωνίας των πληροφοριών.

Ωστόσο, όπως συμβαίνει με όλα τα δικαιώματα, υπόκειται και αυτό σε εύλογους περιορισμούς, ώστε να διασφαλισθεί και η άσκηση αντιτιθέμενων δικαιωμάτων. Ειδικότερα, οι αιτήσεις διαγραφής των δεδομένων θεωρείται ότι αφορούν στο συγκεκριμένο περιεχόμενο της αναζήτησης και όχι στον αρχικό κατάλογο δεδομένων ή στην κρυφή μνήμη της πλατφόρμας. Επίσης, δεν είναι δυνατή η ολική αφαίρεση του περιεχομένου από κάθε σύνδεσμο, ο οποίος οδηγεί στο εν λόγω δεδομένο, εφόσον το περιεχόμενο αποτελεί τμήμα δημοσιογραφικού μέσου ενημέρωσης ή εξυπηρετεί δημόσιους σκοπούς. Τους κυριότερους περιορισμούς του δικαιώματος αναφέρει το άρθρο 17 παρ. 3 του Γενικού Κανονισμού για την Προστασία Δεδομένων. Αναγκαίοι περιορισμοί του δικαιώματος συνιστούν η άσκηση, εν πρώτοις, του δικαιώματος ελευθερίας της έκφρασης και του δικαιώματος στην ενημέρωση. Πράγματι, σε ένα σύγχρονο κράτος δικαίου η ελευθερία της έκφρασης, κατ' αρχήν, είναι απεριόριστη, εξ ου και προτάσσεται έναντι άλλων δικαιωμάτων. Άρα, είναι απαραίτητη η στάθμιση του δικαιώματος στη διαγραφή με το δικαίωμα των προσώπων για πρόσβαση στις πληροφορίες μέσω των μηχανών αναζήτησης, με την τελευταία να προηγείται, αφού για τη διαγραφή του δεδομένου πρέπει, κατά τη νομολογία, να λαμβάνεται υπ' όψιν ο αντίκτυπος της διαγραφής για τους χρήστες. Εξίσου σημαίνουσα βαρύτητα έχει ο περιορισμός προς ικανοποίηση του δημοσίου συμφέροντος, ειδικά όταν αναφέρεται στον τομέα της δημόσιας υγείας. Η έννοια της δημόσιας υγείας καθίσταται ιδιαίτερα κρίσιμη, ιδίως τη σημερινή εποχή, ενόψει της πανδημίας του Covid-19, για την καταπολέμηση του οποίου πληθώρα θεμελιωδών δικαιωμάτων υπέστησαν σοβαρούς περιορισμούς.

Ζητήματα τα οποία ανακύπτουν, παρά την επιτυχή ρύθμιση των νομικών ασαφειών δια του Γενικού Κανονισμού για την Προστασία Δεδομένων, αφορούν στη γεωγραφική επέκταση των δεδομένων. Στην προαναφερθείσα υπόθεση Mario Costeja González το Δικαστήριο επεσήμανε πως ο αιτών δύναται να ικανοποιηθεί σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, εν τούτοις, είναι γνωστό τοις πάσι ότι οι τεχνολογικοί κολοσσοί δεν περιορίζουν τη δράση τους εντός αυτής, αλλά λειτουργούν σε παγκόσμια κλίμακα. Το ερώτημα το οποίο γεννάται είναι πώς θα προστατευθεί ο αιτών, όταν τα δεδομένα διαγράφονται σε μία μικρού εύρους κλίμακα, αλλά διατηρούνται στο, εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης, παγκόσμιο δίκτυο. Πώς θα δεσμευθούν πλατφόρμες παγκόσμιας εμβέλειας και δη ιδιωτικές επιχειρήσεις να προστατεύουν τα δικαιώματα των υποκειμένων, εφόσον η προστασία την οποία παρέχει η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι εδαφικά προσδιορισμένη; Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, ωστόσο, ήδη από το Δεκέμβριο του 2020 εξέδωσε μία πρόταση Κανονισμού δια της οποίας επιχειρεί να περιορίσει τη δράση των τεχνολογικών επιχειρήσεων και να εξασφαλίσει μεγαλύτερη διαφάνεια και αυξημένη προστασία για τα υποκείμενα των δεδομένων. Εν αναμονή των ευρωπαϊκών εξελίξεων, η νομολογία διαθέτει ως βάση τον Κανονισμό 2016/679 και λειτουργεί, ορθώς, με γνώμονα την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων, όπως αυτά έχουν κατοχυρωθεί σε διεθνή και ευρωπαϊκά κείμενα.

Αναγνώριση και εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων από το Ηνωμένο Βασίλειο στη μετά Brexit εποχή.

Της Κωνσταντίνας Καλούτσα

Χρειάστηκαν πολλές διαπραγματεύσεις μεταξύ Ευρωπαϊκής Ένωσης και Ηνωμένου Βασιλείου για να αποφευχθεί το κακό σενάριο του Brexit, δηλαδή, αυτό της αποχώρησης του Ηνωμένου Βασιλείου χωρίς συμφωνία. Δεν είναι απόλυτα ακριβές, όμως, ότι αποφεύχθηκε το hard Brexit. Κι αυτό, διότι στην πολυσέλιδη Συμφωνία εμπορίου και συνεργασίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας, αφενός, και του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και της Βόρειας Ιρλανδίας, αφετέρου, ουδεμία αναφορά υπάρχει σχετικά με τον τομέα της δικαιοσύνης και δικαστικής συνεργασίας, έναν τομέα στον οποίο το «σκληρό» Brexit δεν αποσοβήθηκε. Οι συνέπειές του, μάλιστα, θα είναι αισθητές τόσο στο πεδίο της διεθνούς δικαιοδοσίας όσο και, πολύ περισσότερο, στο πεδίο της αναγνώρισης και εκτέλεσης σε κάποιο κράτος-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης δικαστικών αποφάσεων προερχόμενων από το Ηνωμένο Βασίλειο και αντίστροφα.

Για τα επόμενα λίγα χρόνια κρίσιμο θα είναι αν μια αγωγή ασκήθηκε εντός της μεταβατικής περιόδου, η οποία ξεκίνησε την 1η Φεβρουαρίου 2020 και έληξε την 31η Δεκεμβρίου του ίδιου έτους (άρθρα 67 και 126 Συμφωνίας για την αποχώρηση του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και της Βόρειας Ιρλανδίας από την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας). Αν η απάντηση είναι καταφατική, τυγχάνουν εφαρμογής όλοι οι σχετικοί με τη διεθνή δικαιοδοσία και την αναγνώριση και εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων ενωσιακοί Κανονισμοί στους οποίους συμμετείχε το Ηνωμένο Βασίλειο, ακόμη κι αν η απόφαση εκδόθηκε μετά τη λήξη της μεταβατικής περιόδου. Σε διαφορετική περίπτωση, τα πράγματα είναι πιο περίπλοκα, τουλάχιστον επί του παρόντος, και έχουν εκφρασθεί διάφορες απόψεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο αναφορικά με το ποιο θα είναι το νομικό θεμέλιο για την αναγνώριση και εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων από το Ηνωμένο Βασίλειο σε κράτος-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και αντίστροφα.

Πριν την εκτενέστερη ανάλυση του ζητήματος, αξίζει να διευκρινιστεί ότι το Ηνωμένο Βασίλειο δε συμμετείχε σε όλους του ενωσιακούς Κανονισμούς σχετικά με τη διεθνή δικαιοδοσία και την αναγνώριση και εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων. Αυτό συνέβαινε λόγω του 21ου Πρωτοκόλλου για τη θέση του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας, το οποίο προσαρτάται στη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση και στη Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και όριζε ότι τα μέτρα τα οποία θεσπίζονται στο πλαίσιο του ενωσιακού χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης (μέρος τρίτο, τίτλος V Σ.Λ.Ε.Ε.) δεν είχαν δεσμευτική ισχύ για το Ηνωμένο Βασίλειο, εκτός αν επιθυμούσε να συμμετάσχει στη θέσπιση και εφαρμογή του μέτρου (άρθρο 3 21ου Πρωτοκόλλου) ή να το αποδεχτεί μετά τη θέσπισή του (άρθρο 4 21ου Πρωτοκόλλου). Έτσι, ορισμένοι σημαντικοί ενωσιακοί Κανονισμοί στους οποίους συμμετείχε το Ηνωμένο Βασίλειο είναι: ο Κανονισμός 2201/2003 (Βρυξέλλες IIα) για τη διεθνή δικαιοδοσία και την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σε γαμικές διαφορές και διαφορές γονικής μέριμνας, ο οποίος αποτελεί αναδιατύπωση του καταργηθέντος Κανονισμού 1347/2000 (Βρυξέλλες II), ο Κανονισμός 4/2009 για τη διεθνή δικαιοδοσία, το εφαρμοστέο δίκαιο, την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων και τη συνεργασία σε θέματα υποχρεώσεων διατροφής, ο Κανονισμός 1215/2012 (Βρυξέλλες Ia) για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, ο οποίος είναι αναδιατύπωση του καταργηθέντος Κανονισμού 44/2001 (Βρυξέλλες I), και ο Κανονισμός 2015/848 περί των διαδικασιών αφερεγγυότητας, ο οποίος συνιστά αναδιατύπωση του καταργηθέντος Κανονισμού 1346/2000. Αντίθετα, δε συμμετείχε στον Κανονισμό 650/2012 σχετικά με τη διεθνή δικαιοδοσία, το εφαρμοστέο δίκαιο, την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων, την αποδοχή και εκτέλεση δημόσιων εγγράφων στον τομέα της κληρονομικής διαδοχής και την καθιέρωση ευρωπαϊκού κληρονομητηρίου και στους δίδυμους Κανονισμούς 2016/1103 για τη θέσπιση ενισχυμένης συνεργασίας στον τομέα της διεθνούς δικαιοδοσίας, του εφαρμοστέου δικαίου και της αναγνώρισης και εκτέλεσης αποφάσεων σε ζητήματα περιουσιακών σχέσεων των συζύγων και 2016/1104 για τη θέσπιση ενισχυμένης συνεργασίας στον τομέα της διεθνούς δικαιοδοσίας, του εφαρμοστέου δικαίου και της αναγνώρισης και εκτέλεσης αποφάσεων σε ζητήματα περιουσιακών σχέσεων των καταχωρισμένων συντρόφων. Προφανώς, για τις έννομες σχέσεις και αποφάσεις οι οποίες εμπίπτουν στο πεδίο των τριών τελευταίων Κανονισμών το «σκληρό» Brexit ουδεμία συνέπεια επιφέρει, αφού το Ηνωμένο Βασίλειο ποτέ δε συμμετείχε σε αυτούς.

Έπειτα από αυτή τη χρήσιμη παρένθεση, είναι σημαντικό να εξεταστεί η περίπτωση της αναγνώρισης και εκτέλεσης δικαστικής απόφασης από το Ηνωμένο Βασίλειο, η οποία δεν εμπίπτει στο πεδίο του άρθρου 67 της Συμφωνίας για την αποχώρηση του Ηνωμένου Βασιλείου. Κατ' αρχάς, έχει υποστηριχθεί η θέση ότι αναβιώνει η Σύμβαση των Βρυξελλών του 1968 για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση των αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, η οποία αποτελεί διεθνή σύμβαση, πρόγονο των Κανονισμών Βρυξέλλες, οπότε εφαρμόζονται οι περιεχόμενοι σε αυτήν κανόνες αναγνώρισης και εκτέλεσης, τουλάχιστον σε σχέση με τα 14, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα, συμμετέχοντα κράτη-μέλη. Ορθότερη, όμως, κρίνεται η αντίθετη άποψη, περί μη αναβίωσης.

Πέραν των ενωσιακών Κανονισμών, η αποχώρηση του Ηνωμένου Βασιλείου από την Ευρωπαϊκή Ένωση σήμανε και την παύση εφαρμογής της Σύμβασης του Λουγκάνο του 2007 για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, καθώς μεταξύ των συμβαλλομένων μερών ήταν η τότε Ευρωπαϊκή Κοινότητα και όχι κάθε κράτος-μέλος ξεχωριστά και, επιπλέον, η σύναψη αυτής της Σύμβασης για λογαριασμό των κρατών-μελών έγινε στο πλαίσιο άσκησης αποκλειστικής αρμοδιότητας της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, έπειτα και από τη γνώμη 1/03 του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων της 7ης Φεβρουαρίου 2006. Ήδη από τον Απρίλιο του 2020 το Ηνωμένο Βασίλειο έχει υποβάλει αίτηση για να προσχωρήσει στη Σύμβαση του Λουγκάνο. Προκειμένου, όμως, να γίνει δεκτή η αίτηση, πρέπει να συμφωνήσουν όλα τα συμβαλλόμενα μέρη, μεταξύ των οποίων και η Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία πρόσφατα έδειξε ότι δεν είναι πρόθυμη. Ο μόνος τρόπος για να μη χρειαστεί το Ηνωμένο Βασίλειο την έγκριση της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι να γίνει μέλος στην Ευρωπαϊκή Ζώνη Ελευθέρων Συναλλαγών, στην οποία μετέχουν οι Ελβετία, Ισλανδία, Λιχτενστάιν και Νορβηγία, χώρες οι οποίες φαίνεται ότι έχουν ήδη γνέψει καταφατικά στο σχετικό σενάριο.

Κατόπιν αυτών, τα δικαστήρια των κρατών-μελών τα οποία θα κληθούν να αναγνωρίσουν δικαστικές αποφάσεις από το Ηνωμένο Βασίλειο και να κηρύξουν την εκτελεστότητά τους θα εφαρμόσουν τους εθνικούς τους κανόνες, όπως κάνουν και με αποφάσεις προερχόμενες από κράτη εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης, αφού πλέον και το Ηνωμένο Βασίλειο θεωρείται τρίτο κράτος. Στην περίπτωση της Ελλάδας, εφαρμοστέες θα είναι οι διατάξεις των άρθρων 323, 780 και 905 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, ανάλογα και με το είδος της απόφασης (αμφισβητούμενης ή εκούσιας δικαιοδοσίας), το οποίο θα κριθεί με βάση το ελληνικό δίκαιο (lex fori), ανεξάρτητα από την ειδικότερη ονομασία την οποία φέρει η απόφαση στη χώρα έκδοσής της, αλλά βάσει του αν ομοιάζει λειτουργικά με απόφαση εκούσιας ή αμφισβητούμενης δικαιοδοσίας, κατά το ελληνικό δίκαιο (ενδεικτικά: Εφετείο Πειραιώς 1111/1989, Εφετείο Δωδεκανήσου 42/2002).

Η εφαρμογή των εθνικών κανόνων δεν πρέπει να γίνεται σε κάθε περίπτωση. Αντ' αυτού, θα πρέπει να εξετάζεται πάντα πρώτα η ύπαρξη διεθνών συμβάσεων οι οποίες ρυθμίζουν ζητήματα αναγνώρισης και εκτέλεσης δικαστικών αποφάσεων, καθώς λόγω του άρθρου 28 παρ. 1 του Συντάγματος έχουν υπέρτερη ισχύ από τους τυπικούς νόμους. Στις διεθνείς συμβάσεις θα πρέπει να είναι συμβαλλόμενα τόσο το εκάστοτε κράτος στο οποίο επιδιώκεται να παραγάγει τα έννομα αποτελέσματά της η απόφαση, ήτοι, η Ελλάδα, όσο και το κράτος προέλευσης της δικαστικής απόφασης, εν προκειμένω, το Ηνωμένο Βασίλειο. Αναφορικά με την Ελλάδα και το Ηνωμένο Βασίλειο, αμφότερες είναι συμβαλλόμενες στις εξής διεθνείς συμβάσεις: στη Σύμβαση της Χάγης του 1973 για την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σχετικών με υποχρεώσεις διατροφής (η οποία κυρώθηκε με το Νόμο 3171/2003), στη Σύμβαση της Χάγης του 1996 για τη διεθνή δικαιοδοσία, το εφαρμοστέο δίκαιο, την αναγνώριση, την εκτέλεση και τη συνεργασία ως προς τη γονική ευθύνη και τα μέτρα προστασίας των παιδιών (η οποία κυρώθηκε με το Νόμο 4020/2011), στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών του 1956 περί διεκδικήσεως διατροφής εις την αλλοδαπήν (η οποία κυρώθηκε με το Νομοθετικό Διάταγμα 4421/1964) και στη Σύμβαση της Χάγης του 2007 για την ανάκτηση διατροφής παιδιών και άλλων μορφών οικογενειακής διατροφής σε αλλοδαπό κράτος (απόφαση 2011/432/ΕΕ σχετικά με την έγκριση, εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της σύμβασης της Χάγης, της 23ης Νοεμβρίου 2007, για την είσπραξη, σε διεθνές επίπεδο, απαιτήσεων διατροφής παιδιών και άλλων μορφών οικογενειακής διατροφής).

Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί πως τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εξαιρουμένης της Δανίας, δεσμεύονται από τον Κανονισμό 664/2009 για τη θέσπιση διαδικασίας για τη διαπραγμάτευση και σύναψη συμφωνιών ανάμεσα σε κράτη-μέλη και τρίτες χώρες σχετικά με τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση δικαστικών και άλλων αποφάσεων σε υποθέσεις γαμικών διαφορών, ζητήματα γονικής μέριμνας και ζητήματα που συνδέονται προς υποχρεώσεις διατροφής, καθώς και το εφαρμοστέο δίκαιο σε υποθέσεις υποχρεώσεων διατροφής. Ο εν λόγω Κανονισμός θεσπίζει μια αυστηρή διαδικασία, σύμφωνα με την οποία οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης επιτρέπεται μόνο κατ' εξαίρεση να τροποποιούν υφιστάμενες συμφωνίες με τρίτες χώρες ή να διαπραγματεύονται νέες συμφωνίες σχετικά με τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση δικαστικών και άλλων αποφάσεων σε αυτούς τους τομείς του Οικογενειακού Δικαίου, καθώς τέτοιου είδους συμφωνίες κανονικά εμπίπτουν στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (άρθρο 3 Σ.Λ.Ε.Ε. και γνώμη 1/03 Δικαστηρίου Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων της 7ης Φεβρουαρίου 2006 σχετικά με τη σύναψη της νέας σύμβασης του Λουγκάνο).

Ιδιαίτερα σημαντική είναι και η Σύμβαση της Χάγης του 2005 για τις συμφωνίες παρέκτασης της δικαιοδοσίας, η οποία αφορά σε συμφωνίες παρέκτασης αποκλειστικής δικαιοδοσίας, οι οποίες συνάπτονται σε αστικές ή εμπορικές υποθέσεις, εφόσον είναι διεθνείς, με βάση τα κριτήρια της Σύμβασης, και δεν εμπίπτουν σε κάποιες από τις αρκετές εξαιρέσεις του πεδίου εφαρμογής της. Για τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης η Σύμβαση έχει αρχίσει να εφαρμόζεται από την 1η Οκτωβρίου 2015, με εξαίρεση τη Δανία, η οποία ναι μεν είναι πλέον συμβαλλόμενη, αλλά προσχώρησε ξεχωριστά το 2018. Ωστόσο, όσον αφορά στο Ηνωμένο Βασίλειο, επικρατεί διχογνωμία ως προς την ημερομηνία έναρξης εφαρμογής. Το Ηνωμένο Βασίλειο ενόψει Brexit προσχώρησε στην εν λόγω Σύμβαση στις 28 Σεπτεμβρίου 2020, αλλά αυτή ήδη από το 2015 είχε αρχίσει να εφαρμόζεται λόγω της προσχώρησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης για λογαριασμό των κρατών-μελών της. Έτσι, το Ηνωμένο Βασίλειο υποστηρίζει ότι παρά το Brexit η Σύμβαση συνεχίζει να εφαρμόζεται αδιάλειπτα από το 2015, ενώ η Ευρωπαϊκή Ένωση τον Αύγουστο του 2020 εξέφρασε δια της Ευρωπαϊκής Επιτροπής τη θέση ότι θα εφαρμόζεται η Σύμβαση μόνο σε συμφωνίες αποκλειστικής δικαιοδοσίας υπέρ των αγγλικών δικαστηρίων οι οποίες συνομολογήθηκαν μετά την 1η Ιανουαρίου 2021. Επί του παρόντος, το ζήτημα δεν έχει κριθεί νομολογιακά.

Αν και το no deal στο πεδίο του Δικονομικού Δικαίου έχει επιφέρει ένα σημαντικό πλήγμα στο καθεστώς αναγνώρισης και εκτέλεσης δικαστικών αποφάσεων, λύσεις υπάρχουν και προσφέρονται προκειμένου αυτό να αλλάξει μελλοντικά. Όπως έχει ήδη αναφερθεί, μία λύση θα ήταν η προσχώρηση του Ηνωμένου Βασιλείου στη Σύμβαση του Λουγκάνο του 2007, η οποία ακολουθεί τις ρυθμίσεις του Κανονισμού 44/2001 και, παρ' ότι υστερεί συγκριτικά με τις βελτιώσεις, οι οποίες επήλθαν με τον Κανονισμό 1215/2012, είναι σίγουρα προτιμότερη από τους απαρχαιωμένους εθνικούς κανόνες του εκάστοτε κράτους. Ωστόσο, το σενάριο προσχώρησης του Ηνωμένου Βασιλείου είναι απομακρυσμένο με βάση τις ισχύουσες συνθήκες. Μία άλλη λύση θα ήταν η προσχώρηση τόσο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και συνεπώς και των κρατών-μελών όσο και του Ηνωμένου Βασιλείου στη Σύμβαση της Χάγης του 2019 για την αναγνώριση και εκτέλεση αλλοδαπών δικαστικών αποφάσεων σε αστικές ή εμπορικές υποθέσεις, αλλά μέχρι στιγμής μόνο τρία κράτη (Ισραήλ, Ουρουγουάη και Ουκρανία) την έχουν υπογράψει. Πάντως, όποιες αποφάσεις ληφθούν εκατέρωθεν στο εξής, πρέπει να έχουν ως γνώμονα το συμφέρον των πολιτών, οι οποίοι σε τελική ανάλυση είναι αυτοί οι οποίοι επηρεάζονται περισσότερο από την έλλειψη συμφωνίας στον τομέα της δικαιοσύνης και της δικαστικής συνεργασίας.

Παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων: Η περίπτωση της Μιανμάρ.

Της Λυδίας Νίκα

Μιανμάρ, μια χώρα ευρισκόμενη στο βορειοδυτικό τμήμα της Νοτιοανατολικής Ασίας, γνωστή και ως Βιρμανία μέχρι το 1989, οπότε καθιερώθηκε η σημερινή της ονομασία. Πρωτεύουσά της δε, από το 2006, είναι η πόλη Nay Pyi Taw. Πρόκειται για μία από τις λιγότερο ανεπτυγμένες οικονομίες της περιοχής, η οποία στηρίζεται κυρίως στη γεωργία· για μία χώρα της οποίας το Σύνταγμα τέθηκε σε ισχύ το 1974 και η οποία μέχρι σήμερα αδυνατεί να απεκδυθεί το πολιτικό της παρελθόν.

Αφορμή για το παρόν άρθρο αποτέλεσε το πραξικόπημα της 1ης Φεβρουαρίου 2021, συνεπεία του οποίου έχουν καταγραφεί πολλές ανθρώπινες απώλειες και σοβαρές παραβιάσεις δικαιωμάτων, όπως θα αναλυθεί. Ακόμα, ιδιαίτερη μνεία γίνεται στο ζήτημα της διεθνούς ευθύνης ενός κράτους για περιπτώσεις παραβίασης ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ενώ εξίσου αναγκαία κρίνεται η εκτενής αναφορά στην υπόθεση «Γκάμπια κατά Μιανμάρ», η οποία υποβλήθηκε στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, και στις κατηγορίες περί γενοκτονίας, με τις οποίες ήρθε αντιμέτωπη η Μιανμάρ.

Η διεθνής ευθύνη και οι προϋποθέσεις στοιχειοθετήσεώς της.

Ξεκινώντας, προκειμένου να γίνει λόγος για στοιχειοθέτηση διεθνούς ευθύνης, απαιτείται να υφίσταται παραβίαση του Διεθνούς Δικαίου, η οποία καταλογίζεται σε κράτος, βάσει των άρθρων 1 και 2 για την ευθύνη των κρατών από διεθνώς άδικες ενέργειες (όπως έχουν υιοθετηθεί το 2001 από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών με την Απόφαση A/RES/56/83). Αξίζει δε να σημειωθεί ότι η εν λόγω παραβίαση μπορεί να αφορά είτε σε μία συμβατική υποχρέωση, την οποία έχει αναλάβει το κράτος, είτε σε κάποιον κανόνα εθιμικού Διεθνούς Δικαίου. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα παραβίασης συμβατικής δέσμευσης από την πρόσφατη ιστορία αποτελεί, όπως κρίθηκε από το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης με απόφασή του στις 26 Φεβρουαρίου 2007, η υπόθεση «εφαρμογής της Σύμβασης για την Πρόληψη και την Καταστολή του Εγκλήματος της Γενοκτονίας» («Βοσνία-Ερζεγοβίνη κατά Σερβίας-Μαυροβουνίου»). Αντίστοιχη κατηγορία έχει προσάψει και η Γκάμπια κατά της Μιανμάρ στη σχετική αίτηση την οποία έχει καταθέσει ενώπιον της Γραμματείας του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης. Αξίζει, εν προκειμένω, να σημειωθεί πως η κίνηση διαδικασίας ενώπιον του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης είναι εφικτή όχι μόνο από τα κράτη τα οποία έχουν ζημιωθεί (άρθρο 42 για την ευθύνη των κρατών από διεθνώς άδικες ενέργειες), αλλά γενικότερα και από εκείνα τα οποία έχουν έννομο συμφέρον όσον αφορά στις παραβιασθείσες διεθνείς υποχρεώσεις (άρθρο 48 παρ. 1 για την ευθύνη των κρατών από διεθνώς άδικες ενέργειες). Αυτό εξηγείται, γιατί τα συγκεκριμένα κράτη υπερασπίζονται το συλλογικό συμφέρον, είτε αυτό σχετίζεται με μία μικρή ομάδα κρατών είτε με ολόκληρη τη διεθνή κοινότητα. Στα κράτη αυτά, μάλιστα, αναγνωρίζονται τα ίδια δικαιώματα τα οποία διαθέτουν τα ζημιωθέντα κράτη, δηλαδή, η απαίτηση περί παύσης της αδικοπραξίας, η παροχή διαβεβαιώσεων και εγγυήσεων μη επανάληψης στο μέλλον, αλλά και η επανόρθωση της ζημίας (άρθρο 48 παρ. 2 για την ευθύνη των κρατών από διεθνώς άδικες ενέργειες).

Η υπόθεση «Γκάμπια κατά Μιανμάρ».

Τα περιστατικά βίας, την περίοδο 2016-2017, σε βάρος των Rohingya -μίας μουσουλμανικής μειονότητας, η οποία είναι εγκατεστημένη στο κρατίδιο Rakhine, ευρισκόμενο σε μία παράκτια επαρχία στη δυτική Μιανμάρ, συνορεύοντας στα βορειοδυτικά με το Μπαγκλαντές- υπήρξαν ο λόγος στοιχειοθέτησης κατηγοριών εναντίον της Μιανμάρ και της υπαγωγής της τελευταίας στη Δικαιοσύνη. Αναλυτικότερα, η ομάδα ανταρτών με το όνομα ARSA (Arakan Rohingya Salvation Army) πραγματοποίησε τρεις συντονισμένες επιθέσεις τον Οκτώβριο του 2016 σε θέσεις ασφαλείας στο κρατίδιο Rakhine, χρησιμοποιώντας, μαχαίρια και μερικά πυροβόλα όπλα. Ο δε στρατός της Μιανμάρ, ο οποίος αποκαλείται «Tatmadaw», μαζί με άλλες δυνάμεις ασφαλείας, απάντησε σε αυτές τις επιθέσεις με επιχειρήσεις εκκαθάρισης (clearance operations) οι οποίες χαρακτηρίστηκαν από τη Διεθνή Ανεξάρτητη Αποστολή Ερευνών για τη Μιανμάρ (Independent International Fact-Finding Mission for Myanmar) ως σοβαρές παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονταν βασανιστήρια, βιασμοί, σεξουαλικές επιθέσεις, ανθρωποκτονίες και καταστροφές τζαμιών και σπιτιών. Τα ίδια γεγονότα επαναλήφθηκαν τον Αύγουστο του 2017, αυτή τη φορά, όμως, με τον πιο φρικτό τρόπο.

Αναλυτικότερα, στις 25 Αυγούστου 2017 η ARSA πραγματοποίησε μία ακόμα σειρά συντονισμένων επιθέσεων εναντίον 30 φυλακίων τα οποία βρίσκονταν κατά μήκος του βορείου τμήματος του κρατιδίου Rakhine, με αποτέλεσμα το θάνατο 12 ατόμων. Όπως ανέφερε και η Διεθνής Ανεξάρτητη Αποστολή Ερευνών για τη Μιανμάρ, εντός ολίγων ωρών ήρθε η απάντηση σε αυτή τη σειρά επιθέσεων, οι οποίες για άλλη μια φορά είχαν τη μορφή επιχειρήσεων εκκαθάρισης. Επί δύο μήνες ακολούθησαν μαζικές ανθρωποκτονίες, βασανιστήρια, βιασμοί, σεξουαλική βία, καταστροφή οικιών και περιουσιών, ενώ 725.000 Rohingya είχαν καταφύγει στο Μπαγκλαντές μέχρι τα τέλη Σεπτεμβρίου 2018. Όσον αφορά στη στρατιωτική εκστρατεία, έγινε λόγος περί «καταστροφής των ανθρωπίνων δικαιωμάτων», ενώ καταγράφηκαν 10.000 θάνατοι, οι οποίοι αποτέλεσαν περίτρανη απόδειξη της πρόθεσης γενοκτονίας των Rohingya, η οποία αναμφισβήτητα συνέτρεχε, εάν ληφθούν υπ' όψιν οι ενέργειες του στρατού Tatmadaw και των λοιπών κυβερνητικών αρχών.

Στις 11 Νοεμβρίου 2019, η Δημοκρατία της Γκάμπια, με την υποστήριξη του Οργανισμού Ισλαμικής Συνεργασίας, ο οποίος αποτελείται από 57 κράτη-μέλη, κατέθεσε στη Γραμματεία του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης αίτηση με την οποία εκκινούσε διαδικασίες εναντίον της Μιανμάρ σχετικά με παραβιάσεις της Σύμβασης για την Πρόληψη και Καταστολή του Εγκλήματος της Γενοκτονίας του 1948. Αξίζει, μάλιστα, να σημειωθεί ότι είναι η πρώτη φορά κατά την οποία ένα κράτος, εν προκειμένω, η Γκάμπια, ως απλώς συμβαλλόμενο μέρος στην εν λόγω Σύμβαση, άγει μία υπόθεση ενώπιον του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης, χωρίς να θίγεται άμεσα από τις παραβιάσεις. Με την αίτηση της Γκάμπια εναντίον της Μιανμάρ, τής ζητήθηκε να προβεί σε επανορθωτικές πράξεις, συμπεριλαμβανομένης της μέριμνας περί της επιστροφής, μετά τον εκτοπισμό, με τρόπο ασφαλή και αξιοπρεπή, των θυμάτων των πράξεων γενοκτονίας, δηλαδή, των Rohingya, και του σεβασμού των δικαιωμάτων τους. Σχετικά, πρέπει να σημειωθεί ότι η Μιανμάρ αρνήθηκε, όπως ήταν αναμενόμενο, τις κατηγορίες, τις οποίες τής προσήψε η Γκάμπια, υποστηρίζοντας ότι δεν υπήρχε πρόθεση γενοκτονίας από την πλευρά της, ενώ επεσήμανε ότι θα συμμετείχε σε διαδικασίες επαναπατρισμού, όντας έτοιμη να δεχτεί χιλιάδες Rohingya, αλλά οι τελευταίοι, ασφαλώς, ήταν απρόθυμοι να επιστρέψουν υπό το φόβο νέων μαζικών επιθέσεων. Η Γκάμπια κατέθεσε, ακόμα, αίτημα λήψης προσωρινών μέτρων, τα οποία όντως επιβλήθηκαν ομόφωνα στις 23 Ιανουαρίου 2020, ώστε να μειωθεί ο κίνδυνος να επαναληφθούν τα ίδια γεγονότα στο άμεσο μέλλον.

Στο σημείο αυτό, δε θα πρέπει να παραλειφθεί ότι, προκειμένου να γίνει δεκτή η αίτηση προσωρινών μέτρων από το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, βάσει και της νομολογίας του, είναι αναγκαίο να διαπιστωθεί η prima facie αρμοδιότητα του Δικαστηρίου, όπως επίσης και να συντρέχουν οι απαραίτητες περιστάσεις οι οποίες δικαιολογούν τη λήψη αυτών των προσωρινών μέτρων, καθώς και να είναι βάσιμα τα επιχειρήματα της ουσίας. Στην προκειμένη υπόθεση, το Δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι διέθετε prima facie δικαιοδοσία να αποφανθεί επί της διαφοράς, η οποία τού υποβλήθηκε, βάσει του άρθρου IX της Σύμβασης για την Πρόληψη και Καταστολή του Εγκλήματος της Γενοκτονίας του 1948, σύμφωνα με το οποίο διαφορές μεταξύ των συμβαλλομένων μερών σχετικά με την ερμηνεία, εφαρμογή και εκτέλεση της εν λόγω Σύμβασης, συμπεριλαμβανομένων και των διαφορών αναφορικά με την ευθύνη κράτους από γενοκτονία ή οποιαδήποτε άλλη πράξη εκ των απαριθμουμένων στο άρθρο III της ίδιας Σύμβασης, υποβάλλονται ενώπιον του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης, κατ' αίτηση ενός εκ των διαδίκων μερών. Επίσης, όσον αφορά στη δυνατότητα υποβολής της συγκεκριμένης διαφοράς από την Γκάμπια, το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι οποιοδήποτε εκ των συμβαλλομένων μερών στη Σύμβαση για την Πρόληψη και Καταστολή του Εγκλήματος της Γενοκτονίας του 1948 -όχι αποκλειστικά τα άμεσα θιγόμενα κράτη- δύναται να επικαλεστεί την ευθύνη ενός άλλου εκ των συμβαλλομένων κρατών, προκειμένου να εξακριβωθεί τυχόν μη συμμόρφωσή του προς τις υποχρεώσεις erga omnes partes και να ανακοπεί αυτή η κατάσταση.

Η απόφαση του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης σχετικά με τη λήψη προσωρινών μέτρων είναι ασφαλώς πολύ σημαντική από νομικής απόψεως, εφόσον συμβάλλει στην προστασία των δικαιωμάτων των Rohingya, αλλά και στην καταπολέμηση της ατιμωρησίας. Ταυτόχρονα, υπενθυμίζει τις υποχρεώσεις οι οποίες πηγάζουν από τη Σύμβαση για την Πρόληψη και Καταστολή του Εγκλήματος της Γενοκτονίας του 1948, ενώ η Μιανμάρ καλείται να συμμορφωθεί προς τις συγκεκριμένες υποχρεώσεις, εντός μάλιστα ενός αυστηρού χρονικού πλαισίου, όντας υπό την επιτήρηση του δικαιοδοτικού οργάνου. Αναγκαία κρίνεται, επίσης, η διασφάλιση εκ μέρους της Μιανμάρ της αποχής του στρατού ή παρακρατικών ενόπλων μονάδων, οργανισμών ή ατόμων, τα οποία βρίσκονται υπό κρατικό έλεγχο ή επιρροή, από οποιαδήποτε πράξη γενοκτονίας ή συνωμοσίας, άμεσης και δημόσιας υποκίνησης, απόπειρας ή συμμετοχής σε πράξη γενοκτονίας. Εξίσου σημαντική είναι, τέλος, η διατήρηση και μη καταστροφή από την πλευρά της Μιανμάρ αποδεικτικών στοιχείων σχετικά με τους ισχυρισμούς περί διενέργειας πράξεων οι οποίες αναφέρονται στο άρθρο II της Σύμβασης για την Πρόληψη και Καταστολή του Εγκλήματος της Γενοκτονίας του 1948, καθώς και η υποβολή έκθεσης για τα μέτρα, τα οποία έχουν ληφθεί προς εφαρμογή της απόφασης του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης, εντός διαστήματος τεσσάρων μηνών από την έκδοση της απόφασης και, στη συνέχεια, κάθε έξι μήνες μέχρι την έκδοση της οριστικής απόφασης.

Το πραξικόπημα της 1ης Φεβρουαρίου 2021 και η σημερινή κατάσταση στη Μιανμάρ.

Την παρούσα χρονική στιγμή, η Μιανμάρ βρίσκεται για μία ακόμη φορά στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος, εξαιτίας του πραξικοπήματος το οποίο έλαβε χώρα προ ολίγων μηνών. Ακολούθησαν διαμαρτυρίες, στις οποίες συμμετείχαν χιλιάδες πολίτες και στη διάρκεια των οποίων τουλάχιστον 261 άοπλοι διαδηλωτές σκοτώθηκαν από δυνάμεις ασφαλείας, ενώ πολλοί έχουν κρατηθεί λόγω της αντιδράσεώς τους εναντίον του πραξικοπήματος. Πολλά μέλη της νόμιμης κυβέρνησης, μεταξύ αυτών και η επικεφαλής, Aung San Suu Kyi, αναμένεται σύντομα να οδηγηθούν σε δίκη. Με αφορμή αυτήν την κατάσταση, περί τα μέσα Μαρτίου, ο πρώην Υπουργός Εξωτερικών της Αυστραλίας, Gareth Evans, έκανε λόγο -χωρίς φυσικά να παραβλέπει την ύπαρξη εμποδίων- περί της δυνατότητας επίκλησης του δόγματος της ευθύνης προστασίας (right to protect). Αυτή συνίσταται στην ευθύνη μίας κυβέρνησης να προστατεύσει τον πληθυσμό της από μαζικές θηριωδίες και παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων και, σε περίπτωση αποτυχίας, στην παρέμβαση της διεθνούς κοινότητας. Πρέπει να τονιστεί ότι δύναται να χρησιμοποιηθεί μία ευρεία ποικιλία καταναγκαστικών μέσων, ενώ η στρατιωτική επέμβαση αποτελεί την έσχατη λύση. Η πολιτική κρίση στη Μιανμάρ μαίνεται μέχρι σήμερα και το μόνο σίγουρο, πάντως, είναι πως από το 1948, οπότε η τότε Βιρμανία -σημερινή Μιανμάρ- έγινε ανεξάρτητο κράτος, έχουν καταγραφεί αναρίθμητες παραβιάσεις θεμελιωδών ελευθεριών και ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ενώ η πολιτική ζωή και ιστορία της χώρας έχει σημαδευτεί από τη διαρκή παρουσία και παρέμβαση του στρατού.

Ο Νόμος 4706/2020 για την εταιρική διακυβέρνηση.*

Της Χριστίνας Κ. Λιβαδά**

Τα άρθρα 1-24 του Νόμου 4706/2020 (Φ.Ε.Κ. Α' 136/17.7.2020), τα οποία αφορούν στην εταιρική διακυβέρνηση Ανωνύμων Εταιριών με μετοχές ή άλλες κινητές αξίες εισηγμένες σε ρυθμιζόμενη αγορά στην Ελλάδα, πρόκειται να τεθούν σε ισχύ στις 17 Ιουλίου 2021. Με τις διατάξεις αυτές επιχειρείται, σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του σχεδίου νόμου, η αναμόρφωση και ο εκσυγχρονισμός του πλαισίου εταιρικής διακυβέρνησης, ώστε να ληφθούν υπόψη αφενός μεν οι μεταβολές στο νομοθετικό και ρυθμιστικό πλαίσιο, το οποίο διέπει τις εν λόγω εταιρείες κατά το διάστημα το οποίο μεσολάβησε από την έκδοση του Νόμου 3016/2002, και αφετέρου οι σύγχρονες τάσεις στη θεματική της εταιρικής διακυβέρνησης.

Ο Νόμος 4706/2020 χωρίζεται σε πέντε επιμέρους κεφάλαια ως εξής:

-Κεφάλαιο Α΄: Γενικές διατάξεις (άρθρα 1-2), το οποίο ρυθμίζει το πεδίο εφαρμογής και περιλαμβάνει βασικούς ορισμούς.

-Κεφάλαιο Β΄: Διοικητικό Συμβούλιο (άρθρα 3-9), το οποίο ρυθμίζει τη σύνθεση του Διοικητικού Συμβουλίου, τα κριτήρια ανεξαρτησίας, τα οποία πρέπει να πληρούν τα ανεξάρτητα μη εκτελεστικά μέλη, την πολιτική καταλληλότητας, την οποία πρέπει να υιοθετεί η εταιρεία, και αρμοδιότητες των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου.

-Κεφάλαιο Γ΄: Διατάξεις για τις Επιτροπές του Διοικητικού Συμβουλίου (άρθρα 10-12), το οποίο αφορά στην καθιέρωση δύο νέων Επιτροπών σε επίπεδο Διοικητικού Συμβουλίου, της Επιτροπής Αποδοχών και της Επιτροπής Υποψηφιοτήτων.

-Κεφάλαιο Δ΄: Οργανωτικές διατάξεις (άρθρα 13-17), το οποίο αφορά στο σύστημα εταιρικής διακυβέρνησης, το οποίο πρέπει να διαθέτει η εταιρεία, στον κανονισμό λειτουργίας της, στο σύστημα εσωτερικού ελέγχου και στον τρόπο λειτουργίας του, καθώς και στον κώδικα εταιρικής διακυβέρνησης, τον οποίο πρέπει να εφαρμόζουν οι εταιρείες.

-Κεφάλαιο Ε΄: Διατάξεις για την ενημέρωση των επενδυτών (άρθρα 18-24), το οποίο περιλαμβάνει ρυθμίσεις για την ενημέρωση των επενδυτών και τις κυρώσεις οι οποίες επιβάλλονται σε περίπτωση παραβίασης των άρθρων 1-23.

Για το Νόμο αυτό έχουν, επίσης, εκδοθεί διάφορες αποφάσεις, εγκύκλιοι και ερμηνευτικά έγγραφα της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς αναφορικά με συγκεκριμένα ζητήματα σχετικά με την εφαρμογή του, όπως ενδεικτικά η Απόφαση 1/891/30.9.2020 του Διοικητικού Συμβουλίου της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς «Εξειδικεύσεις άρθρου 14 παρ. 3 περ. ι και παρ. 4, Αξιολόγηση Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου (ΣΕΕ) και της Εφαρμογής των διατάξεων περί Εταιρικής Διακυβέρνησης (ΕΔ) του ν. 4706/2020» και η Εγκύκλιος αρ. 60 του Διοικητικού Συμβουλίου της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς «Κατευθυντήριες γραμμές για την Πολιτική Καταλληλόλητας του άρθρου 3 του ν. 4706/2020».

Πέραν, όμως, του εν λόγω Νόμου και των αποφάσεων και εγκυκλίων της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς, διατάξεις εταιρικής διακυβέρνησης συναντώνται και σε άλλα νομοθετήματα και αφορούν είτε εν γένει στις εισηγμένες εταιρείες είτε σε ειδικές κατηγορίες εταιρειών. Ειδικότερα, διατάξεις εταιρικής διακυβέρνησης για τις εισηγμένες εταιρείες συναντώνται στο Νόμο 4548/2018 (ενδεικτικά άρθρα 110-112 για την πολιτική αποδοχών και την έκθεση αποδοχών, άρθρα 152-153 για τη δήλωση εταιρικής διακυβέρνησης), στο Νόμο 4449/2017 (άρθρο 44 για την Επιτροπή Ελέγχου το οποίο εφαρμόζεται στις οντότητες δημοσίου ενδιαφέροντος, δηλαδή, στις εισηγμένες εταιρείες, στα πιστωτικά ιδρύματα και στις ασφαλιστικές επιχειρήσεις), καθώς επίσης και σε νομοθετήματα τα οποία αφορούν σε ειδικές κατηγορίες εταιρειών (ενδεικτικά σε εταιρείες του χρηματοπιστωτικού τομέα ή σε δημόσιες επιχειρήσεις στις οποίες κατέχει συμμετοχή η Ελληνική Εταιρεία Συμμετοχών και Περιουσίας). Στο πλαίσιο αυτό, στο άρθρο 1 του Νόμου 4706/2020 ορίζεται ότι οι διατάξεις των άρθρων 1 έως 24 εφαρμόζονται με την επιφύλαξη ειδικότερων διατάξεων του ενωσιακού ή του εθνικού δικαίου, καθώς και των κανονιστικών πράξεων της Τράπεζας της Ελλάδος ή της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς που εκδίδονται κατ' εξουσιοδότηση αυτών, οι οποίες διέπουν την εταιρική διακυβέρνηση ανωνύμων εταιρειών που εποπτεύονται σύμφωνα με τη χρηματοπιστωτική νομοθεσία.

Σε σύγκριση με το Νόμο 3016/2002, παρατηρείται ότι οι κεντρικοί πυλώνες ρύθμισης του νέου Νόμου παραμένουν οι ίδιοι, ωστόσο, αφενός μεν επέρχονται σημαντικές τροποποιήσεις και αφετέρου καθιερώνονται αρκετές νέες υποχρεώσεις. Εστιάζοντας στις καινοτομίες του Νόμου 4706/2020, κρίνεται σκόπιμο να επισημανθούν ιδίως οι εξής:

α) Καθιέρωση της υποχρέωσης των εισηγμένων εταιρειών να διαθέτουν πολιτική καταλληλότητας των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου, η οποία περιλαμβάνει τουλάχιστον:

1) τις αρχές οι οποίες αφορούν στην επιλογή ή στην αντικατάσταση των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου και στην ανανέωση της θητείας υφιστάμενων μελών,

2) τα κριτήρια για την αξιολόγηση της καταλληλότητας των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου, ιδίως ως προς τα εκέγγυα ήθους, τη φήμη, την επάρκεια γνώσεων, τις δεξιότητες, την ανεξαρτησία κρίσης και την εμπειρία για την εκτέλεση των καθηκόντων τα οποία τούς ανατίθενται,

3) τα κριτήρια πολυμορφίας για την επιλογή των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου.

Η καθιέρωση της υποχρέωσης αυτής σχολιάζεται θετικά στο βαθμό κατά τον οποίο δίνεται έμφαση όχι μόνο στην ιδιότητα (εκτελεστικό, μη εκτελεστικό, ανεξάρτητο μη εκτελεστικό) του μέλους του Διοικητικού Συμβουλίου, αλλά και στην ανάγκη να διαθέτει τις απαιτούμενες, κατά περίπτωση, γνώσεις και εμπειρία, ώστε να είναι σε θέση να εκπληρώνει αποτελεσματικά τα καθήκοντά του, είτε είναι εκτελεστικό είτε μη εκτελεστικό μέλος. Οι σχετικές διατάξεις έχουν επηρεαστεί από τις διατάξεις του ενωσιακού δικαίου για την καταλληλότητα των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου των εταιρειών του χρηματοπιστωτικού τομέα, ωστόσο, είναι εύλογα σαφώς λιγότερο διεξοδικές και αυστηρές. Στην ίδια προβληματική κινείται και η καθιέρωση των ασυμβιβάστων για την εκλογή ή τη διατήρηση της ιδιότητας μέλους του Διοικητικού Συμβουλίου.

β) Καθιέρωση της υποχρέωσης τα κριτήρια επιλογής των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου να περιλαμβάνουν τουλάχιστον την επαρκή εκπροσώπηση ανά φύλο σε ποσοστό το οποίο δεν υπολείπεται του 25% του συνόλου των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου.

Η καθιέρωση της υποχρέωσης αυτής ερείδεται στην ενίσχυση της παρουσίας γυναικών στα Διοικητικά Συμβούλια, προβληματίζει, όμως, ιδίως ως προς το ότι είναι ανελαστική για τις εταιρείες. Με την έννοια αυτή, δικαιοπολιτικά θα ήταν ορθότερο να αποτελεί διάταξη ήπιου δικαίου.

γ) Καθιέρωση διατάξεων για τις αρμοδιότητες των εκτελεστικών και των μη εκτελεστικών μελών του Διοικητικού Συμβουλίου.

Με τις διατάξεις αυτές -σε συνδυασμό με τους ορισμούς οι οποίοι δίδονται, αντίστοιχα, στο άρθρο 2- επιχειρείται η οριοθέτηση του ρόλου και της αποστολής των επιμέρους κατηγοριών μελών του Διοικητικού Συμβουλίου, ώστε να καθίστανται σαφής η μεταξύ τους διάκριση και οι τομείς στους οποίους πρέπει να δίνουν έμφαση κατά την εκπλήρωση των καθηκόντων τους.

δ) Καθιέρωση δύο νέων Επιτροπών του Διοικητικού Συμβουλίου, οι οποίες πρέπει να απαρτίζονται από μη εκτελεστικά και στην πλειοψηφία τους ανεξάρτητα μη εκτελεστικά μέλη και οι οποίες θα επεξεργάζονται θέματα σχετικά με τις αποδοχές και την καταλληλότητα των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου, αντίστοιχα. Για πρακτικούς λόγους και ανάλογα με το μέγεθος και τη διάρθρωση του Διοικητικού Συμβουλίου των εταιρειών προβλέπεται ότι οι αρμοδιότητες των εν λόγω Επιτροπών μπορούν να ανατίθενται σε μια Επιτροπή.

ε) Ενίσχυση των αρμοδιοτήτων της Μονάδας Εσωτερικού Ελέγχου της εταιρείας.

στ) Ενίσχυση του περιεχομένου του κανονισμού λειτουργίας της εταιρείας, ο οποίος πρέπει, μεταξύ άλλων, να περιλαμβάνει τα εξής:

1) τη διαδικασία γνωστοποίησης τυχόν ύπαρξης σχέσεων εξάρτησης των ανεξάρτητων μη εκτελεστικών μελών του Διοικητικού Συμβουλίου και των προσώπων τα οποία έχουν στενούς δεσμούς με αυτά τα πρόσωπα,

2) τη διαδικασία συμμόρφωσης με τις υποχρεώσεις οι οποίες απορρέουν από τα άρθρα 99-101 του Νόμου 4548/2018 σχετικά με τις συναλλαγές με συνδεδεμένα μέρη,

3) τις πολιτικές και διαδικασίες πρόληψης και αντιμετώπισης καταστάσεων σύγκρουσης συμφερόντων,

4) τη διαδικασία την οποία διαθέτει η εταιρεία για τη διαχείριση προνομιακών πληροφοριών και την ορθή ενημέρωση του κοινού, σύμφωνα με τις διατάξεις του Κανονισμού (ΕΕ) 596/2014 για την κατάχρηση αγοράς.

ζ) Πρόβλεψη ιδιαίτερα αυστηρών κυρώσεων σε περίπτωση παραβίασης των άρθρων 1-23 του Νόμου 4706/2020.

Ως γενική παρατήρηση επισημαίνεται ότι η ανανέωση του πλαισίου εταιρικής διακυβέρνησης ήταν πράγματι επιβεβλημένη. Το ζήτημα του κατά πόσο δικαιοπολιτικά είναι ορθή η υιοθέτηση νομικά δεσμευτικών κανόνων στη θεματική της εταιρικής διακυβέρνησης απασχολεί ευρύτερα, με κύριο επιχείρημα κατά της προσέγγισης αυτής ότι πρέπει να αφήνεται η ευελιξία στις εταιρείες να προσαρμόζουν τους κανόνες με βάση τις ανάγκες και τα ειδικότερα χαρακτηριστικά τους. Οι κανόνες ήπιου δικαίου, οι οποίοι περιλαμβάνονται συνήθως σε κώδικες εταιρικής διακυβέρνησης, εξυπηρετούν σαφώς την ανάγκη αυτή, σε συνδυασμό με την αρχή «συμμόρφωση ή αιτιολόγηση», η οποία, εφόσον εφαρμόζεται σωστά, επιτρέπει στους επενδυτές να μπορούν να γνωρίζουν το επίπεδο εταιρικής διακυβέρνησης μιας εταιρείας. Ο αντίλογος βέβαια σε αυτό επιχείρημα είναι ότι στην ελληνική έννομη τάξη η παρουσία και κυρίως η αποτελεσματική εφαρμογή κανόνων ήπιου δικαίου δεν έχει μακρά παράδοση (σε σύγκριση με άλλες χώρες) και συχνά δεν είναι επιτυχής. Ως εκ τούτου, η επιλογή της νομοθέτησης είναι από την άποψη αυτή δικαιολογημένη και το ζήτημα το οποίο τίθεται αφορά περισσότερο στην έκταση και στο είδος των κανόνων και λιγότερο στην υιοθέτηση νομικά δεσμευτικών κανόνων.

* Το άρθρο παρατίθεται ακριβώς όπως εστάλη.

** Η κ. Χριστίνα Κ. Λιβαδά είναι Επίκουρη Καθηγήτρια Εμπορικού Δικαίου Νομικής Σχολής Ε.Κ.Π.Α..

Όταν ο Χρήστος Καψάλης έβαλε με το δαυλό του φωτιά στις φιλελληνικές συνειδήσεις!

Του Βασίλη Τσιλιγιάννη

2 π.μ. της 10ης Απριλίου 1826, «ἡμέρα Σάββατον καὶ ξημερώνοντας τῶν Βαΐων». Ο προβολέας της ιστορίας πέφτει σε μια γωνιά της Βαλκανικής Χερσονήσου, όπου η ηρωική φρουρά του Μεσολογγίου γράφει το έπος της Εξόδου της. Οι Ελεύθεροι Πολιορκημένοι, εξαϋλωμένοι από την πείνα, βαδίζουν συνειδητά από τη ζωή στο θάνατο, έχοντας προτιμήσει να είναι «εκείθε με τους αδελφούς, εδώθε με το χάρο». Το χαλασμό ολοκληρώνουν η σφαγή των γυναικόπαιδων μέσα στην πόλη, η ανατίναξη της πυριτιδαποθήκης από το δημογέροντα Χρήστο Καψάλη και, την επόμενη ημέρα, η ανατίναξη του Ανεμόμυλου από τον Επίσκοπο Ρωγών, Ιωσήφ. Το Μεσολόγγι πέφτει και ανεγείρει την οικοδομή του Εθνικού μας Ναού, δίνοντας σε Φιλέλληνες και μη το μέτρο του μεγαλείου των αγωνιζόμενων Ελλήνων.

Η απονενοημένη Έξοδος δε συμβαίνει, βέβαια, μέσα σε ιστορικό κενό. Το πολιτικό κλίμα έχει αλλάξει άρδην υπέρ των επαναστατημένων Ελλήνων ήδη από το 1823. Ήταν τότε που ο George Canning, από τη θέση του Υπουργού Εξωτερικών της Αγγλίας, εξήγησε στο Κοινοβούλιο ότι η χώρα του, θέτοντας υπό την επιρροή της έναν, επίσης, ναυτικό λαό, θα μπορέσει να εξουσιάσει την Ανατολική Μεσόγειο κατ' αποκλεισμό των Ρώσων. Έκτοτε, τη στάση τους έχουν αναθεωρήσει ουσιαστικά τρία από τα πέντε μέλη της Ιεράς Συμμαχίας, ήτοι, η Αγγλία, η Γαλλία και η Ρωσία, οι οποίες αναπτύσσουν και τα αντίστοιχα κόμματα. Τα συμφέροντα της Πρωσίας, κείνται, άλλωστε, μακριά, στο Βορρά, ενώ ο Αυστριακός Αρχικαγκελάριος Klemens von Metternich θα είναι ο μόνος Ευρωπαίος κυβερνήτης ο οποίος θα ακολουθήσει μέχρι τέλους ανθελληνική πολιτική. Ακόμα, για τη νέα μεγάλη Δημοκρατία των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής, παρ' ότι ο Πρόεδρός της, James Monroe, είναι ανοιχτά Φιλέλληνας, καθίσταται φανερό ότι η χαώδης γεωγραφική απόσταση μαζί με το δόγμα του απομονωτισμού από τη μια και τα εμπορικά συμφέροντα με επίκεντρο τη Σμύρνη από την άλλη δεν καταλείπουν κανένα περιθώριο για επίσημη ανάμιξη στο Ελληνικό Ζήτημα.

Πλέον, η Έξοδος και το κατοπινό Ολοκαύτωμα του Μεσολογγίου αποτελούν γεγονότα τα οποία δεν μπορούν παρά να διαπεράσουν, στο άκουσμά τους, τον καθένα σαν ηλεκτροπληξία. Στο εσωτερικό, η είδηση της πτώσης του κάστρου του Μεσολογγίου, όπως είναι φυσικό, πανικοβάλλει και αποκαρδιώνει. Τα «καπάκια» στη Ρούμελη πληθαίνουν, το πέρασμα του Ιμπραήμ Πασά στο Μοριά και του Κιουταχή στην Αθήνα δε συναντά πια προσκόμματα, η Γ' Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου αναβάλλεται, η κυβέρνηση του Γεωργίου Κουντουριώτη παραιτείται. Απεναντίας, στο εξωτερικό, η ίδια ακριβώς είδηση αφυπνίζει τη φιλελληνική κοινή γνώμη από το λήθαργο, τον οποίο έχουν επιφέρει οι εμφύλιες διαμάχες στρατιωτικών και πολιτικών της Επανάστασης, και οιστρηλατεί. Τόσο σαρωτικό είναι το νέο κύμα ενθουσιασμού και συμπάθειας για τον ελληνικό λαό, ώστε θυμίζει, σύμφωνα με τον Άγγλο αγωνιστή και ιστορικό του 1821, Thomas Gordon, το πνεύμα της εποχής των Σταυροφοριών. Η φήμη για το ένδοξον αλωνάκι ταξιδεύει από την Αμερική έως τις μακρινές Ινδίες, διαδεχόμενη τα φρικτά νέα του θανάτου του Μάρκου Μπότσαρη και της απώλειας του ρομαντικού ποιητή Λόρδου Βύρωνα. Κι αν η Χίος ήταν η τραγική καταστροφή, το Μεσολόγγι είναι ο τραγικός ηρωισμός. Ο φιλελληνικός πυρετός θα κυριεύσει εφεξής κάθε αστό του Δυτικού Κόσμου, ο οποίος έχει γαλουχηθεί με τις ιδέες της Αναγέννησης και του Διαφωτισμού και αντιλαμβάνεται λιγότερο ότι οι σύγχρονοι Έλληνες ξεσηκώνονται εναντίον των Οθωμανών και περισσότερο ότι οι φωτοδότες της αρχαιότητας πολεμούν εναντίον των βάρβαρων Περσών. Η κυρίαρχη αυτή αφήγηση δεν πρέπει, μάλιστα, να προκαλεί απορία, αφού κατόπιν της καρποφορίας του ελληνικού Αγώνα Ανεξαρτησίας ακόμη και ο γνωστός Jakob Philipp Fallmerayer, με το κύρος του ιστορικού, θα υποστηρίξει μια διαφορετική θεωρία για τη φυλετική καταγωγή των Νεοελλήνων.

Η λαίλαπα του πολέμου, όμως, μαίνεται σε γη ελληνική και διόλου έχει καταλαγιάσει. Δεῖ δή χρημάτων. Πράγματι, σύμφωνα με καταγραφή του προϊσταμένου του Αυστριακού Προξενείου Πατρών, Αβά Don Vincenzo Micarelli, από το Μεσολόγγι μόνον έχουν εξανδραποδιστεί 6.000 γυναικόπαιδα, τα οποία θα μπορούν να ξαναπεράσουν σε Έλληνες μέσω των σκλαβοπάζαρων, την ίδια στιγμή κατά την οποία υπάρχει ανάγκη πολεμοφοδίων, ρούχων και φαρμάκων σε τόνους. Για να κρατήσουν, λοιπόν, τους δεινοπαθούντες Έλληνες όρθιους, τα προ πολλού ιδρυθέντα σε ξένες πόλεις φιλελληνικά Κομιτάτα αποφασίζουν να πυκνώσουν τις διοργανώσεις εράνων. Κεντήματα, πιάτα πορσελάνης, τράπουλες, επιτραπέζια και επιτοίχια ρολόγια, τα οποία δημιουργούνται με αναπαραστάσεις των ξακουστών φυσιογνωμιών και στιγμών του Αγώνα, καταφέρνουν να συγκεντρώσουν τον οβολό τόσο Ευρωπαίων όσο και Αμερικανών. Στο σημείο αυτό, σπουδαίο ρόλο διαδραματίζει ο φίλος της Ελλάδας και επιστήθιος φίλος του Ιωάννη Καποδίστρια, Ελβετός τραπεζίτης, Jean-Gabriel Eynard. Ο ίδιος, ο οποίος εφοδίαζε το υπό πολιορκία Μεσολόγγι με τροφές, διαθέτει μετά την άλωσή του αξιόλογα κεφάλαια από την προσωπική του περιουσία και γρήγορα εξελίσσεται σε ένα οιονεί γενικό επιτελείο το οποίο συντονίζει και κατευθύνει όλη την ευρωπαϊκή φιλελληνική κίνηση. Εξίσου, αν όχι περισσότερο, σε σύγκριση με την υλική αρωγή, ευμενή αντίκτυπο έχει και η δράση των επιφανών μελών των φιλελληνικών Κομιτάτων τα οποία ενισχύουν διπλωματικά το πολιτικό αίτημα των εξεγερμένων Ελλήνων. Εν προκειμένω, το προβάδισμα έχουν δύο κυρίως ευρωπαϊκές πόλεις: πρώτον, το Λονδίνο, το Κομιτάτο του οποίου είναι ομολογουμένως το ισχυρότερο, καθώς η Αγγλία ελέγχει την εποχή εκείνη το ένα πέμπτο της γης και το ένα τέταρτο του παγκόσμιου πληθυσμού˙ δεύτερον, το Μόναχο, χάρη στο ζωηρά Φιλέλληνα Βασιλιά της Βαυαρίας και πατέρα του Όθωνα Α' της Ελλάδας, Λουδοβίκο Α', η θέση του οποίου έχει ειδικό βάρος, αφού πρόκειται για «εστεμμένο».

Ωστόσο, ο φιλελληνικός οργασμός δεν εξαντλείται στην ελεημοσύνη προς τους Έλληνες και την πίεση προς τους άρχοντες της Ευρώπης. Για το «στεφάνωμα και το καύχημα της Νεοελληνικής Ιστορίας», όπως θα χαρακτηρίσει το Μεσολόγγι ο Κωστής Παλαμάς, πλάθεται με ζήλο μία πραγματική «φιλελληνική φιλολογία και τέχνη». Όλη η Επανάσταση διεισδύει τώρα στα γραφεία διανοητών, στα "salons", στις "galleries" και σχεδόν σε κάθε σπίτι, ώστε να λάβει φόρο τιμής για τους ήρωές της και να αποκτήσει μία μείζονα ηθική δύναμη για την ευόδωση του σκοπού της. Αυτή η όψη του αναζωπυρωμένου φιλελληνικού κινήματος παρατηρείται με τη μεγαλύτερη ευκρίνεια στη Γαλλία, χώρα από παράδοση φιλελεύθερη, στην οποία η είδηση για την πτώση του Μεσολογγίου έχει μόλις οδηγήσει σε αυθόρμητη φοιτητική διαδήλωση μπροστά στα ανάκτορα του Βασιλιά Καρόλου Ι'. Στο γαλλικό φιλελληνικό προσκλητήριο, στεντόρεια ακούγεται υπέρ των Ελλήνων η φωνή του νεαρού Victor Hugo, ο οποίος στους στίχους από «Τα κεφάλια του Σεραγιού», μέσα στη συλλογή «Των ανατολικών» ποιημάτων του, θα βάλει τα κομμένα κεφάλια του Κωνσταντίνου Κανάρη, του Μάρκου Μπότσαρη και του επισκόπου Ρωγών, Ιωσήφ, να διηγούνται λυρικά τις τελευταίες στιγμές του Μεσολογγίου. Παράλληλα, ο αρχηγός και δεινότερος εκφραστής όλου του ευρωπαϊκού ρομαντισμού, Eugène Delacroix, αποφασίζει να γίνει με έργα του, όπως «Η Ελλάδα που ξεψυχάει πάνω στα ερείπια του Μεσολογγίου», χρονικογράφος και υπομνηματιστής του Αγώνα της Ελληνικής Παλιγγενεσίας, ενώ ο επίσης Γάλλος Émile de Lansac μάς χαρίζει το φημισμένο έργο «Η Μεσολογγίτισσα», ωσάν ωδή στην Ελληνίδα μάνα αγωνίστρια. Η αμέσως πιο αξιόλογη ομοειδής φιλελληνική κίνηση, μετά τη χώρα των Φώτων, είναι καταφανώς η γερμανική. Η ηρωική Έξοδος του Μεσολογγίου θα εμπνεύσει δραματουργικά μέχρι και το λαμπρό Johann Wolfgang von Goethe, παρ' ότι η προχώρημένη ηλικία του και η ιδιότητά του ως Πρωθυπουργού του Δουκάτου της Βαϊμάρης τον καθιστούν μάλλον συντηρητικό. Έτσι, στο «Φαάουστ» θα αποθεώσει το Λόρδο Βύρωνα με τη μορφή του έφηβου Ευφορίωνα, ο οποίος γεννιέται από την ένωση του Φάουστ και της ωραίας Ελένης, και στην «Ελένη του δεύτερου Φάουστ» θα αποκαλέσει, δια στόματος του Χορού, την ημέρα πτώσης του Μεσολογγίου ως «ημέρα μαύρη κι όλη οδύνη», κατά την οποία «κάθε λαός με την καρδιά βαριά σωπαίνει». Οπωσδήποτε, αξιόλογες υπηρεσίες θα προσφέρει στο Έθνος των Ελλήνων και ο λυρικός ποιητής Wilhelm Müller, ο «Έλληνας Müller», όπως δίκαια θα επονομαστεί. Ανάμεσα στα συνολικά 52 φιλελληνικά ποιήματά του, θα ξεχωρίσουν «Το φρούριο του ουρανού», «Το νέο Μεσολόγγι» και κατεξοχήν «Η ανάληψη του Μεσολογγίου», στο οποίο η Μούσα του μας καθηλώνει με την αποστροφή: «Μεσολόγγι, έπεσες; Όχι, δεν έπεσες˙ σ' ένα θρίαμβο βροντής, στις φλόγες της αστραπής, επέταξες στον ουρανό… Ελάτε, σεις, οι βασιλιάδες της χριστιανοσύνης, ελάτε, πάρτε απ' αυτή τη στάχτη και βάλτε τη στις βασιλικές πορφύρες σας και σκορπίστε τη στα στέμματά σας, πάνω από το χρυσάφι τους και τα διαμαντικά τους.».

Το μικρό λιμνοχώρι με τους μεγάλους μάρτυρες θα συνεχίσει να εμφυσά νέα ορμή στο απανταχού φιλελληνικό κίνημα, έχοντας ως συμμάχους για μία ανεξάρτητη Ελλάδα τα ρεύματα του κλασικισμού και του ρομαντισμού του 19ου αιώνα, αλλά κυρίως τα υπερχρονικά αισθήματα ανθρωπισμού και φιλανθρωπίας. Και τούτο δεν αποτελεί λεκτική υπερβολή, αν αναλογιστούμε ότι η καταλυτική ναυμαχία του Ναβαρίνου θα γίνει με έρεισμα τη Σύμβαση του Λονδίνου του 1827, η οποία, για πρώτη φορά θα διατυπώσει διαρρήδην το δικαίωμα σε στρατιωτική επέμβαση "by sentiments of humanity". Επιτέλους, το Μεσολόγγι θα καθορίσει με το αίμα των Εξοδιτών του το ρου της νεοελληνικής ιστορίας, της ιστορίας του πρώτου αποκοπτόμενου από την Οθωμανική Αυτοκρατορία ανεξάρτητου κράτους, αλλά θα κάνει και κάτι ακόμα: Θα γίνει παγκόσμιο σημείο αναφοράς στον αγώνα για Ελευθερία. Η κληρονομιά του στην Πολιτεία των Ιδεών θα συνυφανθεί με καθετί το οποίο ωθεί τον άνθρωπο να θυσιαστεί για ένα αφηρημένο ιδανικό, με τον εκμηδενισμό του σώματος για το «είναι» της ψυχής, με τον εξανθρωπισμό και την αλληλεγγύη στις σχέσεις των λαών. Γιατί, όπως θα γράψει ο Εθνικός μας ποιητής στους Στοχασμούς των Ελευθέρων Πολιορκημένων, «από τη μικρότητα του τόπου, ο οποίος παλεύει με μεγάλες ενάντιες δύναμες, θέλει έβγουν οι Μεγάλες Ουσίες.».

Ημερίδα για τη διακοσιετηρίδα της Εθνικής Παλιγγενεσίας…

Την Τετάρτη, 31 Μαρτίου 2021, το Ανεξάρτητο και Επίσημα Αναγνωρισμένο από την Πρυτανεία του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών Φοιτητικό Περιοδικό «Νομικός Παλμός» διοργάνωσε, με αφορμή τη συμπλήρωση 200 ετών από την έναρξη της Ελληνικής Επανάστασης, διαδικτυακή επετειακή εκδήλωση, με θέμα: «Από το Πολιτικόν Σύνταγμα της Εθνοσυνέλευσης της Τροιζήνας και τον Κυβερνήτη Καποδίστρια στον Όθωνα και στην ελέω Θεού μοναρχία: Μια ιστορική διαδρομή στις απαρχές του Συνταγματισμού στην Ελλάδα (1827-1832)».

Στην εκδήλωση ως ομιλητές παρέστησαν οι: κ. Προκόπιος Παυλόπουλος, τέως Πρόεδρος της Ελληνικής Δημοκρατίας, Επίτιμος και Ομότιμος Καθηγητής Δημοσίου Δικαίου Νομικής Σχολής Ε.Κ.Π.Α., και κ. Σπυρίδων Βλαχόπουλος, Καθηγητής Δημοσίου Δικαίου Νομικής Σχολής Ε.Κ.Π.Α..

Μετά το τέλος των εισηγήσεών τους, οι ομιλητές απευθύνθηκαν ο ένας στον άλλο, διεξάγοντας μια ενδιαφέρουσα συζήτηση, η οποία ολοκληρώθηκε με τις απαντήσεις τους σε ερωτήσεις τις οποίες έθετε ηλεκτρονικά το κοινό και τούς μετέφερε ο Αρχισυντάκτης του «Νομικού Παλμού» και Δικηγόρος, κ. Νίκος Μάλαμας, ο οποίος συντόνισε την εκδήλωση.

Η εκδήλωση πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο της Πρωτοβουλίας 1821-2021 και με τη στήριξη του Ιδρύματος της Αικατερίνης Λασκαρίδη. Χορηγός της εκδήλωσης ήταν το Deree-The American College of Greece.

40 χρόνια στην Ευρωπαϊκή Ένωση: Στοχασμοί για το ρόλο της Ελλάδας στην προώθηση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Του Κωνσταντίνου Πρεμέτη

Το 2021 αποτελεί έτος ορόσημο για τη χώρα μας, όχι μόνο διότι συμπληρώνονται 200 χρόνια από την έναρξη της Ελληνικής Επανάστασης, αλλά και διότι πριν από 40 έτη η Ελλάδα εισήλθε στην οικογένεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αν και ο ταυτόχρονος εορτασμός των δυο επετείων είναι συμπτωματικός, δεν παύει να εκπέμπει έναν ενδιαφέροντα συμβολισμό. Η αφετηρία του σύγχρονου ελληνικού κράτους συνεορτάζεται με την αφετηρία της ευρωπαϊκής του πορείας. Είναι και αυτό μια υπενθύμιση της αδιαπραγμάτευτης θέσης της χώρας μας στον πυρήνα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Αυτή, λοιπόν, τη σημαδιακή χρονιά, η οποία, μάλιστα, συμπίπτει και με την έναρξη της Διάσκεψης για το μέλλον της Ευρώπης, η Ελλάδα οφείλει να αναλογιστεί σοβαρά τη στάση την οποία μπορεί και πρέπει να τηρήσει για την προώθηση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Οι προκλήσεις της σύγχρονης εποχής αναδεικνύουν τον ατελή χαρακτήρα της ευρωπαϊκής ενοποίησης και καθιστούν επιτακτική την ανάγκη εμβάθυνσης, κυρίως στο πεδίο της κοινής εξωτερικής πολιτικής και άμυνας. Η σοβαρότητα των διεθνών προκλήσεων απαιτεί ενιαία ευρωπαϊκή αντιμετώπιση, με περιορισμό του διακυβερνητικού τρόπου λήψης αποφάσεων από την Ευρωπαϊκή Ένωση στο εν λόγω πεδίο πολιτικής.

Ο τουρκικός αναθεωρητισμός, ο κινεζικός οικονομικός επεκτατισμός και η διαρκής ρωσική ανησυχία αντιμετωπίζονται σήμερα με χλιαρές διπλωματικές αντιδράσεις, ως συνέπεια της ανάγκης συναίνεσης πολλών επιμέρους αντιτιθέμενων εθνικών συμφερόντων των κρατών-μελών. Ενώ η αποφασιστική αντιμετώπιση των παραπάνω γεωπολιτικών προβλημάτων είναι απαραίτητη, η Ευρώπη αδυνατεί, για δομικούς λόγους, να δράσει αποτελεσματικά.

Παράλληλα, παρ' ότι η αύξηση του ποσοστού ακραίας φτώχειας και οι ολοένα και περισσότερες συνέπειες της κλιματικής αλλαγής είναι προβλήματα χρήζοντα ενιαίας ευρωπαϊκής δράσης, ουδεμία σοβαρή ευρωπαϊκή πρωτοβουλία αναλαμβάνεται για την αντιμετώπισή τους.

Από την άλλη πλευρά, πρώην μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, για να πείσουν, κυρίως, όπως φαίνεται, τους εαυτούς τους για την ορθότητα της επιλογής τους να αποχωρήσουν, αλλά, ίσως, και για να προκαλέσουν συστημική κρίση στην Ευρωπαϊκή Ένωση, κατά το δόγμα «ο θάνατός σου, η ζωή μου», προβαίνουν σε χτυπήματα κάτω από τη μέση, τα οποία δεν πρέπει να αφήνονται δίχως απάντηση. Τα βρετανικά εμπόδια στα εμβολιαστικά σχέδια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και η παραβίαση αλιευτικών δικαιωμάτων Γάλλων αλιέων στην αποκαλούμενη «ναυμαχία της Μάγχης», καλούν την ευρωπαϊκή οικογένεια να φανεί ενωμένη, απέναντι όχι μόνο σε γνωστούς εχθρούς, αλλά και σε άσπονδους φίλους.

Σήμερα έχει έρθει πλέον η ώρα για την υπέρβαση των εθνικών σκοπιμοτήτων και την προώθηση της ευρωπαϊκής συναντίληψης στην εξωτερική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Προϋπόθεση αυτού, όμως, παραμένει η θεσμική ολοκλήρωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία συνιστά ζήτημα υποστασιακό. Η πρόσφατη επίσκεψη του Προέδρου του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και της Προέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην Τουρκική Προεδρία και το γνωστό "sofa-gate" ανέδειξε για άλλη μια φορά θεσμικά κενά της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η έλλειψη πολυθρόνας για την Ursula von der Leyen στη συνάντηση με τον Recep Tayyip Erdoğan δεν ήταν μόνο μια σεξιστική εις βάρος της υποτίμηση, αλλά, πολύ περισσότερο, ένα χτύπημα στο θεσμικό πυρήνα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο Τούρκος Πρόεδρος, γνωρίζοντας τα θεσμικά προβλήματα ως προς την εξωτερική εκπροσώπηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, άφησε να εκδηλωθεί μπροστά του ένα παιχνίδι εξουσίας μεταξύ των επικεφαλής των ευρωπαϊκών οργάνων, αποδεικνύοντας, εν τέλει, ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση χρειάζεται περισσότερη θεσμική θωράκιση.

Σταθμίζοντας τα παραπάνω, η Ελλάδα οφείλει να γίνει ηγέτιδα δύναμη στη θεσμική τελειοποίηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και να βγει μπροστά με μετρημένες και καινοτόμες ιδέες για τα επόμενα βήματα της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Μπορούμε να είμαστε εμείς η κινητήριος δύναμη της εδραίωσης των ενωσιακών θεσμών και της προώθησης της κοινής ευρωπαϊκής εξωτερικής πολιτικής και άμυνας.

Προκειμένου, όμως, οι ελληνικές προτάσεις να είναι σοβαρές και να έχουν προοπτική να υιοθετηθούν από την ίδια την Ευρωπαϊκή Ένωση, πρέπει η ελληνική συζήτηση για το μέλλον της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης να ανοίξει στην κοινωνία και οι προτάσεις να προέλθουν από κάτω προς τα πάνω. Η Ευρωπαϊκή Ένωση και το μέλλον της δεν μπορεί να αποτελούν ζητήματα τα οποία απασχολούν μόνο τις ελίτ, αλλά τον κάθε Ευρωπαίο πολίτη χωριστά.

Ταυτόχρονα, η ευρωπαϊκή πορεία της χώρας πρέπει να αποτελεί σαφή προτεραιότητα της πολιτικής ηγεσίας. Αυτό στην πράξη μεταφράζεται, ενδεικτικά, σε ενίσχυση των τεχνοκρατών του Υπουργείου Εξωτερικών, οι οποίοι έχουν γνώση του ευρωπαϊκού θεσμικού πλαισίου, και στην αύξηση της χρηματοδότησης για έρευνα σε ζητήματα σχετικά με την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Έτσι, θα μπορούν να υπάρξουν τόσο οι ιδέες όσο και οι άνθρωποι, οι οποίοι θα είναι σε θέση να τις εξαγάγουν και να πείσουν τους λοιπούς Ευρωπαίους σχετικά με αυτές.

Στην επέτειο των 200 χρόνων από την έναρξη του Εθνικοαπελευθερωτικού Αγώνα και των 40 ετών από την ένταξη της χώρας μας στην τότε Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα, η Ελλάδα πρέπει να αρχίσει να ασκεί ευρωπαϊκή πολιτική με τόλμη και όραμα. Η συμμετοχή στην Ευρωπαϊκή Ένωση δεν μπορεί να σημαίνει ούτε να εξαντλείται, στην καλύτερη περίπτωση, στην άντληση πόρων και, στη χειρότερη, στην εξαπόλυση καταγγελιών για τις μη αρεστές σε εμάς ευρωπαϊκές πολιτικές. Η συμμετοχή μας στην Ευρωπαϊκή Ένωση συνεπάγεται ευθύνη και εμείς πρέπει να είμαστε υπεύθυνοι. Να πρωτοστατήσουμε χαράζοντας το κοινό ευρωπαϊκό μας μέλλον! Να δώσουμε στην Ευρωπαϊκή Ένωση ταυτότητα η οποία θα έχει αποτύπωμα ελληνικό!

ΝΟΜΙΚΟ ΣΠΟΥΔΑΣΤΗΡΙΟ
ΠΡΟΥΣΑΝΙΔΗ
ALMA MATER
Hellenic Academy of Law

πρώτο σε επιτυχίες !!

"Το Νομικό Σπουδαστήριο Προυσανίδη προσφέρει και εξ αποστάσεως τηλεκπαίδευση (E- Learning), κάνοντας χρήση των πιο προηγμένων τεχνολογιών και των πιο σύγχρονων μοντέλων σχεδιασμού μάθησης"

Διδάσκουν:

Προυσανίδης Αναστάσιος
Προυσανίδης Λουκάς
Δανιηλίδης Αλέξανδρος
Βασιλική Γατσοπούλου
Μεντης Γρηγόρης
Κατράμης Σπυρίδων
Μαργώνης Κωνσταντίνος

ΣΙΝΑ 26 & ΣΟΛΩΝΟΣ (ΕΝΑΝΤΙ ΝΟΜΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ) ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛ 210.38.00.702-3, 210.36.27.332
email: nomikospoudastirio@gmail.com
ΝΟΜΙΚΟ-ΣΠΟΥΔΑΣΤΗΡΙΟ-ΠΡΟΥΣΑΝΙΔΗ-nomikospoudastiriogr

ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΓΙΑ:

ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
ΕΘΝΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΔΙΚΑΣΤΩΝ

ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ
ΝΟΜΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΝ
ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟ ΑΣΚΟΥΜΕΝΩΝ ΔΙΚΗΓΟΡΩΝ

ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
"ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ"
ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΥΣ ΝΟΜΙΚΗΣ ΞΕΝΩΝ ΧΩΡΩΝ

ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
ΣΥΜΒΟΛΑΙΟΓΡΑΦΩΝ

ΦΟΙΤΗΤΕΣ ΝΟΜΙΚΗΣ
• ΑΘΗΝΑΣ
• ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
• ΚΟΜΟΤΗΝΗΣ

ΚΑΤΑΤΑΚΤΗΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ

ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
ΑΡΧΙΦΥΛΑΚΩΝ

Η αντίστροφή μας μέτρηση…

Του Κωνσταντίνου Βιέννα

Στα πιο περίεργα έτη της σύγχρονης ιστορίας, τουλάχιστον από το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και μετά, η κλιματική αλλαγή συνεχίζει να ταξιδεύει ανάμεσα στο παρασκήνιο και στο προσκήνιο, θύμα κι αυτή της άκρατης πολιτικοποίησης της επιστήμης. Η νίκη του Joe Biden και η άμεση επιστροφή των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής στη Συνθήκη των Παρισίων, όπως και η γενικότερη τάση διεθνούς συνεργασίας, είναι αδιαμφισβήτητα θετική· το ίδιο και ο πολλαπλασιασμός των διαδηλώσεων και συζητήσεων για το κλίμα, με αιχμή του δόρατος την Greta Thunberg και τον David Attenborough.

Το κατά πόσο, όμως, τα προαναφερθέντα μπορούν να υπερβούν το επίπεδο της σημειολογίας και να παραγάγουν αληθινό αποτέλεσμα μένει να φανεί. Αφενός, ο χρόνος για να περιοριστεί η άνοδος της θερμοκρασίας στον 1,5° C, ακρότατο όριο το οποίο έθεσαν οι συγγραφείς της αναφοράς του I.P.C.C.[1], είναι το 2030 ή, ίσως, και ακόμα συντομότερα, σύμφωνα με πιο δυσοίωνες προβλέψεις. Αφετέρου, ο εχθρός παραμένει ισχυρός. Μεγάλες πετρελαϊκές εταιρίες, χώρες των οποίων η οικονομική επιβίωση βασίζεται στις παραδοσιακές μορφές ενέργειας, αντιεπιστημονική υστερία, fake news και πολιτικό κόστος εφαρμογής αυστηρών μέτρων συνεχίζουν να θέτουν το μέλλον της Γης σε κίνδυνο.

Εθνικές πρωτοβουλίες.

Ήδη από τον Απρίλιο, οι απεσταλμένοι των δύο μεγαλύτερων χωρών-ρυπαντών[2], Xie Zhenhua και John Kerry, συμφώνησαν στη Σανγκάη για εκατέρωθεν μείωση των εκπεμπόμενων ρύπων. Από την πλευρά της Κίνας, το 14ο Πενταετές Σχέδιο προβλέπει μείωση των εκπομπών CO_2 κατά 18% ανά μονάδα Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος, στο πλαίσιο της υπόσχεσης του Προέδρου Xi Jingping στη Γενική Συνέλευση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για κορύφωση των εκπομπών της χώρας του πριν το 2030 και επίτευξη ουδετερότητας άνθρακα[3] έως το 2060. Η ιδέα, μάλιστα, της σύζευξης ανάπτυξης και περιβαλλοντικής προστασίας αποτελεί πάγια ιδέα του Κινέζου Προέδρου από αρκετά πριν την εμπλοκή του στην κεντρική πολιτική σκηνή, εξαιτίας της εμπειρίας την οποία είχε ως Γραμματέας της Περιφερειακής Επιτροπής στην επαρχία Zhejiang.

Η αντίστοιχη δέσμευση από την πλευρά των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής έλαβε χώρα στη διαδικτυακή συνάντηση 40 χωρών, με πρωτοβουλία του Λευκού Οίκου, στην οποία ο Joe Biden μίλησε για περικοπή εκπομπών έως το 2030 κατά 50-52%, σε σχέση με τα επίπεδα του 2005. Συνάμα, η ανάκληση της άδειας λειτουργίας του αγωγού πετρελαίου Keystone XL αλλά και η σωρεία φιλοπεριβαλλοντικών προβλέψεων στο επερχόμενο νομοσχέδιο για τις υποδομές υπογραμμίζουν την αλλαγή πορείας σε σχέση με την προηγούμενη κυβέρνηση.

Στα καθ' ημάς, το Ευρωκοινοβούλιο θέτει ως μεσοπρόθεσμο στόχο τη μείωση των εκπομπών άνθρακα κατά 60% το 2030, σε σχέση με τα επίπεδα του 1990, και ως τελικό σκοπό την επίτευξη ουδετερότητας το αργότερο το 2050, αν και η απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής τοποθετεί τον πήχη λίγο χαμηλότερα, στο 55%. Ήδη, πάντως, η Σουηδία, η Δανία, η Γαλλία, η Γερμανία και η Ουγγαρία έχουν και στην εσωτερική τους νομοθεσία πρόβλεψη για εκμηδένιση των ρύπων[4].

Ακόμη πιο φιλόδοξο είναι το σχέδιο του Ηνωμένου Βασιλείου, με τη δέσμευση του Πρωθυπουργού Boris Johnson για περικοπή κατά 78% μέχρι το 2035, με βάση τα επίπεδα του 1990. Στην Ινδία, η πρόβλεψη μιλά για περικοπή ρύπων περίπου κατά 1/3 μέχρι το 2030, σε σχέση με το 2005. Η Νέα Ζηλανδία, ο Καναδάς, η Ιαπωνία, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Γαλλία ανήκουν μεταξύ των 33 χωρών οι οποίες έχουν κηρύξει κλιματολογική κατάσταση έκτακτης ανάγκης, ενώ το παράδειγμα της Κίνας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης για επίτευξη ουδετερότητας στα μισά του αιώνα ακολουθούν συνολικά 125 κράτη.

Τα μέτρα.

Για να καταστεί κατανοητή όλη αυτή η παράθεση αριθμών, θα πρέπει να μιλήσουμε για τα επιμέρους μέτρα τα οποία με γνώμονα την επίτευξη των στόχων προτείνονται και υιοθετούνται ανά τον κόσμο, αλλά, παράλληλα, μεταμορφώνουν και τον ενεργειακό και εργασιακό χάρτη.

Η στροφή στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, σε βαθμό τέτοιο ώστε να καταστεί αχρείαστη η καύση πετρελαίου και ορυκτών, αποτελεί μία από τις σημαντικότερες προτεραιότητες. Στον αγώνα αυτό, το κάθε κράτος (οφείλει να) χρησιμοποιεί τα πλεονεκτήματά του. Για παράδειγμα, στο Ηνωμένο Βασίλειο, η Σκωτία παίρνει πάνω από το 90% της ενέργειάς της από ανανεώσιμες πηγές και σε μεγάλο βαθμό ανεμογεννήτριες, επίγειες και θαλάσσιες, ενώ η Δανία παράγει μόνο με αυτές πάνω από το 40% της ενέργειάς της. Η Κόστα Ρίκα, η Νικαράγουα και η Ισλανδία τείνουν στο 100% χάρη στα ηφαίστειά τους και στους θερμοπίδακες (geyser), αντίστοιχα. Η πάντοτε ευσυνείδητη Ουρουγουάη εκμεταλλεύτηκε το πολιτικό κλίμα στη χώρα και έφτασε σε ποσοστό μεγαλύτερο του 99% με τη σύμπραξη κράτους και ιδιωτών.

Ακόμα, όμως, και σε χώρες οι οποίες βρίσκονται πιο πίσω, η διαπίστωση πως τα θετικά αποτελέσματα της μετάβασης ξεπερνούν κατά πολύ τα όποια μελανά (σε εργασιακό επίπεδο) σημεία αρχίζει να καθίσταται κοινός τόπος. Χαρακτηριστικό παράδειγμα οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, στις οποίες η μεγαλύτερη ένωση ανθρακωρύχων δήλωσε πρόσφατα την υποστήριξή της στην ανανεώσιμη ενέργεια, ζητώντας από την κυβέρνηση την εκπόνηση σχεδίου για την επαγγελματική εξασφάλιση των μελών της σε νέα πεδία εργασίας. Το γεγονός είναι απόλυτα λογικό, με δεδομένη τη συνεχή μείωση των εργαζομένων στη βιομηχανία του άνθρακα, η οποία έφτασε να αριθμεί μόλις το 1/4 των απασχολούμενων σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Σε 30 από τις 50 Πολιτείες, μάλιστα, οι εργαζόμενοι στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας υπερβαίνουν το άθροισμα εκείνων στις βιομηχανίες πετρελαίου και άνθρακα.

Η ενίσχυση και βελτίωση των υποδομών αποτελεί το δεύτερο πυλώνα. Αποδοτικότερα συστήματα οικιακής θέρμανσης και ψύξης, με έμφαση στις μονώσεις, μπορούν να μειώσουν το ενεργειακό αποτύπωμα του καθενός από εμάς. Το ίδιο και τα ηλεκτρικά οχήματα, σε σχέση με τα οποία ο στόχος είναι διττός. Από τη μία, το κόστος αγοράς τους πρέπει να μειωθεί όσο γίνεται συντομότερα, καθιστώντας τα προσιτά σε μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού. Από την άλλη, το δίκτυο φόρτισης πρέπει να επεκταθεί για να καλύψει τις ανάγκες των χρηστών. Ως κίνητρο, μάλιστα, πρέπει να θεωρηθεί και το γεγονός ότι σε αρκετούς σταθμούς ανεφοδιασμού προβλέπεται μηδενική χρέωση των οδηγών. Μόνο έτσι θα μπορούσαν να ανακοπούν εν τη γενέσει τους σκέψεις για επιστροφή στα πετρελαιοκίνητα οχήματα[5].

Ιδιαίτερο ζήτημα αποτελεί και η ενίσχυση του σιδηροδρομικού δικτύου έναντι των πολύ επιβλαβέστερων αεροπορικών μετακινήσεων. Το σύνθημα "more trains, less planes" αποτελεί επωδό των Αμερικανών προοδευτικών, ενώ ταυτόχρονα η γαλλική νομοθετική εξουσία απαγόρευσε τις πτήσεις μεταξύ προορισμών εσωτερικού προσβάσιμων εντός δυόμισι ωρών με τρένο.

Φυσικά, τα μέτρα είναι στο σύνολό τους πολύ περισσότερα και η επιστημονική έρευνα προσθέτει συνεχώς νέες ιδέες αντιμετώπισης. Η αλλαγή πρακτικών από τη βιομηχανία του πετρελαίου με απαγόρευση του fracking[6] και η προσπάθεια μείωσης των σκουπιδότοπων σε παγκόσμιο επίπεδο είναι τα κομβικότερα σημεία. Μια ξεχωριστή αναφορά αξίζει και στην προσπάθεια περικοπής των εκπομπών μεθανίου, ενός αερίου το οποίο ευθύνεται από μόνο του για το 30% της αύξησης της μέσης θερμοκρασίας της Γης και του οποίου τα επίπεδα αυξήθηκαν μέσα στο 2020.

Η φενάκη της ατομικής ευθύνης…

Τα συνηθισμένα προσωπικά μέτρα μείωσης ενεργειακού αποτυπώματος, όπως η μείωση χρήσης πλαστικού, η μη σπατάλη νερού και ρεύματος, η προτίμηση των Μέσων Μαζικής Μεταφοράς και η αγορά ενεργειακά αποδοτικότερων συσκευών, σίγουρα δεν έβλαψαν, αλλά δεν επαρκούν ούτε κατά διάνοια. Περίτραγν απόδειξη το στατιστικό σύμφωνα με το οποίο είκοσι εταιρίες ευθύνονται για περισσότερο του 1/3 όλων των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου. Οκτώ εξ αυτών είναι ιδιωτικές, με τη Chevron, την Exxon, την BP και τη Shell να έχουν από μόνες τους ευθύνη τουλάχιστον για το 10% των ρύπων άνθρακα στον κόσμο από το 1965 κι ύστερα, ενώ οι υπόλοιπες δώδεκα είναι κρατικές, εκπροσωπώντας μεταξύ άλλων τη Βενεζουέλα, το Ιράν, το Κουβέιτ, το Ιράκ και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα. Συνολικά «πρωταθλήτρια» αναδεικνύεται η κρατική εταιρία της Σαουδικής Αραβίας με 59,26 δις τόνων[7].

Ακόμα πιο ενοχοποιητικό στοιχείο αποτελεί η κρούση του κώδωνα του κινδύνου από επιστήμονες πολύ πριν το θέμα περάσει στη δημόσια σφαίρα. Ο φυσικός Edward Teller είχε απευθυνθεί στο Αμερικανικό Ινστιτούτο Πετρελαίου το 1959 μιλώντας για το λιώσιμο των πάγων. Έξι χρόνια αργότερα η Προεδρική Συμβουλευτική Επιτροπή για την Επιστήμη του Lyndon Johnson ενημέρωνε για την αλλαγή σύστασης του ατμοσφαιρικού αέρα λόγω της υπερβολικής έκλυσης CO_2. Παρ' όλα αυτά, η ρύπανση συνεχίζεται έως τις μέρες μας αποκτώντας, με το ανάλογο, πάντα, αντίτιμο, την απαιτούμενη πολιτική κάλυψη. Το 2017, η Chevron, η Exxon και η BP δώρισαν άνω του μισού εκατομμυρίου δολάρια έκαστη για την ορκωμοσία του Donald Trump. Μέρες αργότερα, ο επί έντεκα έτη Πρόεδρος και Διευθύνων Δύμβουλος της Exxon-Mobil, Rex Tillerson, έγινε Υπουργός Εσωτερικών.

Αυτή η εν γνώσει μη αλλαγή πορείας των μεγάλων εταιριών, σε συνδυασμό με το εντατικό τους lobbying για τη συντήρηση κι ενίσχυση της ρυπογόνας δράσης τους, ίσως στο μέλλον κριθεί δικαστικά. Οδηγός θα μπορούσε να είναι υπόθεση Grimshaw v. Ford Motor Company του 1978, στο πλαίσιο της οποίας το δικαστήριο επιδίκασε τεράστια ποινική αποζημίωση (punitive damages) για τα θύματα ατυχήματος το οποίο προήλθε από το ελαττωματικό σύστημα καυσίμων του μοντέλου Ford Pinto, του οποίου το πρόβλημα η εταιρία γνώριζε. Ανάλογες αγωγές, άλλοτε επιτυχείς, άλλοτε όχι, έχουν κατατεθεί και κατά άλλων μεγάλων εταιριών για αντίστοιχα θέματα, όπως, για παράδειγμα, στο πεδίο του γρήγορου φαγητού.

Βλέμμα στο παρόν και στο μέλλον.

Οι ειδήσεις για το κλίμα και την πολιτική γύρω από αυτό δίνουν άλλοτε μια εικόνα συγκρατημένης αισιοδοξίας και άλλοτε απογοήτευσης. Η μετατροπή των Πρασίνων σε κόμμα το οποίο διεκδικεί την εξουσία στη Γερμανία, οι πρωτοβουλίες της κινεζικής ηγεσίας και η πίεση των οπαδών του Green New Deal για ακόμα πιο φιλοπεριβαλλοντική στάση του Joe Biden είναι σίγουρα ευοίωνα μηνύματα. Ωστόσο, η απουσία επιστημονικού consensus για το εάν προλαβαίνουμε να μειώσουμε τη ζημιά σε διαχειρίσιμο επίπεδο παραμένει τρομακτική.

Ιδιαίτερα στην Ελλάδα, η υπόθεση των χωματερών παραμένει ανοιχτή πληγή και το ενεργειακό μείγμα της χώρας περιλαμβάνει μόνο κατά 23% ανανεώσιμες πηγές. Επιπρόσθετα, το νέο περιβαλλοντικό νομοσχέδιο, το οποίο ψηφίστηκε κατά τη διάρκεια του πρώτου lockdown, προβλέπει την εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων ακόμα και των προστατευόμενων περιοχών. Επίσης, ελλείπει η πολιτική οικολογική έκφραση, καθώς το κενό το οποίο άφησαν οι Οικολόγοι Πράσινοι με την ένταξή τους στο ΣΥ.ΡΙΖ.Α. δεν έχει καλυφθεί επαρκώς. Συν τοις άλλοις, ανασφάλεια γεννά η διάρρηξη της ακτιβιστικής τάσης του Συμβουλίου της Επικρατείας (με τα όποια θετικά και αρνητικά της) ως απόρροια της κρίσης και της συνακόλουθης ανάγκης επενδύσεων, αλλά και της τάσης να αποκτά νομοθετικό περίβλημα η προβλεπόμενη διοικητική διαδικασία για συγκεκριμένα μεγάλα έργα[8].

Συνολικά, θα πρέπει να κρατήσουμε κατά νου ότι οι κάτοικοι των Μαλδιβών βρίσκονται σε διαπραγματεύσεις με άλλες χώρες για την αγορά γης μετά την καταπόντιση των νησιών τους. Πρόκειται για μία μόνο από τις περιπτώσεις περιβαλλοντικών προσφύγων τις οποίες ενδέχεται να συναντήσουμε τα επόμενα χρόνια. Μαζί με την προσφυγιά, η ερημοποίηση, η λειψυδρία, τα ακραία καιρικά φαινόμενα θα γίνουν, αν δεν έχουν γίνει κιόλας, συνηθισμένα και η ποιότητα ζωής μέχρι και στις πλέον προηγμένες χώρες θα κάνει βουτιά προς τα κάτω. Το ρολόι μετρά αντίστροφα, αν δεν έχει ήδη φτάσει στο σημείο μηδέν. Είναι καιρός εμείς και οι πολιτικοί μας, εγχώρια και διεθνώς, να βάλουμε τέρμα στη ζημιά, προτού να είναι πολύ αργά…

[1] Πρόκειται για το Intergovernmental Panel on Climate Change, μια Επιτροπή η οποία λειτουργεί στο πλαίσιο του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών.
[2] Σε απόλυτο αριθμό. Υπολογίζονται εκπομπές όλων των αερίων του θερμοκηπίου.
[3] Η ουδετερότητα άνθρακα (carbon neutrality) σημαίνει την παραγωγή τόσης ποσότητας CO_2, ώστε να μπορεί να αποροφηθεί από τα δάση, τις θάλασσες και το υπέδαφος.
[4] Το χρονικό όριο, στην περίπτωση της Σουηδίας, τέθηκε στο 2045. Δανία, Γαλλία και Ουγγαρία επέλεξαν το 2050. Στη Γερμανία, το Συνταγματικό Δικαστήριο έκρινε τα περιβαλλοντικά μέτρα ανεπαρκή, με αποτέλεσμα η κυβέρνηση να προσανατολίζεται σε αλλαγή του χρονοδιαγράμματος με ορίζοντα το 2045 αντί του 2050 και ενδιάμεσους σταθμούς τη μείωση κατά 65% το 2030 και 88% το 2040, σε σχέση, πάντοτε, με τα επίπεδα του 1990.
[5] Δυστυχώς, ένα ποσοστό κοντά στο 20% των κατόχων ηλεκτρικών οχημάτων επιστρέφει μετά από κάποιο διάστημα στην προηγούμενη κατάσταση. Το θέμα της φόρτισης αποτελεί το βασικότερο λόγο.
[6] Πρόκειται για πρακτική κατά την οποία νερό και άλλα συστατικά διοχετεύονται με μεγάλη πίεση στο υπέδαφος, απελευθερώνοντας ποσότητες πετρελαίου ή/και φυσικού αερίου και καθιστώντας τες ικανές προς άντληση και χρήση.
[7] Σύμφωνα με την ίδια πηγή, το 10% των εκπομπών προκύπτει από την εξαγωγή, επεξεργασία και μεταφορά των προϊόντων, με το υπόλοιπο 90% να προκύπτει από τη χρήση αυτών. Το γεγονός αυτό δίνει στις εταιρίες τη δικαιολογία μη ευθύνης τους για τη μεταχείριση των παραγώγων πετρελαίου από τον πελάτη.
[8] Κλασικά παραδείγματα είναι το The Mall Athens και το νέο γήπεδο της ποδοσφαιρικής Α.Ε.Κ..

Η γνώση είναι δύναμη κίνδυνος...

Της Ιωάννας Βάρρα

Το παρόν άρθρο δεν αποσκοπεί να δώσει υπόσταση σε θεωρίες συνωμοσιολογίας και σε ιστορίες με δράκους και τέρατα ούτε να επιβεβαιώσει ρήσεις ότι μας ψεκάζουν και ότι έχουμε εικόνα μιας πραγματικότητας την οποία άλλοι κατασκευάζουν για εμάς χωρίς εμάς, ανάλογα με το πώς έγινε η μοιρασιά των συμφερόντων στο δικό τους πριβέ τραπέζι. Ωστόσο, το συγκεκριμένο άρθρο ξεκινά με την -όχι απόλυτη- παραδοχή ότι ουκ ολίγες φορές η αλήθεια δε λέγεται, ακόμα κι όταν αυτή λέγεται, ή, ακόμα χειρότερα, η αλήθεια δεν καταφέρνει να φθάσει στο φως για να ειπωθεί…

Για να μη σας κρατώ σε αγωνία (;), ο αινιγματικός-διευκρινιστικός πρόλογος αφορά στη δύναμη της δημοσιογραφίας, η οποία τόσο εύπλαστα τρέπεται σε καταδίκη και αδυναμία της. Αν χαρακτηρίσω τη δημοσιογραφία «τέταρτη εξουσία», παρεμβαίνω στο Σύνταγμα, ενώ, αν αρκεστώ μόνο στο ρόλο της ως διαμεσολαβητή μεταξύ των πολιτών και του τι συμβαίνει ανά τον κόσμο, την υποβαθμίζω υπέρμετρα. Η δημοσιογραφία έχει τη δύναμη να ενημερώνει, να αφηγείται, να συνδέει τον μικρόκοσμό μας με τον υπόλοιπο απέραντο μακρόκοσμο, να καταρρίπτει τοπικά και χρονικά σύνορα, να αποκαλύπτει, να συνταράσσει, να κλονίζει την πίστη σε εξουσίες και θεσμούς, να διαμορφώνει υγιείς γνώμες πλησίον, ει δυνατόν, στην αντικειμενικότητα και να φωτίζει τη γυμνή αλήθεια. Την ίδια στιγμή, η δημοσιογραφία έχει την αδυναμία να σε αποκόπτει από την πραγματικότητα, να συγκαλύπτει, να αποκρύπτει και να παραπλανά.

Η ερευνητική δημοσιογραφία είναι για τους τολμηρούς. Είναι για τους λίγους εκείνους οι οποίοι έχουν τόσο αιχμηρή πένα που δε φοβούνται να κάνουν εκκωφαντικό θόρυβο με τις αποκαλύψεις τους. Καλό θα ήταν αυτή η πραγματική κατάσταση του δισταγμού και του φόβου να μην αποτελούσε την κανονικότητα. Θα ήταν ευκταίο στις 9 Απριλίου 2021 να μη μάτωνε ξανά η δημοσιογραφία με τη στυγερή δολοφονία του Γιώργου Καραϊβάζ. Θα ήταν, επίσης, ευκταίο να μην είχαν χαθεί ο George Polk, ο Τζώρτζης Αθανασιάδης, ο Νίκος Μομφερράτος, ο Σωκράτης Γκιόλιας, και, φεύγοντας από το ελληνικό σκηνικό, η Daphne Caruana Galizia στη Μάλτα, ο Ján Kuciak στη Σλοβακία και άλλοι ων ουκ έστιν αριθμός. Οι δολοφονίες εναλλάσσονται και με καθημερινές απειλές και επιθέσεις σε στοχευμένα πρόσωπα και σε τηλεοπτικούς σταθμούς, καθώς και με αυθαίρετες προσαγωγές και φυλακίσεις, όπως είδαμε πρόσφατα να συμβαίνει με το πρωτόγνωρο περιστατικό της οργανωμένης από τις κρατικές αρχές της Λευκορωσίας αεροπειρατείας προκειμένου να συλληφθεί ο αντικαθεστωτικός δημοσιογράφος Raman Pratasevič. Ο κοινός παρονομαστής αυτών των γεγονότων είναι οι δημοσιογράφοι οι οποίοι έψαξαν βαθιά και πέρασαν ώρες ατελείωτες για να συγκεντρώσουν και να ενώσουν τα στοιχεία τους, για να ξετυλίξουν το μίτο της διαφθοράς, του οργανωμένου εγκλήματος και των παρακρατικών δραστηριοτήτων. Και αυτοί οι δημοσιογράφοι λύγισαν μόνο όταν εμφανίστηκαν τρομοκρατικές οργανώσεις και πληρωμένοι εκτελεστές για να εκπληρώσουν τα συμβόλαια θανάτου σε βάρος τους, ή όταν τούς στέρησαν την πένα και τους φίμωσαν τα φευδαρχικά καθεστώτα με το μανδύα της δημοκρατίας, κλείνοντάς τους στη φυλακή. Οι Δημοσιογράφοι Χωρίς Σύνορα (Reporters Sans Frontières), η Επιτροπή Προστασίας των Δημοσιογράφων (Committee to Protect Journalists), η One Free Press Coalition -δημιούργημα, μεταξύ άλλων, των "Financial Times", "Reuters" και "Associated Press"- εκδίδουν ετήσιο κατάλογο με τους δημοσιογράφους οι οποίοι δολοφονηθήκαν ή βρίσκονται σε κίνδυνο. Η συντριπτική πλειοψηφία των δολοφονιών παραμένει ανεξιχνίαστη και η ατιμωρησία των δολοφόνων «χτυπάει κόκκινο». Το 84% των δολοφονιών διαδραματίζεται σε χώρες εν καιρώ ειρήνης και ως αντίποινα για τη δράση τους. Το 2021 βρίσκει την Ελλάδα στην 70ή θέση από τις 180 όσον αφορά στην ασφάλεια των δημοσιογράφων και στον ίδιο δείκτη είναι 4η από το τέλος συγκριτικά με τις 27 χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης!

Ποια ελευθερία λόγου επιβιώνει όταν καλλιεργείται τέτοιο πνεύμα τρομοκρατίας; Όταν τίθενται όρια στην αλήθεια, την οποία μπορεί να αναζητήσει κανείς και να φέρει στην επιφάνεια, προκειμένου να ολοκληρώσει την έρευνά του σώος και αβλαβής, τότε είμαστε αντιμέτωποι είτε με έναν «ελεύθερο» λόγο, τον οποίο μπορείς να ετεροκατευθύνεις, να δωροδοκήσεις και να εξαγοράσεις, είτε με ένα λόγο ευνουχισμένο από τις «σκανδαλώδεις» για κάποιους ιδέες και αντιλήψεις του. Ναι, υπάρχουν δημοσιογράφοι οι οποίοι παρέχουν τα μέγιστα ευγένειας, συγκάλυψης και υποκρισίας και το minimum των καθαρών πληροφοριών. Υπάρχουν ντελάληδες και μοιρασμένα κανάλια, blogs και εφημερίδες. Υπάρχει η δημοσιογραφία της παραπληροφόρησης, πνιγμένη από προσωπικές και πολιτικές ιδεοληψίες, η οποία, άλλοτε πιάνεται από μια λέξη και στήνει μια αλλοιωμένη ιστορία από την αρχή έως το τέλος και άλλοτε δέχεται εξωγενείς ανακοινώσεις για το τι, πώς, πότε και αν θα προβάλει την είδηση, η οποία προκάλεσε θύελλα αντιδράσεων, όταν όλη η χώρα έμενε σπίτι για να νικήσει μια πανδημία… Ο νοών νοείτω! Και ναι, υπάρχουν και δημοσιογράφοι οι οποίοι οριοθετούν τη δράση τους και απέχουν από το να επέμβουν στα άδυτα της επικίνδυνης γνώσης. Μεμπτό αναμφίβολα είναι το πρώτο, αλλά, εν τέλει, και στις δυο περιπτώσεις το νόημα της δημοσιογραφίας έχει αλλοιωθεί, διότι πάντα θα έχεις λίγο λιγότερη αλήθεια και λίγο περισσότερη λογοκρισία. Ο δείκτης εμπιστοσύνης θα είναι χαμηλός και ο δείκτης δυσπιστίας στα ύψη. Για αυτό, αν το απαιτήσει η περίσταση, πλέον όλοι γινόμαστε στιγμιαία δημοσιογράφοι, συλλέγουμε οπτικοακουστικό υλικό με την οθόνη του κινητού μας, δημοσιεύουμε το ανεπεξέργαστο υλικό, εκθέτουμε την άποψή μας και ανταλλάσσουμε καταιγισμό διαλόγων σε όποια πλατφόρμα μάς δίνει αυτή τη δυνατότητα.

Η δημοσιογραφία ανακτά τη χαμένη τιμή της είτε, δυστυχώς, με τη δολοφονία εκείνων οι οποίοι γνωρίζουν περισσότερα από όσα τούς αναλογούν είτε, ευτυχώς, με τις αποκαλύψεις δημοσιογράφων οι οποίοι δεν πτοήθηκαν. Παραδικαστικό, Βατοπέδι, Panama Papers, Watergate, σκάνδαλα της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας είδαν το φως της δημοσιότητας και συγκλόνισαν όχι μόνο για το τι αποκάλυψαν αλλά και για το ότι υπάρχουν ομάδες δημοσιογράφων οι οποίοι ξεσκεπάζουν τη διαφθορά και τής δίνουν όνομα.

Στη δημοσιογραφία υπάρχουν πολλοί "Stephen (Shattered) Glass" και πολλοί "All the President's Men". Με όρους μη κινηματογραφικούς, υπάρχουν πολλοί οι οποίοι αναπαράγουν και διαδίδουν fake news και ιστορίες αριστοτεχνικά μονταρισμένες, καθώς και πολλοί οι οποίοι πάνε όπου φυσάει ο πολιτικός, οικονομικός και κοινωνικός άνεμος. Υπάρχουν, όμως, και εκείνοι με το μεγάλο βάρος και το σπουδαίο έργο οι οποίοι δε φιλτράρουν τη γνώση και τη σκέψη τους για να είναι ομοιόμορφοι, υπάκουοι και πειθήνιοι. Για αυτούς τους τελευταίους, η γνώση είναι κίνδυνος και αυτοί είναι επικίνδυνοι για τους άλλους. Αυτός είναι ο Τύπος. Και εάν δεν υπήρχε, φυσικά θα έπρεπε να τον εφεύρουμε.

Alba Graduate Business School

THE AMERICAN COLLEGE OF GREECE
Pierce
Deree
Alba
1875

MSc in Business for Lawyers

YOU KNOW
BUSINESS LAW
NOW LEARN
THE LAWS OF BUSINESS

In a modern world, the need of modern businesses for up-to-date, effective legal counseling is greater than ever.

Learn **the laws of Business** by joining the **MSc in Business for Lawyers** at **Alba Graduate Business School** and

- become familiar with the most recent developments in the global business environment and comprehend their legal implications
- acquire the business knowledge and skills to analyze complex business problems and provide solutions
- be an active member of the management team and convert ideas into concrete recommendations and actions
- work collaboratively, exercise team leadership, manage conflict, negotiate and produce outcomes that create real value.

Learn more at: www.alba.acg.edu

Alba Graduate Business School
The American College of Greece
6-8 Xenias Str, 115 28, (Mavili Square)
Tel.: +30 210 8964531-8

NECHE
New England Commission of Higher Education

Ο θάνατος του Λεβιάθαν…
Μέρος Γ΄: Κβαντικός νομαδισμός.*

Του Αλέξανδρου Ράμμου**

«Όταν όλοι οι άνθρωποι θα είναι καλοί»…

Στις αρχές του 16ου αιώνα, ο Άγγλος πολιτικός, φιλόσοφος και άγιος της Καθολικής Εκκλησίας, Thomas More, συνέγραψε στη Λέβεν του σημερινού Βελγίου το εγχειρίδιο "Libellus vere aureus, nec minus salutaris quam festivus, de optimo rei publicae statu deque nova insula Utopia" («Ένα πραγματικά πολύτιμο, ωφέλιμο αλλά και διασκεδαστικό, σύντομο εγχειρίδιο για τη βέλτιστη πολιτεία και για τη νέα νήσο Ουτόπια»), το οποίο εκδόθηκε από τον Desiderius Erasmus Roterodamus με το γενικό τίτλο «Ουτόπια».

Σύμφωνα με τον Thomas More, η Ουτοπία ήταν ένα φανταστικό νησί με καλά ρυμοτομημένες και ομοιόμορφες πόλεις, το οποίο διέθετε μια ιδανική κοινωνία ισότητας, κοινοκτημοσύνης, θρησκευτικής ανοχής, με εξάωρη εργασία, χωρίς χρήματα, με πολύ απλή νομοθεσία, χωρίς δικηγόρους και εκμετάλλευση. Οι κάτοικοι ευημερούσαν χωρίς περιττές πολυτέλειες, δε διέθεταν ιδιωτική περιουσία, φρόντιζαν για τη δίκαιη κατανομή των αγαθών, διασκέδαζαν σε δείπνα με τη συνοδεία μουσικής και είχαν ένα άρτιο σύστημα δημόσιας εκπαίδευσης.

Ωστόσο, ο ίδιος ο συγγραφέας διατύπωνε τις επιφυλάξεις του για το κατά πόσο ήταν δυνατή η αφθονία αγαθών χωρίς την ύπαρξη κινήτρων και εξέφραζε την ανησυχία του για την αδιαφορία των οκνηρών, η οποία θα επιβάρυνε τους εργατικούς, καταλήγοντας ότι η Ουτοπία θα ήταν εφικτή «όταν όλοι οι άνθρωποι θα είναι καλοί»… Εν τούτοις, η ανωτέρω διαπίστωση του Thomas More οδηγούσε την Ουτοπία του στο εξής άτοπο: Αν όλοι οι άνθρωποι γίνουν καλοί, γιατί να έχουν την ανάγκη κρατικής επιβολής; Αντίθετα, αν οι άνθρωποι δεν είναι καλοί, τι εγγυάται ότι η κρατική εξουσία, η οποία ασκείται από τους ανθρώπους αυτούς, θα είναι καλή;

Δυστυχώς, ο Thomas More δεν απέφυγε να επαναλάβει στερεοτυπικά τις θεολογικές φυσιοκρατικές αντιλήψεις περί κρατικής εξουσίας, οι οποίες κυριάρχησαν τουλάχιστον μέχρι τον 20ό αιώνα.

Από την utopia…

Είναι προφανές ότι τόσο ο Thomas More όσο και οι περισσότεροι διανοητές μέχρι τον 20ό αιώνα ανήγαγαν την κρατική εξουσία στη σφαίρα του μεταφυσικού και την εξέλαβαν ως ένα αφηρημένο μέγεθος αντιστρόφως ανάλογο προς ένα, επίσης, αφηρημένο μέγεθος το οποίο αντιπροσώπευε τη συλλογική ανθρώπινη αρετή. Η ένταση και η ουσία της κρατικής εξουσίας θα μπορούσε να αποτυπωθεί μαθηματικά με την ισότητα:

$$\text{κρατική εξουσία} = \frac{1}{\text{συλλογική αρετή}}$$

Έτσι, σύμφωνα με τους υπέρμαχους του κρατικού καταναγκασμού, όσο πιο ανεπτυγμένη είναι η αρετή ανάμεσα στους ανθρώπους, τόσο μικρότερη είναι η ανάγκη για κρατικό καταναγκασμό. Εκλαμβάνοντας, όμως, την αρετή ολιστικά, ως ένα μέγεθος αντικειμενικό, και την κρατική εξουσία αφαιρετικά, παρέβλεψαν το γεγονός ότι αφενός υπάρχουν εξίσου αποδεκτά φιλοσοφικά συστήματα αρετής και ότι αφετέρου μια συλλογική ανθρώπινη ανηθικότητα όχι μόνο δε θα εξισορροπούνταν από έναν αυξημένο κρατικό καταναγκασμό, αλλά μάλλον θα επιτείνονταν, δεδομένου ότι ο καταναγκασμός θα ασκούνταν αναπόφευκτα από εξίσου ανήθικους ανθρώπους.

Υπό αυτό το πρίσμα, στην καλύτερη δυνατή περίπτωση, ένας εντατικός κρατικός καταναγκασμός, ακόμα και αν δε έφτανε να επιβάλει την αδικία, θα υποχρέωνε τους ανθρώπους σε αυθαίρετα πρότυπα αρετής.

…στον "Übermensch"…

Οι αμφιβολίες για την αναγκαιότητα και την έκταση του κρατικού καταναγκασμού άρχισαν να εντείνονται ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια της μεγάλης πολιτικής και φιλοσοφικής αναζήτησης του 19ου αιώνα. Η αμφισβήτηση συμπυκνώθηκε στην προφητική φράση του Friedrich Nietzsche «Νεκροί είναι όλοι οι θεοί· τώρα επιθυμούμε τον υπεράνθρωπο για να ζήσουμε.». Η μετάβαση από την εποχή του Διαφωτισμού δεν ήθελε νεκρό μόνο το Θεό, αλλά και κάθε θεό, είτε θρησκευτικό είτε ειδωλικό. Και επειδή ένας νοητός Θεός δε νοείται να πεθάνει, νεκρός, κατά το Γερμανό φιλόσοφο, ήταν ο κρατικός και εκκλησιαστικός θεός, ο οποίος ιερουργούσε την ατομική απαλλαγή από την ανθρώπινη ευθύνη, θέτοντας στο θυσιαστήριο την ατομική ελευθερία. Με άλλα λόγια, νεκρός ήταν ο θεός του Καρδινάλιου της Σεβίλλης, του Μεγάλου Ιεροεξεταστή του Fyodor Dostoevsky, ο οποίος πατρικά απάλλασσε τους πιστούς από το βάρος της ελευθερίας τους. Και αυτό, γιατί ο άνθρωπος οφείλει να ανακτήσει την ελευθερία του, να αναλάβει τις ευθύνες του και να γίνει αυτό το οποίο ο Friedrich Nietzsche αποκάλεσε "Übermensch", δηλαδή, υπεράνθρωπος, αφού η ιστορία έχει αποδείξει ότι κανένας θεός δεν μπορεί να υποκαταστήσει την ανθρώπινη βούληση.

…μέσω της ελεύθερης χωροχρονικής διαμόρφωσης της ατομικής πραγματικότητας ("quantic nomadism").

Από τον τροχό μέχρι το internet και την κβαντική τεχνολογία, κάθε στάδιο της εξέλιξης της ανθρώπινης επιστήμης έσπαγε τα δεσμά του ατόμου με το χώρο, το χρόνο και, άρα, με το περιβάλλον του. Οι άνθρωποι έχουν ήδη εξελιχθεί σε "digital" ή ακριβέστερα "quantic nomads". Πλέον μπορούν να ζουν στη χώρα Α, να εργάζονται στη χώρα Β, να αγοράζουν προϊόντα από τη χώρα Γ, να διασκεδάζουν στη χώρα Δ, να εκπαιδεύονται στη χώρα Ε και να συναναστρέφονται ανθρώπους από κάθε άλλη χώρα και όλα αυτά ταυτόχρονα και στιγμιαία.

Στη Δ΄ Βιομηχανική Εποχή της εικονικής πραγματικότητας ("virtual reality") και της τεχνητής νοημοσύνης ("artificial intelligence"), ο τόπος και ο χρόνος δε διαμορφώνει τον άνθρωπο, αλλά ο κάθε άνθρωπος τον ιδιαίτερό του τόπο και χρόνο. Σε ένα άμεσο μεταγενέστερο στάδιο, ο ίδιος ο άνθρωπος θα βελτιώνει τις πνευματικές και φυσικές του ικανότητες τεχνολογικά ("transhumanism"), ενώ θα αναπτύσσει διαπροσωπικές σχέσεις με ανθρωποειδή ("cyborgs"), τα οποία θα δραστηριοποιούνται σε όλα τα κοινωνικά επίπεδα απαράλλακτα όπως ο άνθρωπος ("posthumanism").

Ο άνθρωπος, ακόμα και αν δεν αποξενωθεί από αυτό το οποίο άλλοτε αναγνώριζε ως κράτος «του», μοιραία θα αρχίσει να αποποιείται την ιδιότητα του «υπηκόου», όπως κάποτε αποποιήθηκε την ιδιότητα του «σκλάβου» ή του «άβουλου πιστού». Και αυτό, γιατί δε θα τον συνδέει κάτι περισσότερο με τον «τόπο του», πέραν, ίσως, από μια συναισθηματική σχέση, η οποία, όμως, σε τίποτα δε θα δικαιολογεί την άνευ ρητής συναίνεσής του επιβολή μιας κρατικής φορολογικής επιβάρυνσης, την αποστέρηση βασικών ελευθεριών και επιλογών του και την υποταγή του σε κανονιστικές (νόμοι) ή ατομικές (διοικητικές και δικαστικές) αποφάσεις, με την υποβολή του ακόμα και σε χρήση βίας ή μεθόδων εγκλεισμού και περιορισμού (διοικητικός καταναγκασμός) χωρίς να έχει νόμιμο δικαίωμα αντίστασης.

Η χωρική απονομιμοποίηση της κρατικής ρύθμισης.

Η ατοπικότητα, διατοπικότητα ή πολυτοπικότητα της ανθρώπινης παρουσίας και δράσης αμφισβητεί ένα από συνθετικά στοιχεία του κράτους, δηλαδή, τη σταθερή σύνδεση πληθυσμού και επικράτειας, στην οποία, κατ΄ αρχήν, εδράζεται η κυριαρχία του. Επιπλέον, η βαθμιαία αποσύνδεση του «ανθρώπου-υπηκόου» από τον «τόπο» απονομιμοποιεί τον κρατικό καταναγκασμό σε μια ευρεία έκταση υποτιθέμενων κρατικών αρμοδιοτήτων, τις οποίες οι κρατικοί γραφειοκράτες είτε ανέλαβαν είτε διατηρούν αυθαίρετα.

Έκτος, όμως, από την απονομιμοποίηση της ανάληψης ευρειών κρατικών αρμοδιοτήτων, η πρόσφατη πανδημία του Covid-19 ανέδειξε και την ασυνέπεια του κράτους να αντιμετωπίσει έκτακτες καταστάσεις, παρά τις υποχρεώσεις τις οποίες το ίδιο είχε αναλάβει. Αφενός το κρατικό πρότυπο αδυνατεί να προσαρμοστεί στις τεχνολογικές και επιστημονικές εξελίξεις, παραμένοντας εμμονικά εναγκαλισμένο με μια παρωχημένη γραφειοκρατική δομή, την οποία ενισχύει με κάθε νέα αρμοδιότητα, την οποία αναλαμβάνει, αφετέρου οι προκλήσεις, ως επί το πλείστον, ξεπερνούν τα τοπικά κρατικά σύνορα.

Έτσι, η κρατική γραφειοκρατία, είτε λόγω της λειτουργικής είτε λόγω της φυσικής της αναποτελεσματικότητας, στην προσπάθειά της να διασωθεί, καταλήγει σε έναν ολοένα και εντονότερα άσκοπο διοικητικό καταναγκασμό περιορίζοντας, αντίστοιχα, την ελευθερία των ατόμων. Μπροστά στην απειλή να απεκδυθεί τα προνόμιά της, ενδύεται τα άμφια του Μεγάλου Ιεροεξεταστή επικαλούμενη δαίμονες, διακηρύσσοντας την αυθεντία της στη δυνατότητα σωτηρίας των υπηκόων της και απαιτώντας, ως αντάλλαγμα, την ελευθερία και τους πόρους τους.

Με δεδομένη, όμως, την εντεινόμενη διάσταση μεταξύ παραδοσιακής κρατικής ρύθμισης και σύγχρονης ανθρώπινης χωροχρονικής παρουσίας, αλλά και την ανάδειξη εξωκρατικών ανταγωνιστικών διοικητικών συστημάτων, η κρατική ρύθμιση φαίνεται ότι πολύ σύντομα θα καταστεί ξεπερασμένη για τη διοικητική επιστήμη.

Η δυστοπία του υπερκρατικού κεντρικού διοικητικού καταναγκασμού.

Στην εποχή του κβαντικού νομαδισμού θεωρείται σχεδόν βέβαιο ότι η νέα πολυδιασπασμένη διακρατική ελίτ θα ενωθεί προκειμένου να διεκδικήσει χωρικά παγκόσμια διοικητική αρμοδιότητα.

Πράγματι, μετά τη λήξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, τα κράτη απέβλεψαν στη θεμελίωση συνεργατικών θεσμών προκειμένου να αποτρέψουν τα δεινά, τα οποία τα ίδια είχαν προκαλέσει σε μόλις μισό αιώνα με τις συνεχείς, εκτεταμένες, πολυδάπανες, αλλά κυρίως πολύνεκρες πολεμικές επεμβάσεις τους. Ο λόγος της αιφνιδιαστικής μεταστροφής της πολιτικής των κεντρικών γραφειοκρατιών δεν ήταν άλλος από τη ραγδαία εξέλιξη της τεχνολογίας και την κρατική εργαλειοποίησή της. Όπως γλαφυρά αποτυπώνεται στο μυθιστόρημα της Jennie Rooney του 2013 και μετέπειτα κινηματογραφική παραγωγή του 2018, "Red Joan", η απόκτηση ατομικής βόμβας και πυρηνικών όπλων από αντίπαλες κυβερνήσεις αποτελούσε ταυτόχρονα απειλή και εγγύηση για αυτό το οποίο κάθε κρατική εξουσία επιθυμούσε διακαώς, δηλαδή, τη με κάθε μέσον επιβίωσή της με τη διατήρηση, αν όχι επαύξηση, των προνομίων της. Σε κάθε περίπτωση, το άμεσο, μαζικό και τρομοκρατικό αποτέλεσμα της χρήσης των νέων τεχνολογικών όπλων θα απονομιμοποιούσε στη συνείδηση των «υπηκόων» το κρατικό αφήγημα ακυρώνοντας την ηθική, δημοκρατική και φιλάνθρωπη θεμελίωσή του.

Έτσι, από το δεύτερο μισό του 20ού αιώνα, τα κράτη κατάφεραν να εφαρμόσουν την αποτυχημένη γραφειοκρατική τους δομή σε παγκόσμιο επίπεδο. Ξανά υπό το πρόσχημα της ευημερίας των «υπηκόων», τους φορολόγησαν και χρηματοδότησαν ένα λαβύρινθο περίπου 5.000 διακρατικών οργανισμών, με αλληλεπικαλυπτόμενες αρμοδιότητες και με μια δαιδαλώδη παραγωγή (συχνά αντικρουόμενων) κανονιστικών κειμένων, αναπτύσσοντας μια νέα υπερκρατική γραφειοκρατική ελίτ, η οποία, αν και δε διέθετε δημοκρατική νομιμοποίηση, απολάμβανε προνόμια άμεσου ή έμμεσου διοικητικού καταναγκασμού έναντι των «υπηκόων».

Μέσα από τον έλεγχο και τη χειραγώγηση της τεχνολογικής και επιστημονικής παραγωγής, της πληροφορίας και της πολιτικής ορθότητας, η υπερκρατική γραφειοκρατία είναι φυσικό να επιδιώξει τη διατήρηση των προνομίων της, εγκαινιάζοντας έναν ενιαίο παγκόσμιο διοικητικό καταναγκασμό με παράλληλη ισχυροποίηση του μονοπωλίου στη βία. Και επειδή στην εποχή του κβαντικού νομαδισμού δεν είναι εύκολο να αποσιωπηθεί η πληροφορία, άρα, ούτε και τα επιστημονικά στοιχεία, τα οποία καταδεικνύουν τη δυστοπία της παγκόσμιας κρατικής γραφειοκρατίας, είναι περίπου σίγουρο ότι ο οργουελικός Emmanuel Goldstein δε θα αργήσει να κάνει την εμφάνισή του.

Η εναλλακτική του μετακρατικού κανονιστικού ατομισμού και η επιλογή του συμβατικού ιδιωτικού Διοικητικού Δικαίου.

Η έννοια του κανονιστικού ατομισμού συνίσταται στην ατομική ελευθερία και στη συνεπαγόμενη ανάληψη ατομικής ευθύνης για την επιλογή προσωπικών προτύπων συμπεριφοράς και προσωπικής δράσης, είτε μονομερούς είτε συμβατικής. Αυτή η ελευθερία και ευθύνη δεν εξαρτώνται, δεν περιορίζονται και δεν αναιρούνται από καμία υπερβατική θρησκευτικού τύπου εξουσία ή ουτοπική αφαιρετική σύλληψη του κοινωνικού καλού και από κανένα γεωγραφικό, φυλετικό, εθνικό-εθνοτικό, γλωσσικό, σεξιστικό και τα λοιπά όριο. Δεν επιβάλλεται, δεν εγκρίνεται, δεν αποκαθαίρεται και δεν αναβαπτίζεται από καμία γραφειοκρατία, αλλά, το πιο σημαντικό, δεν περιορίζεται χωρίς τη ρητά εκπεφρασμένη προσωπική βούληση του ατόμου.

Στο μετακρατικό κανονιστικό ατομισμό, η κρατική κυριαρχία δεν παραχωρείται σε μια υπερκρατική δομή εξελισσόμενη σε γραφειοκρατική δυστοπία, αλλά, αντίστροφα, επιστρέφει στο κάθε άτομο από το οποίο, σύμφωνα με τις θεωρίες του κοινωνικού συμβολαίου, πηγάζει. Η ατομική κυριαρχία είναι πλέον εφικτή λόγω της τεχνολογικής και επιστημονικής στάθμης της εποχής, η οποία τείνει να καταστήσει τον άνθρωπο νιτσεϊκό "Übermensch", ενώ αποτελεί τη μόνη εναλλακτική μπροστά στο φάσμα μιας παγκόσμιας γραφειοκρατικής επιβολής.

Στην «Ελευθερία του τύπου» ο George Orwell προσφέρει ακούσια ένα πρώιμο παράδειγμα σύγκρουσης συμφερόντων και κατίσχυσης του κανόνα της ατομικής κυριαρχίας. Στο δοκίμιο αυτό, το οποίο, αρχικά, γράφτηκε για να προλογίσει τη «Φάρμα των ζώων» και, τελικά, αφαιρέθηκε για να δημοσιευθεί τρεις δεκαετίες αργότερα, ο συγγραφέας, αναφερόμενος στις δυσκολίες τις οποίες αντιμετώπισε στην προσπάθειά του να εκδώσει το βιβλίο του, διαμαρτύρονταν ότι «ανά πάσα στιγμή υπάρχει μια «ορθοδοξία», δηλαδή, ένα σύνολο ιδεών που υποτίθεται πως όλοι οι σωστά σκεπτόμενοι άνθρωποι δέχονται χωρίς συζήτηση … Όποιος αμφισβητεί την κυρίαρχη «ορθοδοξία» φιμώνεται με αξιοθαύμαστη αποτελεσματικότητα…». Όπως ο ίδιος ο George Orwell παραδέχεται, οι δυσκολίες του δεν οφείλονταν σε κάποιο είδος κρατικής λογοκρισίας, αλλά στην αυθεντική άρνηση των εκδοτών λόγω της επικρατούσας «πολιτικής ορθότητας». Κατά το συγγραφέα, μάλιστα, λίγο μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, στη Βρετανία ήταν πολύ πιο αποδεκτό να επικρίνεις τον Winston Churchill, παρά το Joseph Stalin.

Όσο και αν ο George Orwell διαμαρτύρονταν για τη φίμωση του αριστουργήματός του, οι εκδότες δε θα μπορούσαν να είναι λιγότεροι να αρνηθούν την έκδοση του βιβλίου του με αυτό το περιεχόμενο, από ό,τι ο ίδιος ο συγγραφέας να αρνηθεί να αλλάξει το περιεχόμενο αυτό. Η τυχόν δε έκκληση για παρέμβαση του κρατικού καταναγκασμού θα αποτελούσε μια άδικη και αδικαιολόγητη επίθεση στην ελευθερία των εκδοτών. Σε κάθε περίπτωση, η επικαλούμενη από το συγγραφέα «αδικία» επιλύθηκε άμεσα μέσω του συστήματος της ατομικής ελευθερίας με την έκδοση του βιβλίου «Η Φάρμα των ζώων» από τον εκδοτικό οίκο Secker & Warburg.

Ωστόσο, σχεδόν έναν αιώνα αργότερα, αν και ο George Orwell θεωρητικά θα είχε τη δυνατότητα να «τυπώσει» τα βιβλία του ελεύθερα ως e-books ή audiobooks, να τα αναλύσει στο προσωπικό του blog ή με podcasts, να αναρτήσει σχετικά posts στο profile του στο facebook και tweets στο twitter, δεν είναι βέβαιο ότι τελικά θα κατάφερνε να κυκλοφορήσει νόμιμα τη «Φάρμα των ζώων». Και αυτό, γιατί η οποιαδήποτε δραστηριότητα έχει κανονιστικοποιηθεί τόσο πολύ ώστε πρακτικά θα είχε να αντιμετωπίσει ένα λαβύρινθο αντικρουόμενων φορολογικών διατάξεων, διατάξεων πνευματικής ιδιοκτησίας, προστασίας προσωπικών δεδομένων, ρητορικής «μίσους», προστασίας της δημόσιας υγείας από υποτιθέμενη διασπορά «επικίνδυνων» ειδήσεων, καταπολέμησης της τρομοκρατίας και των ναρκωτικών, προστασίας της νεότητας και λοιπών κανονιστικών διατάξεων, τις οποίες οι τοπικές κρατικές γραφειοκρατίες έχουν θεσπίσει υποδυόμενες τους κηδεμόνες «υπηκόων σε δικαστική συμπαράσταση». Οι πρόσφατες υποθέσεις των Julian Assange, το 2010, Chelsea Manning, το 2011, και Edward Snowden, το 2013, είναι ενδεικτικές των διαθέσεων της σύγχρονης κρατικής γραφειοκρατίας έναντι της ελευθερίας του λόγου και της κριτικής εναντίον της.

Μπροστά στο παράτολμο εγχείρημα της κρατικής γραφειοκρατίας να επιβάλει μια «ορθόδοξη» ηθική, κοινωνική, οικονομική, πολιτική, πολιτιστική και επιστημονική «κανονικότητα», την οποία μόνο η ίδια θα μπορεί να εγγυηθεί, ο μετακρατικός κανονιστικός ατομισμός δεν αποσκοπεί στην κατάργηση του διοικητικού καταναγκασμού, αλλά μάλλον στην πλήρη φιλελευθεροποίησή του μέσω της αποκρατικοποίησής του. Με την καθολική απεμπλοκή από τα δεσμά της τοπικής εγγύτητας, τα άτομα από τοπικά παθητικά «φορολογικά υποχείρια» μιας αφηρημένης «δημοκρατικής πλειοψηφίας» ή «αναγκαιότητας» καθίστανται υπεύθυνοι και συνειδητοί «αποδέκτες» και «καταναλωτές» διατοπικών ιδιωτικών συστημάτων Διοικητικού Δικαίου, τα οποία μέσω του ανταγωνισμού εγγυώνται ποιοτικότερες και αποτελεσματικότερες υπηρεσίες, αλλά πάνω από όλα την ελεύθερη και υπεύθυνη ανάπτυξη της προσωπικότητας των συμβεβλημένων, ανεξάρτητα από αυθαίρετες ηθικές και οικονομικές επιλογές μιας ελίτ προνομιούχων γραφειοκρατών.

* Το άρθρο παρατίθεται ακριβώς όπως εστάλη.

** Ο κ. Αλέξανδρος Ράμμος είναι Υποψήφιος Διδάκτωρ Νομικής Σχολής Ε.Κ.Π.Α. και Δικηγόρος.

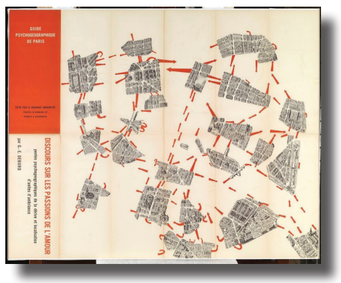

Το 1957, οι Guy Debord και Asger Jorn δημοσίευσαν δυο εναλλακτικές χαρτογραφήσεις της πόλης του Παρισιού, "The naked city" και "Guide Psychogéographique de Paris. Discours sur les passions de l'amour", προτάσσοντας την ψυχογραφική εμπειρία του flâneur κατά την ελεύθερη κίνησή του στο χώρο έναντι της πολεοδομικής κανονιστικής δέσμευσής του.

Ψηφιοποίηση: Ευκολότερη ζωή για τους πολίτες!

Του Αντώνη Μιχελόγγονα

Λέμε συχνά ότι η πανδημία του Covid-19 αποτέλεσε το εφαλτήριο προκειμένου να προχωρήσει το ελληνικό κράτος σε γενναία βήματα προς την ψηφιακή εποχή, τα οποία αρνείτο για δεκαετίες να δοκιμάσει.

Αν και δεν τυγχάνει να έχω γνώση από τα κέντρα λήψης των αποφάσεων, για να επιβεβαιώσω αν όντως η κατάσταση, την οποία δημιούργησε η πανδημία, ήταν τόσο καταλυτική ώστε να υλοποιηθούν οι πρωτοβουλίες αυτές, μπορώ, όμως, να διαβεβαιώσω πως καμία από αυτές τις «ιδέες» δεν προέκυψε λόγω της πανδημίας, αλλά συζητούνταν, σχεδιάζονταν και προετοιμάζονταν εδώ και καιρό. Ίσως μπορεί να επισπεύσθηκαν.

Ανεξάρτητα, όμως, από την αιτία της δημιουργίας τους, ας δούμε τις βασικότερες:

-Ηλεκτρονική εξουσιοδότηση και υπεύθυνη δήλωση.

Προκειμένου να πιστοποιείται το γνήσιο της υπογραφής του πολίτη, πλέον δεν απαιτείται να μεταβαίνει ο ίδιος σε κάποιο Κέντρο Εξυπηρέτησης Πολιτών ή Αστυνομικό Τμήμα, να περιμένει σε ουρές και να απασχολεί τους υπαλλήλους με την αυτοπρόσωπη παρουσία του. Αρκεί να πιστοποιηθεί, με τη χρήση των προσωπικών του κωδικών, στην ιστοσελίδα www.gov.gr και, έτσι, θα βεβαιωθεί το γνήσιο της υπογραφής του χωρίς καμία μετακίνηση και συναναστροφή, αλλά μόνο με τη χρήση του κινητού ή του υπολογιστή του.

-Έκδοση ψηφιακών πιστοποιητικών.

Η δυνατότητα αυτή μπορεί, προς το παρόν, δυστυχώς, να μην υφίσταται για το σύνολο των πιστοποιητικών του δημοσίου τομέα, ωστόσο, υπάρχει για αυτά τα οποία χρησιμοποιούνται περισσότερο στις συναλλαγές και δη στις πιο απλές. Ενδεικτικά αναφέρω το πιστοποιητικό γέννησης, το πιστοποιητικό οικογενειακής κατάστασης και το πιστοποιητικό εγγυτέρων συγγενών. Για την έκδοση αυτών και πολλών ακόμα πιστοποιητικών δεν απαιτείται πλέον μετάβαση στην οικεία δημόσια υπηρεσία και συνήθως η διαδικασία ολοκληρώνεται την ίδια στιγμή, χωρίς αναμονή ημερών, όπως μέχρι τώρα συνέβαινε.

-Διαδικτυακά ραντεβού.

Είναι ένας θεσμός ο οποίος έχει ξεκινήσει σταθερά από τα Κέντρα Εξυπηρέτησης Πολιτών και εφαρμόζεται και από όσες άλλες υπηρεσίες έχουν τα τεχνολογικά μέσα για να τον υποστηρίξουν. Τονίζω ότι δεν πρόκειται απλά για τον ορισμό ενός ραντεβού, δηλαδή, για διαδικτυακή επικοινωνία με την υπηρεσία ώστε να οριστεί μία συνάντηση δια ζώσης, αλλά για ραντεβού το οποίο διενεργείται ψηφιακά, με τη χρήση κάμερας και μικροφώνου, και η διοικητική ενέργεια διεκπεραιώνεται με την αποστολή των αναγκαίων εγγράφων σε ηλεκτρονική μορφή. Δηλαδή, από τον υπολογιστή, χωρίς μετακινήσεις, χωρίς ουρές και αναμονές, χωρίς να είναι ο πολίτης έκθετος στις τυχόν παραξενιές του αρμόδιου κάθε φορά δημοσίου υπαλλήλου, τις οποίες όλοι μας κατά καιρούς έχουμε υποστεί.

-Πλατφόρμα άυλης συνταγογράφησης και εμβολιασμού.

Μέχρι τη δημιουργία της πλατφόρμας, για να λάβει ένας ασθενής κάποιο φάρμακο από το φαρμακείο, χρειαζόταν έγχαρτη συνταγή, υπογεγραμμένη χειρογράφως από έναν ιατρό. Δηλαδή, έπρεπε να προηγηθεί μια επίσκεψη σε ιατρείο ή κέντρο υγείας ή νοσοκομείο και ο ιατρός να απασχοληθεί αποκλειστικά για το λόγο αυτό. Φυσικά, ειδικά στις δημόσιες δομές, η υπογραφή του πολύτιμου εντύπου δε γινόταν πάντα αυθημερόν, αλλά ενδέχετο να χρειάζονταν περισσότερες επισκέψεις και ταλαιπωρία, προκειμένου να οριστεί το πολυπόθητο ραντεβού. Αντίθετα, τώρα αρκεί απλώς η σύνδεση με τους προσωπικούς κωδικούς και η επιλογή των κατάλληλων κουμπιών.

Οι ανωτέρω λειτουργίες εξυπηρετούν τους πολίτες συνολικά και καθιστούν ευκολότερη τη συναλλαγή με τη διοίκηση. Ειδικότερη αναφορά, όμως, κρίνεται σκόπιμη και σε επιμέρους ψηφιακές λειτουργίες, οι οποίες αφορούν στο χώρο της Δικαιοσύνης και καθιστούν ευκολότερη την άσκηση του δικηγορικού λειτουργήματος.

-Διαδικτυακή πρόσβαση στο Εθνικό Κτηματολόγιο.

Για όσες περιοχές έχουν ενταχθεί στο Κτηματολόγιο, οι πολίτες δύνανται, με τη χρήση των προσωπικών τους κωδικών, να έχουν πρόσβαση στα στοιχεία και στα έγγραφα του ακινήτου τους από τον προσωπικό τους υπολογιστή. Ειδικά, όμως, οι επαγγελματίες οι οποίοι ασχολούνται με ακίνητα, όπως οι δικηγόροι και οι μηχανικοί, και δεσμεύονται από ειδική νομοθεσία για τις αντλούμενες πληροφορίες μπορούν να έχουν πρόσβαση με τον ίδιο ψηφιακό τρόπο στα στοιχεία όλων των δηλωθέντων στο Κτηματολόγιο ακινήτων και να προβούν τόσο σε έλεγχο βαρών και ιστορικού του ακινήτου όσο και σε εγγραφή νέων πράξεων. Δηλαδή, μια ενέργεια, για την οποία παλαιότερα ενδέχετο να χρειαστεί ακόμα και ένα πολύωρο ταξίδι στην άλλη γωνιά της Ελλάδας, γίνεται πλέον από το γραφείο!

-Ηλεκτρονική αποστολή δικαστικών πιστοποιητικών.

Πιστοποιητικά τα οποία εκδίδονται από δικαστήρια, όπως, ενδεικτικά, το πιστοποιητικό περί μη δημοσίευσης διαθήκης, το πιστοποιητικό περί μη κήρυξης σε πτώχευση, το πιστοποιητικό περί μεταβολών σωματείου και το πιστοποιητικό περί άσκησης ενδίκων μέσων, εκδίδονται πλέον με την αποστολή σχετικού αιτήματος στη γραμματεία του δικαστηρίου, μέσω διαδικτυακής πλατφόρμας, από την οποία παραλαμβάνονται στη συνέχεια.

-Ηλεκτρονική κατάθεση δικογράφων.

Δυστυχώς, η δυνατότητα αυτή δεν υφίσταται ακόμα για το σύνολο των δικαστηρίων ούτε για το σύνολο των δικογράφων. Στις περιπτώσεις, όμως, στις οποίες επιτρέπεται, συνιστά μεγάλη διευκόλυνση τόσο για τους διαδίκους όσο και για τους δικαστικούς υπαλλήλους.

-Αποστολή δικαστικών αποφάσεων, πρακτικών και προτάσεων μέσω ηλεκτρονικής αλληλογραφίας.

Το σύστημα εμφανίστηκε πρώτη φορά πέρυσι και μπορεί να χρειάστηκε περίπου ένας χρόνος, αλλά πλέον είμαστε σε θέση να πούμε με ασφάλεια ότι έχει εξομαλυνθεί. Πριν από αυτήν την καινοτομία, η δικαστική απόφαση αποθηκευόταν αποκλειστικά σε έγχαρτη μορφή και στοιβαζόταν στα αρχεία των δικαστηρίων, τα οποία έπρεπε να επισκεφθεί ο ενδιαφερόμενος προκειμένου να λάβει αντίγραφο και να επικυρώσει τη γνησιότητά του. Σήμερα, όμως, αποθηκεύεται ψηφιακά και αποστέλλεται, μετά την υποβολή σχετικού ηλεκτρονικού αιτήματος, με ψηφιακή επικύρωση στην ηλεκτρονική διεύθυνση του δικηγόρου.

-Ηλεκτρονική κατάθεση αιτήσεων έκδοσης άδειας διαμονής για εξαιρετικούς λόγους.

Μια διαδικασία για την οποία απαιτούνταν ραντεβού, το οποίο οριζόταν κάμποσες εβδομάδες μετά την υποβολή του σχετικού αιτήματος και στο οποίο έπρεπε να προσκομιστεί πλειάδα εγγράφων, προκειμένου να πάρει ένας αλλοδαπός πολίτης την πολυπόθητη άδεια διαμονής, έδωσε τη θέση της σε μια διαδικασία η οποία διεξάγεται ηλεκτρονικά από δικηγόρους, οι οποίοι αποστέλλουν τα αναγκαία δικαιολογητικά και λαμβάνουν αυτόματα το πιστοποιητικό.

-Διαδικτυακή παρακολούθηση ροής μήνυσης.

Η πληροφόρηση για την πορεία μιας κατατεθείσας μήνυσης δεν προϋποθέτει πλέον επίσκεψη στην εισαγγελία και αναμονή σε ουρές, για παράδειγμα, όσον αφορά στην Αθήνα, στο εμβληματικό Κτίριο 16 της πρώην Σχολής Ευελπίδων, αλλά, αντ' αυτού παρέχεται διαδικτυακά.

-Άυλο συναινετικό διαζύγιο.

Πρόκειται για την πιο πρόσφατη των καινοτομιών. Χάρη στη χρήση της τεχνολογίας, μια διαδικασία η οποία προηγουμένως απαιτούσε την αυτοπρόσωπη παρουσία των συζύγων για τη λύση του γάμου τους, ακόμα και σε περιπτώσεις κατά τις οποίες οι σύζυγοι κατοικούσαν σε διαφορετική πόλη ή χώρα, θα διενεργείται εφεξής απομακρυσμένα, με τη σύμπραξη των συζύγων, των δικηγόρων τους και του συμβολαιογράφου.

Αυτές είναι οι τεχνολογικές εξελίξεις στη λειτουργία της Δημόσιας Διοίκησης και της Δικαιοσύνης τις οποίες προσωπικά αξιολογώ ως σημαντικότερες. Ίσως δεν είναι τα μόνα από τα βήματα προόδου τα οποία σημειώθηκαν και να μού διαφεύγουν ορισμένα. Σίγουρα, πάντως, δεν πρέπει να σταματήσουμε εδώ. Πρέπει να συνεχίσουμε αυτήν την ψηφιακή επανάσταση, η οποία ουσιαστικά μεταφέρει τη σχέση πολίτη-Δημόσιας Διοίκησης πολλές δεκαετίες μπροστά, τουλάχιστον για τα μέχρι σήμερα ελληνικά δεδομένα.

Φυσικά, δεν αρκεί από μόνη της η πρωτοβουλία της κυβέρνησης ή, εν πάση περιπτώσει, της κεντρικής διοίκησης, για να ολοκληρωθεί η μετάβαση στην επόμενη εποχή, αλλά προσαπαιτείται η συνεργασία τόσο του συνόλου των δομών του Δημοσίου όσο και των πολιτών.

Δυστυχώς, όμως, υπάρχουν ακόμα και σήμερα δημόσιες υπηρεσίες, κυρίως στην επαρχία, οι οποίες δυσκολεύονται να προσαρμοστούν στις αλλαγές, αρνούμενες, για παράδειγμα, την εγκυρότητα μιας ηλεκτρονικής εξουσιοδότησης ή ενός ψηφιακού πιστοποιητικού. Επίσης, ορισμένες δημόσιες υπηρεσίες αφήνουν τη μεταρρύθμιση ουσιαστικά ημιτελή, αφού απαιτούν τη φυσική προσέλευση του πολίτη για να ολοκληρωθεί μια διαδικασία ή για να βεβαιωθεί η ταυτότητά του!

Δεν πρέπει να παραβλέψουμε, επίσης, το γεγονός ότι μια όχι ευκαταφρόνητη μερίδα πολιτών (και προφανώς δεν αναφέρομαι στους ηλικιωμένους) δεν έχει ενημερωθεί ή είναι απρόθυμη να αξιοποιήσει τις νέες δυνατότητες, με δικαιολογίες του τύπου: «Δεν έχω τους κωδικούς μου, τους έχει ο λογιστής!» ή «Δεν ξέρω να χρησιμοποιώ το διαδίκτυο!», και προτιμούν τον παλιό τρόπο. Ας ελπίσουμε ότι τέτοια περιστατικά σύντομα θα αποτελούν απλώς μικρές εξαιρέσεις.

Συμπερασματικά, η τεχνολογική πρόοδος και η αξιοποίησή της στις συναλλαγές κράτους-πολιτών μπορεί να αποτελέσει το μέσο τόσο για την παραγωγική βελτίωση του Δημοσίου όσο και για τη διευκόλυνση των πολιτών στην καθημερινότητά τους, αρκεί όλοι να καταλάβουμε τα οφέλη, να συνεργαστούμε και να είμαστε πρόθυμοι να εκσυγχρονιστούμε.

Φροντιστήρια ΝΟΜΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

ΝΕΑ ΤΜΗΜΑΤΑ ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑΣ ΓΙΑ ΑΣΚΟΥΜΕΝΟΥΣ ΚΑΙ ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΥΣ ΝΟΜΙΚΗΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΓΙΑ ΤΗ ΔΟΚΙΜΑΣΙΑ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ

Εξετάσεις Φθινοπώρου 2021

Έναρξη: 8 Ιουνίου 2021

Εισηγητές:
Σπυρίδων Σκλήρης | Αθανάσιος Σκόντζος | Φώτης Σπυρόπουλος

Τρόπος παρακολούθησης: Διά ζώσης, Live streaming, On demand

ΔΙΑ ΖΩΣΗΣ | LIVE STREAM | ON DEMAND

Πρώτοι σε επιτυχίες
στην εξ αποστάσεως προετοιμασία!

20 ΧΡΟΝΙΑ

ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ - Εκπαίδευση

Πληροφορίες & Εγγραφές: T: 210 3678924 | E: edu@nb.org | www.nb.org

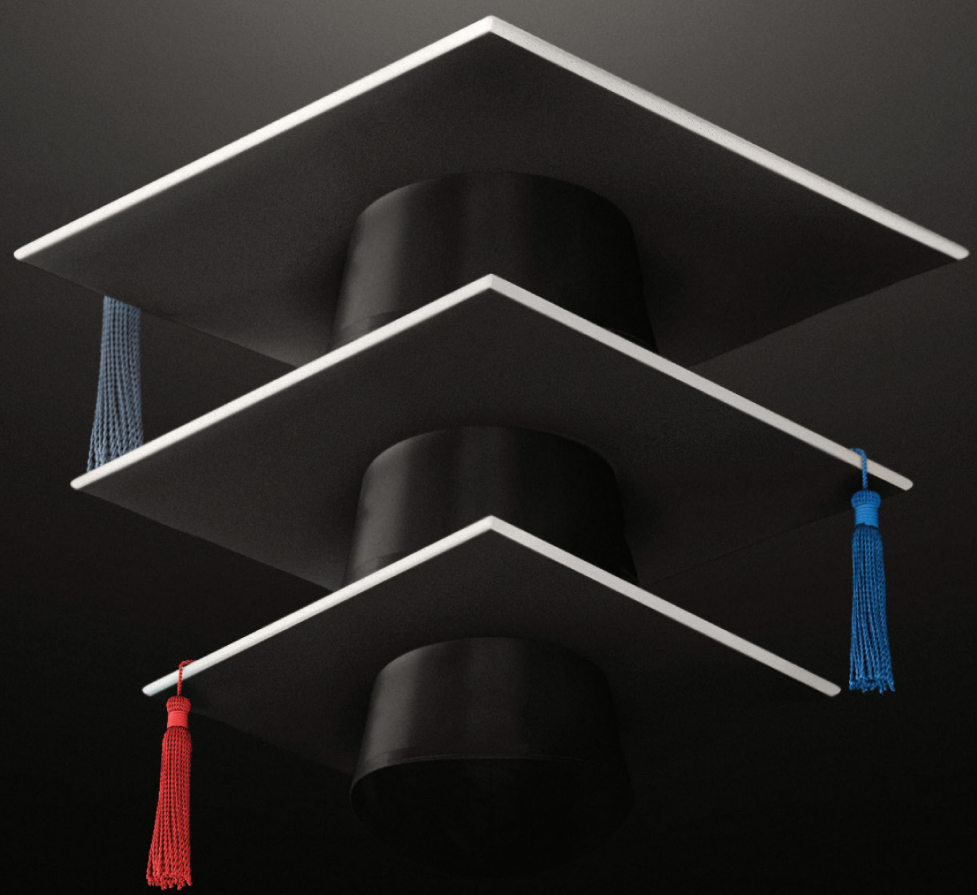

www.acg.edu
www.alba.acg.edu
www.pierce.gr

The American College of Greece.
Where one success leads you to the next one.

The American College of Greece is a leading educational institution comprising **Pierce, Deree** and **Alba Graduate Business School**. Our model of transformative education and our high standards across all educational programs ensure we can grow people who will make a difference. **Come build the future with us**.

Pierce

Deree

Alba Graduate Business School

Deree and Alba are accredited by NECHE, the US Association that accredits top US colleges and universities.
The Deree undergraduate programs are validated by the Open University, UK. Specific Alba programs are AMBA- and EPAS-accredited.